

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 30

FÖRSTA KAMMAREN

1970

28 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 28 maj

Sid.

Svar på enkla frågor:

av herr Carlsson, Eric, (cp) ang. samråd med markägare vid uppgörandet av planer för naturvård m. m.	3
av herr Brundin (m) ang. ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center	4
av herr Schött (m) ang. åtgärder för att förbereda tillämpningen av det nya skattesystemet	6
av herr Eriksson, Olle, (cp) ang. omprövning av traktorskatten	7
En utvidgning av yttrandefriheten, m. m.	8
En utvidgning av tryckfriheten	57
Pressetiska frågor	63
Granskning av statsrådsprotokoll	72
Statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna	80

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 28 maj		Sid.
Bevillningsutskottets memorial nr 47, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden		8
Första lagutskottets memorial nr 48, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden		8
— utlåtande nr 47, ang. ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m.		8
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 39, ang. ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m.		57
— nr 41, om utredning angående pressetiska frågor		63
— memorial nr 42, ang. granskning av statsrådsprotokollen		72
Första lagutskottets utlåtande nr 43, ang. vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m.		80
Statsutskottets utlåtande nr 117, ang. vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m.		92
Bevillningsutskottets betänkande nr 44, ang. ändring i förordningen om sjömansskatt, m. m.		92
Första lagutskottets utlåtande nr 46, dels ang. fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, dels ang. fortsatt giltighet av lagen om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., dels ock om översyn av bestämmelserna om telefonavlyssning		92
Jordbruksutskottets memorial nr 36, ang. uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende		92

Torsdagen den 28 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

**Ang. samråd med markägare vid upp-
görandet av planer för naturvård m. m.**

Herr statsrådet och chefen för civil-
departementet LUNDKVIST erhöll or-
det för att besvara herr *Eric Carlssons*
(cp) fråga angående samråd med mark-
ägare vid uppgörandet av planer för
naturvård m. m., vilken fråga intagits
i kammarens protokoll för den 22 maj,
och anförde:

Herr talman! Herr Carlsson har frå-
gat mig om jag anser det vara angeläget
att vid uppgörandet av översiktliga plan-
er för naturvård, friluftsliv och fritids-
bebyggelse information lämnas till
och samråd sker med berörda markäga-
re.

För den planläggning som sker med
stöd av byggnadslagstiftningen gäller
enligt byggnadsstadgan särskilda be-
stämmelser om samråd med och infor-
mation till berörda sakägare, d. v. s.
i första hand markägare.

Även i naturvårdslagstiftningen finns
i skilda hänseenden bestämmelser
om information till och samråd med
bl. a. markägare som berörs av vikti-
gare beslut.

Åtskilligt planeringsarbete inom det
av frågeställaren berörda området be-
drivs utan särskilt författningsstöd,
främst genom kommunernas försorg.

Jag har nyligen i denna kammare i
annat sammanhang framhållit det an-
gelägna i att människor som skall leva
i den miljö som formas av den fysiska

planeringen bereds ökad insyn i och
inflytande över planlägningsarbetet.
Detta gäller självfallet även markägare
som berörs av sådant arbete.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrå-
det och chefen för civildepartementet
få framföra mitt tack för svaret på den
fråga som jag ställt. Jag ber också, herr
statsråd, att få tacka för innehållet i
svaret, som är klarläggande och bely-
sande för den frågeställning jag gjort.

Min fråga är föranledd av att det in-
om en rad län och kommuner för när-
varande pågår ett arbete med utarbe-
tande av översiktliga planer för natur-
vård, friluftsliv och fritidsbebyggelse.
Denna planering och vad man där kom-
mer fram till skall utgöra underlag för
fredningsåtgärder för områden, som an-
ses vara av särskilt värde och därför
bör vårdas och bevaras.

Ärenden som rör naturvård regleras
i naturvårdslagen, men jag skall inte
ägna mig åt den delen. Jag vill endast
kraftigt stryka under vad statsrådet
här har sagt, att innan åtgärder föreslås
och beslutas nära kontakter hålls med
vederbörande markägare.

Orsaken till min fråga är en av läns-
arkitektkontoret i Västerås upprättad
översiktlig plan för naturvård, friluftsliv
och fritidsbebyggelse inom Norbergs
köping i Västmanlands län. Enligt den-
na plan har ett område för fritidsbebyg-
gelse bl. a. lagts ut i Ingolshennings by.
Detta är i och för sig ingenting märk-
ligt. Vad som är märkligt är hur frågan
handlagts. I utredningen säger man
nämligen: "Vid lokaliseringen av de fö-
reslagna områdena för fritidsbebyggelse
av större omfattning har samråd skett

Ang. ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center

med länsstyrelsens naturvårdssektion för bedömning av områdena ur allmän naturvårdssynpunkt och ur vatten- och avloppssynpunkt. Denna översiktliga lämplighetsbedömning måste naturligtvis kompletteras med detaljerade undersökningar i samband med dispositionsplaneringen av respektive område."

Man säger vidare: "Utredningens resultat, planförslaget och förslagskartan är avsedda som en *konkret* målsättning för de åtgärder, som kommunen bör vidtaga för att främja naturvården och friluftslivet. Efter det planen godkänts av byggnadsnämnden bör den utställas under en månad efter sedvanlig kungörelse i ortspressen. Byggnadsnämnden beslutar på grundval av under utställningstiden inkomna erinringar om eventuell revidering eller komplettering och överlämnar därefter förslaget till kommunalfullmäktige."

Vad man här frapperas av och särskilt lägger märke till är att ingenting nämns om markägarna och deras ställning. I det konkreta fallet, Ingolsbennings by i Norberg — känd från Engelbrekts dagar; det står för övrigt en minnessten över honom där — finns tre markägare, lantbrukare som brukar sina gårdar och söker hålla byn levande. Ovanför deras huvuden, utan någon kontakt med markägarna, föreslås att hela deras by skall avsättas för fritidsbebyggelse. Av en tillfällighet fick byinvånarna kännedom om den uppgjorda planen och fann att deras marker skulle disponeras för fritidsbebyggelse och att drygt 200 fritidshus skulle placeras där. Det är naturligt, herr statsråd, att sådant väcker irritation och missnöje. Det måste sägas ut att det inte får gå till på detta sätt.

Dessutom är det som inträffat här inte något enstaka fall. Det finns flera exempel på att berörda markägare inte ens fått kännedom om den uppgjorda planen förrän den blivit fastställd, varför man inte haft möjlighet att påverka den.

Man kan alltså betrakta frågan om Ingolsbennings bys framtid även från principiell synpunkt. I denna kammarforekom i går debatter om två frågor, där rättsskydd och rättssäkerhet betonades. Det skedde bland annat i en interpellation av herr Andreasson. Detta är också, herr statsråd, ett ärende, där rättsskyddet och rättssäkerheten måste betonas. För alla parter — för planerare, myndigheter och markägare — är det angeläget att en översiktlig planering sker i samförstånd. Det är nödvändigt att information och samråd äger rum med berörda markägare under planarbetets gång.

Jag hoppas att det positiva besked som herr statsrådet har givit mig i sitt svar på min enkla fråga skall komma att leda till att i fortsättningen *samråd och information* blir allmän regel. De momenten utgör viktiga hörnstenar i en modern demokrati, också på "gräsrotsnivå", för att använda ett modernt uttryck. Redan vid förberedelser för upprättande av översiktliga planer måste markägarsynpunkterna få vara med.

Jag ber, herr statsrådet, att än en gång få tacka för svaret och uttalar den förhoppningen att detsamma skall bli vägledande för kontaktarna i fortsättningen när det gäller samarbetet mellan planerare, berörda myndigheter och markägare.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center

Herr statsrådet LIDBOM erhöi ordet för att besvara herr *Brundins* (m) fråga till herr ministern för utrikes ärendena angående ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 5 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Brundin har frågat utrikesministern om skadegörelsen på Förenta staternas Cultural Center

Ang. ersättning för skadegörelsen på American Cultural Center

kommer att ersättas med skattemedel. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Sverige liksom andra länder har en ovillkorlig skyldighet att vidtaga alla lämpliga åtgärder för att skydda utländsk beskickningslokal mot varje form av intrång eller skadegörelse. Detta innebär att staten måste gottgöra skada som inträffat om denna förpliktelse inte kunnat uppfyllas. I enlighet med denna princip har staten ersatt skador på några utländska ambassadlokaler i Stockholm. Givetvis söker staten i sin tur återfå vad som erlagts av den som är ansvarig för skadegörelsen.

Många främmande stater har hos oss upprättat informationsbyråer, handelscentra, kulturcentra, turistbyråer och liknande organ för bedrivande av informationsverksamhet och främjande av turism m. m. Då dessa institutioners lokaler inte utgör beskickningslokaler har staten inte samma förpliktelse att särskilt skydda dem och följaktligen inte heller samma skyldighet att gottgöra skador som vållats på dem. Någon skyldighet för staten att ersätta skadegörelsen på Förenta staternas Cultural Center i Stockholm föreligger därför i princip inte.

Från regeringens sida har upprepade gånger framhållits att det är ytterligt beklagligt att vissa personer väljer att med våld och skadegörelse ge uttryck för missnöje av olika slag. Regeringen kan inte annat än ännu en gång med skärpa fördöma förolämpande uppträden av detta slag som skadar vårt lands anseende och som är ovärdiga ett land där demokratiska opinionsyttringar är en självklar rättighet.

Det är i överensstämmelse med denna inställning som regeringen i samtliga fall där frågan blivit aktuell beslutat om ersättning även när vi efter vad jag nyss sagt i princip inte varit skyldiga att lämna gottgörelse. Regeringen avser också att ersätta skadan på Förenta staternas Cultural Center's lokaler.

Herr **BRUNDIN** (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Lidbom för svaret på min fråga. Jag är uppriktigt glad över innehållet i det.

Där sägs bl. a.: "Regeringen kan inte annat än ännu en gång med skärpa fördöma förolämpande uppträden av detta slag som skadar vårt lands anseende och som är ovärdiga ett land där demokratiska opinionsyttringar är en självklar rättighet."

Jag tror, herr statsrådet, att om man byter ut subjektet regeringen mot pronomenet vi så finns en förkrossande majoritet av Sveriges folk inrymd i detta vi. Det är därför enligt min mening värdefullt att regeringen så klart ger uttryck åt denna sin uppfattning. Kanske kan det också vara av värde på så sätt att man genom den ekonomiska gottgörelse som lämnas kan i någon mån reducera den skada som vårt lands anseende lider av sådana här företeelser. Det är bra att regeringen inte hängt upp sig på att vi formellt inte har någon skyldighet att ersätta sådana skador utan bara en moralisk skyldighet.

Jag vill tillägga att även om den ekonomiska aspekten i detta sammanhang är av underordnad betydelse vore det måhända av värde för den svenska opinionen att få veta vad det kostar samhället dels att ersätta de uppkomna skadorna, dels att ordna den erforderliga kraftiga polisövervakningen. En redovisning från regeringen i den frågan tror jag skulle ha betydelse.

Herr statsrådet **LIDBOM**:

Herr talman! Jag är inte beredd att i detta sammanhang lämna någon redogörelse för vad polisövervakningen vid ambassaderna kostar. Med anledning av herr Brundins fråga kan jag dock tala om att skadorna på Cultural Center i Stockholm den 3 maj 1970 har uppskattats till cirka 32 000 kronor.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. åtgärder för att förbereda tillämpningen av det nya skattesystemet

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr Schöotts (m) fråga angående åtgärder för att förbereda tillämpningen av det nya skattesystemet, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 22 maj, och anförde:

Herr talman! Herr Schött har frågat om jag vill lämna kammaren en redogörelse för de åtgärder, som kommer att vidtagas för att förbereda den praktiska tillämpningen av det nya skattesystem, som träder i kraft den 1 januari 1971.

En redogörelse av det slag som herr Schött efterlyser kan knappast lämnas inom ramen för en enkel fråga. De omedelbara åtgärder som behöver vidtas är att upplysa allmänheten om skattesystemets innebörd. Detta kommer att ske genom en broschyr som är avsedd att ges ut i höst. Vidare kommer källskattetablerna att arbetas om. Detta sker genom centrala folkbokförings- och uppborädsnämndens försorg. Nämnden har också att ansvara för behövliga anvisningar till de lokala skattemyndigheterna. Övriga åtgärder faller i huvudsak på riksskatteverket.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Först ber jag att få tacka finansminister Sträng för svaret på min fråga.

Den var givetvis föranledd av den skattereform som riksdagen denna månad beslutat och som träder i kraft den 1 januari 1971. Innan reformen förs ut i levande livet fordras åtskilligt av förberedelsearbete, bl. a. nytryck av källskattetabeller, deklaraionsblanketter, anvisningar m. m. Jag vill också gärna framhålla att viss vidareutbildning erfordras av personal som skall tillhandahålla allmänheten upplysningar om reformen och i sin tjänst handlägga taxeringsfrågor. De lokala skattemyndigheterna kommer omedelbart in i bil-

den. Redan i höst har vi att förbereda uttagandet av preliminärskatt för år 1971, att kodsätta A-skatten o. s. v. Tidpunkten för avgivande av preliminärdeklaration utgår den 1 december, ansökningar om jämkning i preliminärskatten skall handläggas o. s. v.

Inte minst måste de lokala skattemyndigheterna räkna med att få tjänstgöra som upplysningsbyråer åt den stora allmänheten, som i god tid före det nya inkomstarets ingång vill orientera sig om de nya bestämmelserna och om deras inverkan i de individuella fallen.

Jag utgår från att det råder full förståelse för att detta kommer att kräva förstärkning av de personella resurserna hos de lokala skattemyndigheterna. Personalsituationen är för övrigt hos många av dessa oroande. Främst gäller det bristen på kompetenta, taxeringskunniga fögderiassistenter. Hos ett mycket stort antal myndigheter uppehålls således assistenttjänsterna för närvarande av befattningshavare, som ej har föreskriven utbildning.

Statsrådet Sträng och jag hade senast i januari i år här i kammaren ett resonemang om huruvida de skattskyldigas naturliga krav att i god tid ha tillgång till erforderliga deklaraionsblanketter m. m. kunde anses tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt. Vi kunde båda konstatera att så tyvärr inte var fallet men att man i våras i många fall tillnöds kunde klara sig med äldre blanketter.

Situationen är givetvis nu en annan och besvärligare. Den stora skattereformen kräver utan tvekan mycket både i fråga om utbildning av personal och nytryck av anvisningar och blanketter av olika slag. Med min fråga har jag velat understryka angelägenheten av att tillräcklig uppmärksamhet ägnas dessa problem och att erforderliga åtgärder vidtas i tid för att förbereda den praktiska tillämpningen av det nya skattesystemet.

Enligt herr Strängs svar passar den av mig begärda redogörelsen inte in i ramen för en enkel fråga. Jag vill då

bara säga att jag inte vågade interpellera, därför att jag inte var säker på att i så fall få något svar i vår.

I svaret omnämnes riksskatteverket. Den omorganisation som förestår av CFU och riksskattenämnden, vilka båda uppgår i riksskatteverket vid årsskiftet, ser vi kanske som ett alldeles särskilt problem. Just vid tidpunkten för en sådan omorganisation kan det finnas viss risk för att dessa frågor inte blir tillräckligt uppmärksammade.

Jag ber än en gång att få tacka finansministern för svaret på min fråga.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. omprövning av traktorskatten

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **STRÄNG** erhöll ordet för att besvara herr *Olle Erikssons* (cp) fråga angående omprövning av traktorskatten, vilken fråga intagits i kammarrens protokoll för den 22 maj, och yttrade:

Herr talman! Herr Olle Eriksson har frågat mig, om jag överväger en sådan omprövning av traktorskatten att den bättre anpassas till principen att varje fordonskategori skall svara för sina vägkostnader.

Mitt svar är att någon ändring av traktorskatten inte övervägs.

Herr **ERIKSSON, OLLE**, (cp):

Herr talman! Jag kan inte vara lika föredömligt kortfattad i mitt inlägg som finansminister Sträng var i sitt svar.

Jag ber att få tacka finansministern för svaret. Tillåt mig emellertid säga, att jag hade en liten men dock förhoppning om, att det fanns vissa utsikter till en ytterligare prövning av traktorskatten på de traktorer som tillhör klass 2 enligt traktorskatteförordningen. Det var en förhoppning om att en sådan omprövning skulle föra med sig en yt-

terligare reduktion av traktorskatten längre fram, så att den bättre svarar mot den s. k. kostnadsansvarighetsprincipen. Därmed skulle större rättvisa erås.

Jag är på samma gång medveten om att vi kanske inte har funnit de rätta beräkningsmetoderna för att objektivt beräkna olika fordons kostnadsansvar. Ett betänkande från bilskatteutredningen låg till grund för propositionen om traktorskatten. Där anfördes som ett huvudmotiv för traktorskatten den s. k. kostnadsansvarighetsprincipen, enligt vilken varje fordon skulle svara för sina vägkostnader. Bristen i den nämnda utredningen var i första hand att några tillfredsställande undersökningar inte framlades som belyste i vilken utsträckning jordbrukstraktorerna användes för landsvägskörning. RLF har däremot låtit Jordbrukets utredningsinstitut utföra vissa beräkningar över jordbrukstraktorernas användning. Dessa utredningar jämte det material som den jordbruksekonomiska undersökningen kan redovisa borde ha beaktats och legat till grund när reduktionen av traktorskatten skedde i november.

Tiden medger inte att jag närmare redovisar jordbruksutredningsinstitutets material, men jag skall ta upp en sak, nämligen kostnaden i öre per tonkilometer. Vid beräkning av den maximala godskvantiteten och den genomsnittliga transportsträckan per bruksenhet kommer öretalet per tonkilometer för traktorskatten att uppgå till 30 å 40 öre, medan trafikskatten för en lastbil i 8-tonsklassen beräknas till 5 å 6 öre. De jämförande beräkningarna ger vid handen att den nuvarande traktorskatten blivit cirka fem—sex gånger för stor. Vid de beräkningarna har inte hänsyn tagits till den bränsleskatt som lastbilarna betalar.

Trots reduktionen av traktorskatten har till RLF:s provins- och länsförbund kommit många motioner, i vilka uttrycks stor irritation över skatternas storlek och över att beskattning sker

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

av traktorer som kunde hänföras till reserv- och andrahandstraktorer, över att traktorer som sällan eller aldrig framförs på allmän väg beskattas, t. ex. traktorer med monterade lastapparater och arbetsredskap, skogstraktorer o. s. v. I många motioner och i övrigt i jordbrukarleden framförs ett missnöje över att jordbruket inte fick någon kompensation för traktorskatten när överenskommelse träffades om prissättningen på jordbrukets produkter.

Eftersom denna opinion och detta missnöje finns, hoppas jag att finansministern kan medverka till att det görs fortlöpande undersökningar och utredningar, så att, när ett mera fullständigt material framlagts, detta kan ligga till grund för ernående av en så rättvis traktorbeskattning som möjligt.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 137, om tillägg till vissa statliga skadelivräntor.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets memorial nr 13, sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utlåtande nr 1 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 45 och 46.

Föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 47, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande memorial hemställt.

Föredrogs och bordlades ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 39, 45 och 47—54 samt första lagutskottets utlåtande nr 45.

Föredrogs första lagutskottets memorial nr 48, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Jämväl beträffande detta memorial hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt.

Föredrogs och bordlades ånyo tredje lagutskottets utlåtanden nr 52 och 54—56 samt memorial nr 57 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 46 och 47 samt memorial nr 48.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 10 april 1970 dagtecknad proposition, nr 125, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll,

dels för prövning i grundlagsenlig ordning förelagt riksdagen ett vid propositionen fogat förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen,

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i brottsbalken,
- 2) lag om ändring i lagen (1956: 618) om allmänna sammankomster, dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956: 617).

Propositionen hade, såvitt avsåge ändring i tryckfrihetsförordningen, hänvisats till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott samt hade i sistnämnda delar behandlats av första lagutskottet.

I propositionen hade föreslagits en utvidgning av yttrande- och tryckfriheten på olika områden. Så skilda ämnen som pornografi, yttrandefrihet vid demonstrationer och brott mot trosfrid behandlades.

I fråga om pornografiska framställningar föresloges, att samhällets ingripanden på detta område skulle koncentreras på den alltmera ohämmade spridningen av pornografiska alster till personer som icke önskade få del av sådana. Därför skulle ett straffsanktionerat förbud införas mot skyltning eller liknande förfarande beträffande pornografisk bild. För straffbarhet förutsattes att skyltningen skedde på ett sätt som vore ägnat att väcka allmän anstöt. Samtidigt skulle förbud införas mot att utan föregående beställning sända annan pornografisk bild med posten eller på annat sätt tillstålla någon sådan bild.

Förslaget utginge i övrigt från att den som ville taga del av pornografi själv borde få bestämma däröver. De nuvarande bestämmelserna i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen om sårande av tukt och sedlighet hade därför föreslagits bli upphävda.

Vidare föresloges, att vissa yttrandefrihetsbrott, som bland annat hade aktualiserats i samband med demonstra-

tioner, skulle avkriminaliseras. Sålunda föresloges att ringa fall av uppvigling skulle vara straffria.

Förslaget innebure vidare, att de särskilda reglerna om skymfande av svensk eller utländsk flagga eller annan rikssymbol skulle upphävas (16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § brottsbalken). Vidare föresloges, att den särskilda regeln i brottsbalken om möjlighet till straffskärpning vid kränkning av främmande makt skulle ändras så att den icke längre gällde ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud eller representant här i riket. Ärekränkning av främmande statsöverhuvud, som visades här i landet, och av representant för främmande makt skulle generellt läggas under allmänt åtal.

I detta sammanhang föresloges också en viss begränsning i polismyndighets rätt enligt lagen om allmänna sammankomster att upplösa och förbjuda förnyande av sådan sammankomst, t. ex demonstration.

Enligt förslaget skulle också straffbestämmelsen om brott mot trosfrid (16 kap. 9 § brottsbalken) upphävas liksom dess motsvarighet i tryckfrihetsförordningen.

Slutligen föresloges viss justering i lagen om allmänna sammankomster och allmänna ordningsstadgan på grund av ändrade regler om uttagande av bevillningsavgift för särskilda förmåner och rättigheter.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken var 16 kap. 11 § så lydande:

Den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar pornografisk bild på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt dömes för otillåtet förfarande med pornografisk bild till böter eller fängelse i högst sex månader. Detsamma gäller den som med posten sänder eller på annat sätt tillställer någon por-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

nografisk bild utan föregående beställning.

I samband med propositionen hade första lagutskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, såvitt de hänvisats till lagutskott, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 1231, av herrar *Bengtson* och *Svanström*, samt II: 1444, av herr *Larsson* i Luttra och herr *Dockered*;

2) de likalydande motionerna I: 1232, av herr *Ernulf m. fl.*, och II: 1446, av herr *Nelander m. fl.*;

3) de likalydande motionerna I: 1233, av herr *Ernulf m. fl.*, och II: 1445, av herr *Nelander m. fl.*;

4) de likalydande motionerna I: 1234, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, och II: 1447, av fru *Sundberg m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 1235, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 1443, av herr *Fälldin m. fl.*;

6) de likalydande motionerna I: 1237, av herr *Sörenson m. fl.*, och II: 1442, av herr *Eriksson* i Arvika och herr *Sellgren*;

7) de likalydande motionerna I: 1240, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 1453, av herr *Holmberg m. fl.*;

8) de likalydande motionerna I: 1241, av herr *Lindblad*, och II: 1455, av herr *Westberg* i Ljusdal;

9) motionen I: 1242, av herr *Nils Nilsson*;

10) motionen I: 1243, av herr *Nils Nilsson m. fl.*; samt

11) motionen II: 1454, av herr *Oskarson*.

Motionerna vid 6, 8 och 11 hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Övriga motioner hade, såvitt avsåge ändring i tryckfrihetsförordningen, hänvisats till konstitutionsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Yrkanden om uppskov eller avslag på propositionen hade framställts

dels i motionerna I: 1234 och II: 1447, vari hemställts, att riksdagen måt-

te besluta att behandlingen av proposition nr 125 skulle uppskjutas till höst- riksdagen,

dels ock i motionerna I: 1240 och II: 1453, vari anhållits — därest yrkandet i motionerna I: 1234 och II: 1447 icke skulle bifallas — att riksdagen måtte 1. avslå propositionen nr 125; 2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om nytt förslag i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Yrkanden i anledning av förslaget om upphävande av 16 kap. 7 § brottsbalken (skymfande av rikssymbol) och 19 kap. 10 § brottsbalken (skymfande av utländsk rikssymbol) hade framförts

dels i motionerna I: 1237 och II: 1442, vari yrkats, att riksdagen skulle avslå förslaget i propositionen om upphävande av 16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § brottsbalken,

dels ock i motionen I: 1243, vari föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 skulle avslå propositionens förslag i de stycken som behandlade skymfande av svensk eller utländsk flagga, vapen eller annat höghetstecken.

Yrkanden i anledning av förslaget om upphävande av 16 kap. 9 § brottsbalken (brott mot trosfrid) hade framlagts

dels i motionerna I: 1233 och II: 1445, vari hemställts, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott, att riksdagen måtte — med förklaring att propositionens förslag i ifrågavarande del icke kunnat oförändrat godtagas — dels för sin del antaga följande lydelse av brottsbalkens 16 kap. 9 §, nämligen: "Den som i strid mot rätten till religionsfrihet offentligen skymfar sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt dömes för brott mot religionsfriheten till böter eller fängelse i högst sex månader", dels som följd härav för sin del besluta, att 16 kap. 8 a § brottsbalken fortfarande skulle hava denna beteckning,

dels i motionerna I: 1235 och II: 1443, vari, såvitt motionerna hänvisats till

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

lagutskott, anhållits, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 125 måtte besluta, att brottsbalkens 16 kap. 9 § i vad avsåge brott mot trosfriden skulle givas följande lydelse: "Den som i strid mot rätten till religionsfrihet offentligen skymfar sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt dömes för brott mot religionsfriheten till böter eller fängelse i högst sex månader",

dels ock i motionen II: 1454, vari yrkats, att riksdagen för sin del skulle antaga följande lydelse av 16 kap. 9 § brottsbalken: "Den som i strid mot rätten till religionsfrihet offentligen skymfar sådant som enligt annan trosuppfattning hålles heligt dömes för brott mot religionsfriheten till böter eller fängelse i högst sex månader."

Yrkanden i anledning av förslaget till ändrad lydelse av 16 kap. 11 § brottsbalken (straffbestämmelse om sårande av tukt och sedlighet ersätts av straffbestämmelse om otillåtet förfarande med pornografisk bild) hade framställts

dels i motionerna I: 1231 och II: 1444, vari hemställts, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 125 måtte besluta, att brottsbalkens 16 kap. 11 § skulle erhålla följande lydelse: "Den som kränker den allmänna känslan för anständighet genom grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande framställning eller genom att sprida sådan framställning dömes för kränkande av anständigheten till böter eller fängelse i högst sex månader"; samt att det lagrum, som i propositionens förslag betecknades 16 kap. 11 §, skulle erhålla beteckningen 16 kap. 11 a §,

dels i motionerna I: 1232 och II: 1446, vari, såvitt motionerna hänvisats till lagutskott, anhållits, att riksdagen — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad godtagas — för sin del *dels* måtte besluta, att 16 kap. 11 § brottsbalken skulle erhålla följande lydelse: "Den som kränker den allmän-

na känslan för anständighet genom grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande framställning eller genom att sprida sådan framställning dömes för kränkande av anständigheten till böter eller fängelse i högst sex månader", *dels* måtte besluta, att det lagrum, som i propositionens förslag betecknades med 16 kap. 11 § brottsbalken, skulle erhålla beteckningen 16 kap. 11 a §,

dels i motionerna I: 1241 och II: 1455,

dels ock i motionen I: 1242, vari yrkats, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 125 skulle avslå propositionens förslag i de stycken som behandlade upphävande av de i propositionen angivna delarna av brottsbalken och tryckfrihetsförordningen avseende sårande av tukt och sedlighet m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1234 och II: 1447, såvitt de hänvisats till lagutskott;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1240 och II: 1453, såvitt de hänvisats till lagutskott;

C. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 1237 och II: 1442 samt I: 1243, sistnämnda motion såvitt den hänvisats till lagutskott —

dels antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken, såvitt däri föreslagits, att 16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § brottsbalken skulle upphöra att gälla,

dels antaga nämnda lagförslag, såvitt däri föreslagits ändrad lydelse av 19 kap. 16 § första stycket brottsbalken;

D. att riksdagen måtte — med förklaring att förslaget till lag om ändring i brottsbalken icke kunnat i oförändrat skick antagas —

dels, med bifall till motionerna I: 1233 och II: 1445, I: 1235 och II: 1443, samtliga motioner i motsvarande del, samt motionen II: 1454, för sin del antaga i utlåtandet införd lydelse av 16 kap. 9 § brottsbalken,

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

dels, med bifall till motionerna I: 1233 och II: 1445 i motsvarande del samt i anledning av motionerna I: 1235 och II: 1443, såvitt de hänvisats till lagutskott, ävensom i anledning av motionen II: 1454, avslå nämnda lagförslag, såvitt däri föreslagits, att 16 kap. 8 a § brottsbalken skulle betecknas 9 §;

E. att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 1231 och II: 1444, I: 1232 och II: 1446 samt I: 1242, samtliga motioner såvitt de hänvisats till lagutskott — antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken, såvitt däri föreslagits ändrad lydelse av 16 kap. 11 § brottsbalken;

F. att motionerna I: 1241 och II: 1455 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken i de delar som icke omfattades av vad utskottet hemställt under C—E;

H. att riksdagen måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna sammankomster;

J. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna, att riksdagen lämnat utan erinran förslaget till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan.

Reservationer hade avgivits

vid A i utskottets hemställan

1) av herr *Schött* och fru *Kristensson* (båda m), vilka ansett, att utskottet bort på åberopade grunder under A hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1234 och II: 1447 i motsvarande del besluta uppskjuta behandlingen av propositionen, såvitt den hänvisats till lagutskott, till höstsessionen med innevarande års riksdag;

vid B i utskottets hemställan

2) av herr *Schött* och fru *Kristensson* (båda m), vilka ansett, att utskottet bort

av angivna orsaker under B hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1240 och II: 1453 i motsvarande del

dels avslå propositionen, såvitt den hänvisats till lagutskott,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om nytt förslag i motsvarande del i enlighet med de riktlinjer som angivits i nämnda motioner;

vid C i utskottets hemställan

3) av herrar *Alexanderson* (fp), *Svanström* (cp), *Sörenson* (fp), *Wiklund* i Stockholm (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa,

1. att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 1237 och II: 1442 samt I: 1243, sistnämnda motion i motsvarande del — avslå det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i brottsbalken, såvitt däri föreslagits, att 16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § brottsbalken skulle upphöra att gälla,

2. att riksdagen måtte — med bifall till motionen I: 1243 i motsvarande del samt i anledning av motionerna I: 1237 och II: 1442 — avslå nämnda lagförslag, såvitt däri föreslagits ändrad lydelse av 19 kap. 16 § första stycket brottsbalken;

vid D i utskottets hemställan

4) av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herrar *Hjorth*, *Larfors*, *Martinson*, *Jönsson* i Malmö och *Hansson* i Piteå samt fru *Bergander* (samtliga s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under D hemställa, att riksdagen måtte — med avslag på motionerna I: 1233 och II: 1445, I: 1235 och II: 1443, samtliga motioner såvitt de hänvisats till lagutskott, samt motionen II: 1454 — antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

i brottsbalken, såvitt däri föreslagits, dels att 16 kap. 9 § brottsbalken skulle upphöra att gälla, dels att 16 kap. 8 a § brottsbalken skulle betecknas 9 §;

vid E i utskottets hemställan

5) av herrar *Alexanderson* (fp), *Svanström* (cp), *Sörenson* (fp), *Dockered* (cp), *Wiklund* i Stockholm (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under E hemställa,

1. att riksdagen måtte — med förklaring att förslaget till lag om ändring i brottsbalken icke kunnat i oförändrat skick antagas — med bifall till motionerna I: 1231 och II: 1444 samt I: 1232 och II: 1446, samtliga motioner såvitt avsåge införande av en straffbestämelse om kränkande av anständigheten, ävensom i anledning av motionen I: 1242, såvitt den hänvisats till lagutskott, för sin del antaga i reservationen införd lydelse av 16 kap. 11 § brottsbalken;

2. att motionerna I: 1231 och II: 1444, I: 1232 och II: 1446 samt I: 1242, samtliga motioner såvitt de hänvisats till lagutskott och i den mån de icke besvarats genom vad reservanternas under E 1 hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

6) av fröken *Mattson* och herr *Martinsson* (båda s), vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande utlåtande jämväl finge beröras konstitutionsutskottets utlåtande nr 39.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! I de utlåtanden som nu är föremål för debatt föreligger å ena sidan frågekomplex som reellt sett har mycket litet med varandra att göra och å andra sidan förslag till lagändringar i tryckfrihetsförordningen och i brottsbalken som är direkt avhängiga

av varandra, trots att de behandlats av olika utskott och sålunda i olika utlåtanden.

Först ett påpekande rörande grundlagsändringarna! Som framgår av avgivna reservationer är åsikterna delade, och delade på olika sätt beträffande de skilda frågekomplexen. Det är angeläget att riksdagsbehandlingen blir sådan att det icke endast vid dagens votering utan även vid den slutliga prövningen av vilande grundlagsändringsförslag blir möjligt att rösta särskilt beträffande de olika sakligt sett helt skilda frågorna. Det bör t. ex. inte vara omöjligt att rösta både för förslaget om förbud mot pornografisk skyltning och för bibehållande av trosfridsparagrafen. Jag utgår ifrån att man på något sätt kan tillvarata dessa möjligheter.

Helt allmänt vill jag vidare beträffande detta ärende säga att riksdagens möjlighet att grundligt pröva de framlagda förslagen beskurits på ett med rimlig demokratisk parlamentarisk ordning helt oförenligt sätt. Propositionen har kommit vid en sådan tidpunkt att utskotten endast haft någon dag efter motionstidens utgång för att behandla frågorna, och det har därför inneburit en form av utpressning, då ledamöter som velat se vissa delar av förslagen genomförda tvingats att utan tillräckligt rådrum taga ställning till andra till sina konsekvenser svåröverblickbara förslag. Jag har därför stor förståelse för yrkandena om uppskov med behandling av propositionen, även om jag av nu antydda skäl inte velat biträda dem.

Jag kan för övrigt nämna att vi på grund av brådskan inom första lagutskottet kommit att förbise att förslagen i en viss del, så som de nu kommit att framläggas för kamrarna, formellt sett knappast är förenliga med riksdagsordningen. Vi har nämligen för bara ett par dagar sedan i samband med propositionen om rasdiskriminering antagit en ny paragraf i brottsbalken, betecknad 16 kap. 8 a §. I proposition nr 125

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

och här föreliggande utlåtande föreslås att denna paragraf skall omnumreras. och betecknas 16 kap. 9 §. Även om det nu inte gäller innehållet utan bara numreringen, är det formellt sett ett nytt beslut i samma fråga. Det ankommer givetvis på herr talmannen att avgöra, om den föreslagna ändringen är förenlig med riksdagsordningens förbud mot behandling av samma fråga två gånger under samma session. Någon större olycka händer naturligtvis inte, om paragrafen skulle få behålla det nummer den fick i förrgår. Frågan hade emellertid kunnat behandlas av utskottet i strikt grundlagsenlig ordning, om man haft något mera tid till förfogande.

Så till de sakliga frågor som givit anledning till meningsskiljaktighet i det här ärendet. Då jag utgår från att det blir många som kommer att framföra sina synpunkter i debatten, kommer jag för min del att fatta mig ganska kort.

Den viktigaste av de frågor som det här gäller är den som avser det nuvarande förbudet mot vad som hittills kallats sedlighetssårande framställning och i dagligt tal benämns pornografi. I fortsättningen kommer för övrigt den benämningen att införlivas i lagspråket, måhända inte helt lyckligt. I det här avseendet råder en tämligen allmän enighet om att det nu gällande stadgandet, som innebär förbud mot bilder och andra framställningar som sårar tukt och sedlighet, bör upphävas.

Här har under senare tid utan lagändring skett en ändring av lagens innebörd av ganska genomgripande slag. Det är anmärkningsvärt att så kunnat ske just på ett område där lagbestämmelserna genom sin grundlagskaraktär i princip åtnjuter ett speciellt skydd mot snabba kastningar. Men å andra sidan är det i realiteten just det för tryckfrihetsprocessen specifika juryinstitutet som åstadkommit denna utveckling. Vi befinner oss till följd härav just nu i den ur principiella rättssäkerhetssyn-

punkter snarast komprometterande situationen att vad som är tillåtet i Stockholm fortfarande är åtalbart och av domstolarna bedöms som brottsligt i Vänersborg.

Det är också anmärkningsvärt att, såvitt man kan bedöma här från vår siktspunkt, Sverige spelat en ledande roll för en liknande utveckling i en lång rad andra länder. Vad som för bara något decennium sedan betraktades som en specifik svensk, avancerad pornografisk framställning möter man nu i de flesta länder utanför järnridån, och vi har på senaste tiden till och med blivit akterseglade t. ex. av vårt södra grannland. Vår pionjärinsats här är väl, vilken inställning man än har till dessa frågor, knappast något att särskilt yvas över, och man får väl tolka utvecklingen så att det hos en ganska stor grupp människor funnits ett genomgållande lagbestämmelser undertryckt behov av alster av ifrågavarande slag. När trycket blivit så starkt att det på en punkt genombrutit fördämningen, har det medfört en kedjereaktion över hela fältet.

Som nämnt är man tämligen ense om att slopa förbudet i dess nuvarande utformning. Ett av motiven är det otillfredsställande i att tillämpningen för närvarande är så olika på olika håll i landet. Det framlagda förslaget går ut på att man här bör respektera de stora skillnader i attityd till pornografiska alster som uppenbarligen föreligger mellan olika grupper av människor. Man bör å ena sidan inte hindra den som så önskar att få tillgång till pornografiska alster men å andra sidan också se till att ingen mot sin vilja tvingas att bli konfronterad med dem. Detta åstadkommes genom förbud mot skyltning och liknande förfarande och genom ett slags krav på varudeklARATION av offentliga tillställningar.

Dessa nya bestämmelser föranleder ingen meningsskiljaktighet, men olika åsikter föreligger i frågan om man inte bör ha kvar en s. k. yttersta gräns, vars

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

överskridande föranleder straffansvar. En sådan gräns föreslogs, här utan meningsskiljaktighet, av den kommitté som utredde dessa frågor. Utanför gränsen skulle enligt förslaget falla grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande framställning som kränker den allmänna känslan för anständighet. Denna bestämmelse har emellertid inte medtagits i propositionen, och reservanter representerande alla oppositionspartierna beklagar att man på detta sätt lämnar fältet helt fritt och avhänder samhället möjligheten att ingripa i sådana fall. Inte minst skulle det vara viktigt att kunna ingripa mot sådana våldsinslag och sadistiska skildringar som nu på filmens område stoppas av censuren. Särskilt märkligt är att ledamöter i utredningen, som där anslutit sig till kommitténs förslag, nu sadlar om och biträder propositionen, som öppnar alla portar. Man tycks hänvisa till att kommitteförslaget var framlagt mot bakgrund av tanken att filmcensuren skulle upphävas såvitt angår vuxna. Men detta är efter vad jag kan förstå en svag motivering. Anser man de grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande framställningarna olämpliga när det gäller filmen, är det väl lika olämplig när det gäller teater, TV eller andra massmedia. Jag kan inte tolka denna omsvängning som annat än ett uttryck för den centraldirigering och likriktning av åsikter som råder inom regeringspartiet.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 5 vid första lagutskottets utlåtande.

För närvarande finns straffbestämmelser i brottsbalkens 16 kap. 7 § och 19 kap. 10 § för skymfande av svensk och utländsk rikssymbol. I propositionen föreslås att dessa paragrafer skall upphöra att gälla. I reservation 3 yrkas avslag på propositionen i denna del.

Det är riktigt såsom framhållits att dessa straffbud är relativt nya i vår lagstiftning och sålunda inte uppbärs av någon långvarig tradition. Men jag

tror att man kan påstå att inte heller de straffbelagda handlingarna tidigare har förekommit här i landet, i varje fall inte med någon nämnvärd frekvens. Behov av straffbuden har sålunda visat sig först på senare tid. Det finns visserligen exempel i rättshistorien på att straffbud så att säga stimulerar till överträdelser, men jag tror mot bakgrunden av erfarenheten från senare år knappast att man kan hoppas på att flaggbränningar och dylikt skall upphöra såsom en följd av att de specifika straffbuden upphävs. Enighet råder för övrigt om att vi har skyldighet att slå vakt om att främmande länders representanter här i landet inte utsätts för trakasserier, och detta ligger ju för de flesta självklart i kravet på anständigt och hyfsat uppträdande. Intermezzon av likartat slag har också nyligen föranlett skarpa reaktioner från regeringen, åtminstone genom muntliga uttalanden här från riksdagens talarstolar.

I propositionen hänvisas till att det, även om de specifika straffbuden upphävs, finns möjlighet att ingripa genom åberopande av brottsbalkens 16 kap. 16 § om förargelseväckande beteende. Jag tror emellertid att den senaste tidens händelser inte är ägnade att göra det rimligt att jämställa skymfande av utländsk rikssymbol med vanligt fylleskrål på gatorna. Vad som har inträffat understryker behovet av att kunna med kraft ingripa i dylika fall, och det saknar inte betydelse att straffet för skymfande av utländsk rikssymbol finns intaget i det kapitel i brottsbalken som handlar om brott mot rikets säkerhet. Även om det vanligen i dessa fall inte handlar precis om rikets säkerhet är det fråga om gärningar, som allvarligt kan skada landets förbindelser med främmande makter.

Jag yrkar, herr talman, därför bifall till reservation 3.

Slutligen föreligger meningsskiljaktigheter beträffande nuvarande 16 kap. 9 § i brottsbalken som handlar om brott mot trosfrid. Här har lotten gynnat

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

oppositionens representanter, varför utskottsutlåtandet innebär avslag på förslaget att upphäva denna paragraf. Då det säkerligen blir andra som tar upp denna fråga, skall jag här nöja mig med att påpeka, att propositionsförslaget om upphävande av trosfridsparagrafen enligt min mening går illa ihop med det beslut om en mycket utvidgad kriminalisering av liknande gärningar, riktade mot folkgrupp av viss trosbekännelse, som ingick i rasdiskrimineringspropositionen. Jag anser att motsvarande skydd även bör beredas de enskilda individerna.

I de delar, herr talman, där jag inte yrkar bifall till reservationen, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Till första lagutskottets utlåtande nr 47 är fogade två reservationer undertecknade av moderata samlingspartiets båda representanter, fru Kristensson och mig. Mycket kort ber jag att få kommentera dem.

Kungl. Maj:ts proposition nr 125 omfattar förslag till ändringar i brottsbalken, i tryckfrihetsförordningen, i lagen om allmänna sammankomster och allmänna ordningsstadgan. Propositionen rör pornografi, yttrandefrihet vid demonstrationer och brott mot trosfrid, således vitt skilda lagfrågor av väsentlig betydelse.

Denna mycket betydelsefulla proposition avlämnades till kammaren den 24 april, således efter utgången av ordinarie propositionstid.

Vi reservanter har funnit detta mycket otillfredsställande då propositionen härigenom ej kunnat underkastas den ingående prövning som inte bara är önskvärd utan som allmänheten har rätt att fordra. Alla är vi medvetna om den hårda arbetsbelastningen i utskott och kammare under maj månad.

Det riktiga hade enligt vår mening varit att uppskjuta behandlingen av

propositionen till höstriksdagen. Detta hade inneburit ökade möjligheter för riksdagens ledamöter att studera och överväga alla de problem som berörs i propositionen.

Enligt vår uppfattning innebär ett uppskov till hösten inga avgörande olägenheter. Visserligen framstår det som önskvärt att propositionens förslag om förbud mot förevisning av pornografiska alster genomförs. Som vi framhåller i vår reservation ger emellertid lagstiftningen redan nu genom bestämmelserna om sårande av tukt och sedlighet betydande utrymme för ingripande mot de grövsta arterna av pornografisk skyltning. En annan sak är att dessa möjligheter inte utnyttjas i den utsträckning som många finner önskvärd.

Herr talman! Jag ber att i första hand få yrka bifall till reservation 1. Ett bifall till detta yrkande skulle alltså innebära att hela ärendet hänskjuts till riksdagens höstsession i enlighet med yrkandet i motionerna I: 1234 av fru Segerstedt Wiberg m. fl. och II: 1447 av fru Sundberg m. fl.

I reservation 2 har fru Kristensson och jag anknutit till moderata samlingspartiets partimotioner I: 1240 och II: 1453. I denna reservation framhålles att propositionens förslag i flera avseenden avviker från vad kommittén för lagstiftning om yttrande- och tryckfrihet i sitt utredningsarbete kom fram till. I vissa delar grundar sig propositionen för övrigt endast på överväganden inom departementet. Härtill kommer att remissopinionen har varit mycket delad och att det i riksdagen väckts många motioner med yrkande om avslag eller ändringar på väsentliga punkter.

Vi reservanter menar att i propositionen föreslås mycket som står i strid med grundläggande värderingar hos stora delar av vårt folk. Som exempel på verkligt stötande saker som skulle kunna inträffa vid bifall till propositionen anger vi i vår reservation under

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

åberopande av motionerna följande, som synes mig så kusligt att jag finner det angeläget att få det inläst till kammarens protokoll: "I fråga om trosfrid skulle skymfande av sådant, som av svenska kyrkan eller annat här i riket verksamt trossamfund hålles heligt, icke föranleda någon påföljd i och för sig. I fråga om allmänna sammankomster skulle upplösningsrätt icke föreligga, även om därvid förekommit något som strider mot lag eller det gällt att — sedan andra åtgärder visat sig vara otillräckliga — förebygga fortsatt lagstridigt förfarande. I fråga om flaggbränning eller annat skymfande av svensk eller utländsk rikssymbol slopas den särskilda straffbestämmelsen. I fråga om föreställning på enskilt område skulle det bli straffritt att mot betalning för publik arrangera samlag, förevisning av sexuella perversiteter eller våldsscener av sadistisk karaktär. T. o. m. föreställningar av denna art, speciellt arrangerade för ungdomar, skulle bli straffria. Samlag på offentlig plats, i parker eller på gator, skulle ej bli föremål för ingripande annat än som förargelseväckande beteende. I TV skulle varje slag av föreställning, även pornografisk, bli utan straff, om föreställningens karaktär i förväg tillkännagivits."

Dessa exempel är enligt reservanternas mening tillräckliga för att visa att propositionen icke kan godtas i föreliggande utformning. Det krävs avsevärda förändringar, enligt vår uppfattning så omfattande att det ej varit möjligt för första lagutskottet att utforma nya förslag med hänsyn till den korta tid som stått till utskottets förfogande.

Vi har därför ansett det riktigast att yrka avslag på propositionen och har föreslagit att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om nytt förslag i enlighet med de riktlinjer som angivits i vår partimotion. Med detta ställningstagande har vi reservanter ansett oss icke ha anledning att ingå i detaljprövning av de olika förslagen.

Herr talman! Jag ber att i andra hand få yrka bifall till reservation 2. Skulle såväl reservation 1 som 2 avslås, ämnar jag vid de kommande voteringarna stödja reservationerna 3 och 5 och ta avstånd från reservation 4. Härvidlag ber jag att få åberopa den motivering som anförts av utskottets ordförande, herr Alexanderson.

Fröken MATTSON (s):

Herr talman! Riksdagens första lagutskott arbetar som alla andra utskott efter de arbetsformer som anges i principerna för en demokrati. I vanliga fall brukar vi vara ganska eniga i utskottet. Den här gången är vi det inte. Jag tycker dock att det inför kammarens ledamöter bör framhållas, och i kammarens protokoll antecknas, att en majoritet inom utskottet beslutade sig för att behandla ifrågavarande proposition — som vi nu skall ta ställning till om någon eller några timmar — och att herr Alexanderson icke har sällat sig till de moderata reservanter som kräver uppskov med behandlingen. Jag anser också att det bör påpekas att vi inom utskottet har haft tid att diskutera ifrågavarande förslag mycket mer ingående än vad vi exempelvis ansåg nödvändigt när det gällde ett så stort och viktigt frågekomplex som mönsterskyddet.

Jag tillhör alltså, jämte utskottets ärade ordförande, den del av utskottet som har ansett att ifrågavarande förslag skall tas upp till riksdagens prövning nu i vår. Det finns av tidsskäl inte möjlighet att alltför mycket gå in på alla förslag, men jag skulle vilja påpeka att de reservationer som herr Schött och fru Kristensson fogat vid utlåtandet, i vilka de yrkar att man skall besluta uppskjuta behandlingen av propositionen, kan få mycket allvarliga följder. Det har vi inom utskottet tagit fasta på. Vi tycker att det är angeläget framför allt att ett i propositionen föreslaget förbud mot spridning av por-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

nografiska alster snarast genomföres. Det förutsätter ändring både i tryckfrihetsförordningen och brottsbalken. Eftersom förslaget till ändring skall prövas i grundlagsenlig ordning när det gäller tryckfrihetsförordningen måste det behandlas av vårsessionen för att kunna träda i kraft nästa år. I annat fall kan ikraftträdandet ske tidigast 1974.

De reservanter som avgivit reservation 1 vid A i utskottets hemställan anför: "Lagstiftningen ger emellertid redan nu genom bestämmelserna om sårande av tukt och sedlighet betydande utrymme för ingripande mot de grövsta arterna av pornografisk skyltning; en annan sak är att de möjligheter lagen sålunda erbjuder inte utnyttjas i önskvärd utsträckning. Några olägenheter behöver därför inte uppstå till följd av ett uppskov."

Jag tror att detta är ett missförstånd. Det förhållandet att vi icke har större obehag av skyltning än vi har i dag beror uppenbarligen på att den kommitté som jag tillhört, utredningen om yttrande- och tryckfrihet, har varit i verksamhet. Jag anser också att man måste peka på vilken oerhört stor betydelse pressbyråns rådgivande nämnd har. Jag tror att man måste tänka sig in i konsekvenserna av ett eventuellt avslag på propositionen. Det är också ganska väsentligt att vi tar avstånd från möjligheterna att till skolungdomar och andra via posten skicka pornografiska alster eller priskuranter med åtföljande bilder och text om detta.

Jag anser därför att det är ytterligt viktigt att vi tar upp ärendet till behandling, så som utskottet har föreslagit, och jag ber att få yrka avslag på reservation 1 vid punkten A angående uppskov till höstsessionen.

Även i ett annat avseende har det varit skiljaktigheter. De moderata reservanterna har vid B i utskottets hemställan pekat på att propositionens förslag i åtskilliga punkter avviker från vad kommittén föreslagit. Herr Schött

har tidigare från denna talarstol redovisat den tvekan han hyser inför propositionen, och målat upp de konsekvenser han tror kommer att följa av att riksdagen antar förslaget. Det måste framhållas att både denna reservation och motionerna I:1240 och II:1453, som reservationen grundar sig på, utgår från fullkomligt felaktiga föreställningar. Det är inte så att man lämnar fältet helt fritt i och med att man tar bort vissa straffrubriceringar. I den moderata motionen talas om att det skulle bli straffritt att mot betalning för publik arrangeras samlag och förevisa sexuella perversiteter eller våldsscener av sadistisk karaktär. Det är också fel, som det står både i motionen och i reservationen, att samlag på offentlig plats, i parker och på gator, inte skulle bli föremål för ingripande, annat än som förargelseväckande beteende. Vi har brottsrubriceringen otuktigt beteende. Det uttrycks farhågor för att vi i televisionsprogrammen skulle få se föreställningar av pornografisk art; men vi har uppenbarligen en mycket stark spärr mot detta genom den överenskommelse som träffats mellan staten och Sveriges Radio och som ganska noggrant anger Sveriges Radios roll och skyldigheter. Denna överenskommelse blir föremål för prövning varje gång den förnyas.

Liksom majoriteten anser jag därför inte att det finns någon som helst anledning att begära ett nytt förslag enligt de riktlinjer som har angivits i det moderata partiets motioner. Jag ber att få yrka avslag på reservation 2 vid punkten B och bifall till större delen av de yrkanden som utskottet har gjort.

Utskottets ärade ordförande har redan angivit de ganska vida områden som propositionen omfattar. Det gäller pornografi, yttrandefrihet vid demonstrationer och brott mot trosfrid. Jag föreställer mig att demonstrationsrätten är ett av de ärenden som blir mest diskuterat av den rad talare som man håller på att komplettera här framme

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

vid talmannens bord. Jag vill för min del yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Jag vill i likhet med utskottsmajoriteten framhålla, att de ändringar som nu genomförts icke lämnar oss utan medel att komma till rätta med en del avarter. Många remissinstanser har också tillstyrkt förslagen i fråga om uppvigling. Beträffande polisens rätt att ingripa under själva demonstrationen har vi i utskottsutlåtandet särskilt tryckt på nödvändigheten av att — som också framhållits av en del remissinstanser — polisen får vissa riktlinjer att arbeta efter. På det sättet kommer inga missförstånd att uppstå, och en demonstration kan fortsätta, sedan polisen fått möjligheter att ingripa.

När det gäller skymfandet av utländsk rikssymbol — reservation 3 vid C i utskottets hemställan — tror jag att det förtjänar erinras om att detta är en tämligen ny bestämmelse. Den infördes vad svenska flaggan beträffar först 1948 som en konsekvensändring av straffbestämmelser för skymfandet av utländsk rikssymbol som kom till i början av andra världskriget med hänsyn till riskerna för att Sveriges vänskapliga förbindelser med främmande makt skulle störas.

Sedan dess har utvecklingen gått framåt. Genom den påtagliga förskjutningen av värderingarna från nationalism till internationalism kan man inte längre åberopa samma motivering för straff för exempelvis flaggbränningar, men utskottsmajoriteten säger att det inte kan förnekas att sådana förfaranden liksom andra handlingar av samma typ sker under former som icke bör accepteras. Det har redan tidigare under diskussionen hänvisats till de uttalanden av liknande art som regering gjort.

I likhet med de flesta myndigheter och organisationer som hörts anser utskottet att dessa straffbestämmelser inte längre är behövliga. Utskottsmajoriteten vill understryka att dess ställningsta-

gande inte innebär att möjligheter till polisåtgripande mot exempelvis en demonstrant som bränner en flagga utesluts. Det finns utrymme att tillämpa reglerna om förargelseväckande betedande och reglerna om skadegörelse. Vi har fortfarande möjligheter att ingripa, och jag tror att det är mycket viktigt att påpeka detta.

När det gäller de olika reglerna för ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud och representant här i riket behöver jag inte orda mycket. Frågan har icke tagits upp i någon reservation, även om man i pressen de senaste dagarna kunnat läsa en del synpunkter på förslaget. Personligen tycker jag att det är mycket glädjande att konstatera att det beslut som en enig riksdag fattade år 1964 om att ta bort dessa bestämmelser ur tryckfrihetsförordningen nu fått de konsekvensändringar inom brottsbalken som enligt min och andras åsikt borde ha genomförts mycket tidigare. De bestämmelser som brottsbalken tidigare innehållit har mycket liten betydelse, eftersom en ärekränkning får större räckvidd, när fler människor och får större genomslagskraft om det sker via tryckt skrift eller i radio-TV.

Vi biträder alltså propositionens förslag att ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud eller främmande makts representant här i riket läggs under allmänt åtal. Vi biträder också förslaget att angivelse från målsägaren inte skall krävas. I fråga om statsöverhuvud bör det dock understrykas att det gäller endast om statsöverhuvudet vistas här i Sverige.

Jag skall be, herr talman, att också något få syssla med reservation 4 vid D i utskottets hemställan. På alla andra punkter har jag och de övriga socialdemokratiska ledamöterna i utskottet biträtt propositionen. Att vi har reserverat oss vid punkten D beror på att vi vid lottning kommit i reservationsställning.

Det är framför allt mot brott mot

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

trosfrid som moderata samlingspartiet vänt sig. Man har rätt många synpunkter på att de nuvarande bestämmelserna bör behållas. Såväl motioner som skrivningen i utskottets nuvarande utlåtande bygger på majoritetsförslaget i det betänkande som kommittén för yttrande- och tryckfrihet lade fram. Till detta kommittébetänkande fogades en reservation av två ledamöter, det var jag i denna kammare och herr Martinsson i medkammaren.

Vid remissbehandlingen har åsikterna när det gäller frågan om man skall slopa trosfridsparagrafen eller inte varit delade. Vårt förslag att ta bort paragrafen om trosfrid har tillstyrkts av riksåklagaren, av hovrätten över Skåne och Blekinge, socialstyrelsen, Svenska kyrkans centralråd, Landsorganisationen, Sveriges författarförening, Svenska filminstitutet, Svenska teaterförbundet, Sveriges kristna socialdemokraters förbund samt Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Det bör också framhållas att en rad remissinstanser ansett att tanken att föra ned skyddet för en trosuppfattning till individen icke är rimlig och möjlig att genomföra. Många instanser, som varit inne på utskottsmajoritetens tankegångar, har pekat på oklarheter och svårigheten att dra gränser. I likhet med vad som skett i propositionen påpekar även vi i reservationen att det är utomordentligt svårt för domstolarna att avgöra om ett starkt kritiskt angrepp på vissa trosföreställningar har karaktären av en skymf eller inte. Personer med olika religiösa åsikter upplever ett angrepp på de egna trosföreställningarna på mycket olika sätt. Jag kan också erinra om att vi genom riksdagens beslut häromdagen om skydd mot rashets har fått bestämmelser som skyddar grupper med en speciell trosuppfattning.

Anledningen till att vi gått in för att slopa ifrågavarande paragraf är att vi anser att bestämmelserna i brottsbalken 16:4 om straff för den som stör eller

hindrar allmän gudstjänst eller annan allmän andaktsövning ger tillräckligt skydd i detta avseende.

Vårt huvudargument är dock att vi lever i ett land med yttrandefrihet, och det är ett centralt intresse för samhället att slå vakt om yttrande- och tryckfrihet. Endast mycket tungt vägande skäl bör få medföra inskränkningar i tryckfriheten. I den fria diskussion som förekommer inte minst i kulturdebatter har vi mer och mer närmat oss vad vi kallar för det öppna samhället. Det finns därför inte anledning att inskränka allmänhetens rätt att få upplysningar och att delta i diskussioner även på det religiösa området. Detta gäller i all synnerhet som vår kunskap har vidgats och vår tolerans ökat genom de kontakter vi har fått genom våra invandrare, genom våra massmedier och genom att vi fått möjlighet till kännedom om förhållandena på andra kontinenter. Vi anser därför att tiden nu är inne att slopa trosfridsparagrafen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation 4 vid punkten D i utskottets hemställan.

Herr Alexanderson pläderade för reservation 5 och yttrade något om den centraldirigering som han förmodade att vi har inom det parti jag har glädjen att representera. Det är en fullständigt felaktig föreställning enligt min mening. I kommittéutlåtandet återfinner man nästan exakt samma ordalydelse som i reservationen när det gäller förslaget om en yttersta gräns för pornografi.

Herr Martinsson och jag nöjde oss med att lämna en blank reservation av den anledningen att vi anser kommitténs förslag vara mycket logiskt, genomtänkt och konsekvent till sina verkningar. Vi utgick ifrån att även filmcensuren måhända skulle slopas. Vår uppgift var inte att ta ställning till ett eventuellt slopande av den, utan att försöka få lagtexter som vi bedömde som nödvändiga för att täcka alla medier.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Jag kan tillägga att för den som inte bara har följt pornografins utveckling bildmässigt utan även sett en lång rad av de filmer och filmavsnitt som icke har visats för svenska folket står det mer och mer klart att någon form av yttersta gräns måste finnas. Vad som visas på film har mycket stor genomslagskraft genom den suggestion som uppstår genom att film visas i mörker och man har en kombination av bild och ljud. I propositionen har det hela nu begränsats till att gälla pornografi. Man har där inte tagit med andra framställningsformer och massmedia. Vi anser inte att det där är lika angeläget med en yttersta gräns. Det är emellertid vår förhoppning att vi får tillfälle att diskutera frågan om den yttersta gränsen när filmcensurutredningens förslag föreligger. Den kan kanske också komma upp till diskussion i den utredning om en massmedialag som justitieministern nyligen har aviserat. Det bör självklart understrykas att gränsen måste dras mycket snävt. Det går inte att precisera den, men i de avsnitt som propositionen tar upp har vi inte ansett det nödvändigt med en yttersta gräns.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter utom under punkten D, där jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Vid utskottsbehandlingen gjordes från intet håll gällande att de i vår partimotion framförda exemplen på konsekvenserna vid bifall till propositionen skulle vara felaktiga. Detta trots att utskottet enligt fröken Mattson hade god tid på sig för behandling av alla problem.

Såvitt jag förstår har de av mig anförda exemplen full täckning. Jag begränsar mig till att nämna detta, då flera representanter från moderata samlingspartiet återfinnes på talarlistan

och närmare kommer att utveckla vår syn på de mycket väsentliga problem som vi nu behandlar.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Jag vill instämma i det uttalande som herr Schött nyligen gjort här ifrån talarstolen. Jag kunde över huvud taget ha nöjt mig med att instämma i vad herr Schött sagt dels i sin replik, dels i sitt tidigare anförande. Något därutöver kanske dock kan vara tillåtet att säga.

Det är ingen överdrift att påstå — och det har ju redan framhållits i debatten — att det är oanständigt av regeringen att lägga fram ett så stort, mångsidigt och svårbedömt lagförslag som detta i riksdagens slutskede under vårsessionen. Motionstiden utgick den 11 maj, och det har inte funnits tid till en normal och vanlig behandling av detta ärende i riksdagen. Detta uttalande vill jag göra oberoende av vad som sägs i debatten.

Här har också, som redan nämnts, framlagts ett uppskovsförslag, under tecknat av representanter för tre partier. I konstitutionsutskottet samlade det förslaget tio röster mot tio, och med lottens hjälp stannade utskottet för att ärendet skulle behandlas i vårriksdagen.

Moderata samlingspartiet har i en partimotion, vilket också redan framhållits, yrkat avslag på propositionen, i den händelse inte uppskovsyrkandet bifölls. Om inte vare sig uppskovsyrkandet eller yrkandet om avslag blir bifallet här i kammaren, så kommer jag att avstå från att rösta i de fortsatta voteringarna. Jag vill inte vara med om eller vara inblandad i några andra beslut i detta ärende.

När det gäller bestämmelserna om vad som är stadgat om tukt och sedlighet har man lätt under senare år kunnat få den uppfattningen att här har rätt fullständig frihet och att någon lagstiftning inte har förekommit. Att lag-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

stiftning sätts ur funktion därför att en utredning arbetar var en nyhet, som jag inte tidigare hört.

Det kan framhållas att när det nu förekommit så mycket som det faktiskt har gjort utanför gällande lagstiftning, vad skall då inte förekomma efter den lagstiftning som nu komma skall! Lagförslaget på detta område ger full frihet för vilka former som helst av pornografisk framställning och sadistiska våldsskildringar. Vad kommer inte att flytta in i hemmen via TV! Det blir säkert, man kan befara det, likadant här som det efter vad vi kan läsa i tidningarna nu är i vårt grannland Danmark, där det på enskilt område mot avgift för publik är tillåtet att visa hur det går till när våldtäkt förekommer eller när unga nakna flickor har tidelag med hundar. Vad det nu kan vara för njutning för åskådarna med dessa föreläsningar. Låt de nuvarande bestämmelserna vara kvar; det kanske kan hålla något borta av sådant elände.

När justitieministern i den kungl. propositionen framhåller att den frihet han vill skapa på området tukt och sedlighet "är önskvärda inslag i kulturlivet", då kan vi inte vara med och godkänna en sådan uppfattning. Här skall nu bara vidtagas den åtgärden att spridning av pornografiska bilder inte skall vara tillåten, och reklam-broschyrer för pornografiska alster skall inte få spridas till dem som inte har beställt dessa alster. Det här föreslagna förbudet mot spridning av bilder av detta slag ter sig, såsom Kyrko-bröderna i Stockholms stift har uttalat, närmast som ett samhälleligt hyckleri, man skyddar de anständiga medborgarna men prisger de lättleda, de psykiskt labila och framför allt de unga med deras osäkra värderingar och känslighet för allsköns påverkan, åt hänsynslösa profitörer ockrande på förråande sexkult och våldsdyrkan.

Yttrandefrihetskommittén förklarar sig kunna konstatera att upprepad konsumtion av pornografiska framställ-

ningar med våldsinslag i vart fall kan påverka redan etablerade sociala attityder.

Kommittén som utrett dessa frågor kom med ett förslag, men justitieministern har här liksom i en del andra fall gått sin egen väg, och vi får framdeles se vart den leder.

Här skall även uppmärksammas att lagrådet har gjort betydande anmärkningar mot upphävandet av vissa straffbestämmelser när det gäller tukt och sedlighet. Straffbestämmelserna skall sänkas ned till att avse förargelseväckande beteende med ett högsta straff på 500 kronor i böter. Lagrådet har bl. a. sagt: "Enligt mångas uppfattning torde de förseelser varom här är fråga dock vara av betydligt svårare art än de som i allmänhet straffas som förargelseväckande beteende." Vidare uttalar lagrådet: "Härtill kommer att det måste anses vara av värde att de här ifrågavarande förseelserna alltjämt får utgöra en särskild brottsgrupp och inte hänföras till en så allmän och obestämd grupp som förargelseväckande beteende."

När det gäller trosfriden skall det också bli en ändring, som inte är av något värde enligt min mening. Även här gäller det tydligen mera att bryta ner än att bygga upp. Jag ser helst att det får vara som det är med nuvarande bestämmelser om trosfrid och vill inte vara med om någon ändring. När det gäller borttagande av nu gällande bestämmelser om trosfrid tror jag inte att vare sig någon enskild medborgare eller samhället i något fall tar skada av de bestämmelser som nu gäller, och då finns det ingen anledning att göra någon ändring.

Det har i vår partimotion hävdats att den svenske medborgare som är medlem av svenska kyrkan eller av här i riket verksamt annat kristet trossamfund inte i fortsättningen får det skydd som den åtnjuter som t. ex. tillhör en muhammedansk minoritetsgrupp. En sådan ordning kan inte vara riktig.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

När det gäller skymfande av svensk eller utländsk rikssymbol skall nu gällande straffbestämmelser upphävas och friheten bli mycket större. På senare år har förekommit ett mycket anmärkningsvärt handlande när det gällt att skymfa rikssymboler. Samma är förhållandet med kränkande av främmande makts statsöverhuvud. Att röja bort nu gällande lagstämmer kan inte vara den rätta vägen. Det framlagda lagförslaget i detta fall har utarbetats i justitiedepartementet, och det har avstyrkts av ett stort antal remissinstanser. Förslaget i detta avseende måste betraktas som en eftergift för en liten men högröstad grupp i samhället. Skymfande av rikssymbol betraktas nu som ett grovt brott och är straffbelagt där- efter.

Här finns anledning uppmärksamma en sak. De gossar som skall få eftergift när de bränner rikssymboler m. m. är samma gossar som statsministern kallar för "lymlar". Hur skall det bli med dessa gossar som bränner rikssymboler, som hädar, smädar och försöker bruka våld mot andra länders statschefer och officiella representanter? Skall de premieras och belönas med eftergifter eller skall de betraktas som "lymlar"? Kommer regeringen också i fortsättningen att som nu skett tillstyrka ett strängt straff för äggkastning som nyligen har skett och kommer att ske framdeles eller kommer den möjligheten inte att finnas kvar? Här kan man tycka, att justitieministern och statsministern borde ha en del överläggningar med varandra så att de kunde komma överens om hur det skall vara med "lymlarna" — om dessa skall vara kvar som lymlar eller inte.

På detta sätt skulle jag kunna gå från den ena punkten till den andra, men jag skall inte fortsätta. Jag vill, herr talman, sluta med att framhålla att om det blev ett uppskov till hösten med behandlingen av förslaget eller avslag, så att vi skulle kunna få ett bättre förslag att ta ställning till, kommer det inte att

inträffa någon olycka utan detta kommer enbart att vara av värde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall i första hand till reservationen 1 och i andra hand till reservationen 2.

Fröken **MATTSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet eftersom jag inte tyckte att det i kammarrens protokoll skulle få stå oemot sagt att jag påstått att gällande lagstiftning bryts, om en utredning är på gång.

När jag resonerade om reservationen 1 vid första lagutskottets utlåtande, polemiserade jag mot moderata samlingspartiets påståenden att några olägenheter inte skulle behöva uppstå till följd av ett uppskov, ty det kommer det verkligen att göra. De människor som har en god och bra försörjning genom att framställa en lång rad av sådana alster, som herr Sveningsson så detaljerat skildrat från denna talarstol, har tagit intryck av de tankegångar som förts fram av kommittén, tankegångar som — vilket jag vill påpeka — inte var helt nya när propositionen skrevs, eftersom promemorior och delbetänkandet kommit redan under hösten och varje intresserad sålunda kunnat ta del av dem. Lagstiftningen gäller, men geschäftsfolket har tagit intryck därav. Skulle vi nu ta ställning för ett avslag, skulle detta självfallet uppfattas som om riksdagen tycker att inte bara de grövsta oarterna bör få tolereras utan också att vi får en annan utveckling på detta område.

Jag vill också framhålla att om förslaget om förbud mot olaga spridning inte antas, kommer detta att få till följd att de bilder på tidelag och annat, som herr Sveningsson berörde, kommer att bli tillgängliga både för dem som vill se dem och för dem som vill förskonas från dem.

Herr **SVENINGSSON** (m) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Mattson sade i sitt senaste anförande att lagen gäller.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Men folk har ju tagit avstånd därifrån. Det är kanske på det sättet att folk i stor utsträckning har tröttnat på den smörja som trycks och sprids. Men jag skulle nog vilja fråga: Kan fröken Mattson svara för och garantera att det blir mindre av pornografiska skrifter efter det som nu föreslås och som med stor sannolikhet kommer att beslutas?

Fröken **MATTSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Följden av ett bifall till moderata samlingspartiets reservation skulle helt enkelt bli att det skulle finnas ännu fler pornografiska alster och bilder, att fritt ställas ut till skyltning. Resultatet skulle bli rakt motsatt det som herr Sveningsson tydligen eftersträvar.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! I detta ärende föreligger en trepartimotion med begäran om uppskov till hösten av ärendets behandling. Orsaken är enkel nog. Propositionen lämnades så sent att konstitutionsutskottet endast kunnat ge den en ytlig behandling. Den lämnades, som herr Sveningsson redan framhållit, den 11 maj. Föredragning i ärendet har knappast kunnat ske. Inga överläggningar i ordets egentliga mening har ägt rum. De ställningstaganden som gjorts har företagits i största hast, och felmarginalen vid bedömningen av dessa olikartade och, vilket debatten visat, komplicerade frågor måste betraktas som mycket stor.

Brådskan är beklaglig och enligt min åsikt helt onödig. Jag tror att man överdriver när man särskilt poängterar värdet av att de pornografiska bildernas spridning hejdas. Redan nu ges möjlighet att ingripa mot grövre slag av pornografisk bild. Att så inte sker är en annan sak. Därtill kommer att samtidigt som man stoppar skyltningen och spridningen i vissa fall släpper man pornografin nog så fri. Det finns anledning befara att vi får se åtskilliga spekulat

tioner i det råa våldet också i fortsättningen.

Dessutom, fröken Mattson, är det verkligen så mycket vunnet, om man stoppar skyltningen men inbjuder till visning av dessa bilder under disken eller i källare? Den delen av hanteringen stoppas ju inte. Man tillåter människor att se pornografiska och råa bilder. Vad man stoppar är skyltningen och utsändandet till dem som inte vill ha bilderna. Jag tror att man här uppmuntrar till många ljusskygga företeelser.

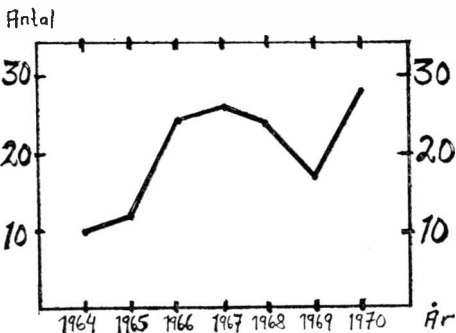
För egen del tycker jag närmast att det gör ett patetiskt intryck, när konstitutionsutskottets majoritet barnafromt konstaterar att man kan utgå ifrån att Sveriges Radio inte sänder program av förråande art och att barnteater ges utslutande av kommunalunderstödda institutioner samt att det får anses osannolikt att dessa institutioner skulle ge sig hän åt spekulation i grovt våld eller olika slags perversitet. Kan utskottet inte tänka sig att någon företagsam individ på egen hand finner att det lönar sig att ge föreställningar som bygger på spekulation i våld och råheter, när nu utskottet är så övertygat om att sådant stoppas i övrigt trots att som bekant teatrarna skall ha frihet?

Herr talman! Jag skall inte här i detalj gå in på utskottsutlåtandet. Jag vill främst understryka det beklagliga i att man här forcerar fram ett beslut. Som redan framhållits, kommer ändrade bestämmelser att gälla också angående demonstrationsrätten och angående skyddet av representanter för främmande makt. I och för sig anser jag att dessa ändringar skulle kunna vara befogade, men jag fruktar att forceringen i dagens aktuella läge kommer att missuppfattas. Den kan komma att tolkas som en uppmuntran av dem som ägnar sig åt äggkastning och liknande fasoner. Vi har hört statsministerns fördömande och klara uttalanden, men innan dessa gjordes hade mycket skett som säkert bibringat demonstranter av skilda slag intrycket av att här är det fritt fram.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Detta intryck kan förstärkas om de nu får veta att riksdagen i största hast antar en proposition, som mildrar bestämmelserna. Åter upprepar jag att jag i och för sig anser att förslaget är riktigt, men vi här i huset måste ta hänsyn till dagens förhållanden och till det aktuella läge under vilket vi arbetar. Jag anser det sålunda mycket olyckligt med en forcering. Ingen kan påstå att det är en överdrift att tala om en forcering. Vi har i år haft en ovanligt svår arbets-situation. Antalet propositioner som har lämnats efter propositionstidens utgång har varit större än under de senaste åren. Bland de propositioner som har lämnats efter den ordinarie tiden kan nämnas den proposition som i går behandlades om länsförvaltningen samt dagens ärende, alltså två stora ärenden som har forcerats fram. Sammanlagt har — vilket framgår av det diagram som jag här visar i kammarens TV-apparater — 28 propositioner lämnats för sent. I veckan kring sista propositionsdagen lämnades 27 propositioner. Endast 1967, då vi också hade debatt i detta ärende, lämnades fler propositioner under samma vecka, nämligen 32.

Propositioner och skrivelser som anmäls i kammaren efter "sista propositionsdag" under april månad.

Det är, herr talman, framför allt de 28 försenade propositionerna som försvårar arbetet för riksdagens ledamöter och — låt oss inte glömma det — för riksdagens personal. Inte minst den se-

nare har försatts i en mycket besvärlig situation. Regeringen kan ju tycka att den har makten och stödet från majoriteten här i huset. Men är det verkligen nödvändigt att så påtagligt som nu visa riksdagen hur ringa inflytande och betydelse den har.

Herr talman! Jag kommer att i första hand yrka bifall till reservation 1 vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 39.

Häri instämde herr *Pettersson, Harald*, (cp).

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! I dagens tidningar står att läsa ett uttalande av statsrådet Lidbom som gjordes i Sveriges Radio i går. Statsrådet sade där att vi är angelägna om att slå vakt om demonstrationsrätten, demokratin, spelregler och arbetsmetoder samt att strikt iaktta våra internationella förbindelser. Det låter ju bra, och det framgår att uttalandet görs i samband med den straffskärpningsparagraf som enligt direktiven skall användas efter händelserna i Glanshammar.

Förargligt är emellertid att detta uttalande till dagen sammanfaller med en situation då regeringen har en proposition under behandling i riksdagen, enligt vilken flaggbränning i fortsättningen inte blir föremål för särskilt straff och demonstrationerna får ökad användbarhet så till vida att även mot demonstration, som syftar till fortsatt lagstridigt förfarande eller vid vilken förekommer något som strider mot lag, inte något ingripande får ske. Jag tycker att det är ett förargligt sammanträffande, och jag tror att regeringen är lika generad som vi andra över detta sammanträffande. Det förefaller emellertid som om regeringen har haft tillfälle att överväga om man inte hade kunnat undvika detta genom någon enkel anordning.

Här har av flera talare påpekats hur första lagutskottet fått forcera behandlingen av detta ärende. Å andra sidan har fröken Mattson sagt att det har varit gott om tid för behandlingen i lag-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

utskottet och att mera tid kunnat ägnas åt den här lagen än åt lagen om mönsterskydd. Ja, jag behöver inte jämföra de båda lagarna: Vilken lag ingriper mest i de enskilda medborgarnas liv och leverne — lagen om mönsterskydd eller den lag vi nu behandlar? Hur ringa föredragningen måste ha varit i första lagutskottet framgår tyvärr, fröken Mattson, inte minst av fröken Mattsons inlägg i de rent juridiska delarna. Jag skall närmare återkomma till detta om en stund.

Det är mig obegripligt att inte riksdagsmajoriteten vill ha ett uppskov till höstriksdagen, då det skulle finnas tid för överväganden och ny motionstid skulle stå till buds.

I första hand ber jag att få yrka bifall till yrkandet om uppskov med behandlingen av propositionen till höstriksdagen. I andra hand yrkar jag avslag på propositionen och framläggande av förslag om ny lag, eftersom det finns så många brister i denna lagstiftning att det är rätt genant för Sveriges riksdag att anta den i nuvarande form.

Jag skall, herr justitieminister, foga ett nytt argument till diskussionen.

I Danmark, som i denna debatt har återopats, är en omsvängning i någon mån tydligen på väg. Jag vet inte om justitieministern har haft tillfälle att följa vad som har skett i Danmark under den sista veckan. I så fall har justitieministern observerat att hans danske kollega, herr Thestrup, har beordrat ingående razzior på en rad lokaler i Köpenhamn sedan förhållandena blivit olidliga genom de formellt enskilda men i realiteten offentliga tillställningar med sadistiska inslag, våldsinslag och annat som jag här inte skall exemplifiera som där förekommit. Det är så dags nu att göra sådana razzior sedan man skapat en lag som möjliggjort företeelser av det här slaget. Justitieminister Geijer kan komma i samma situation om hans lag antas i dag. Den danske justitieministern har förklarat som ett motiv för sitt ingripande att man inte

skall förtjäna pengar på att utnyttja erotiken. Vad är det som denna proposition ger spelrum för om inte för spekulatörer och profitörer i erotiskt, sadistiskt eller annat liknande intresse?

Nu har fröken Mattson sagt att ett uppskov skulle kunna få allvarliga följder. Vilka allvarliga följder? Hon säger att i så fall skulle man kunna skicka på ungdomarna skrifter av pornografiskt slag. Man skulle över huvud taget råka ut för mycket allvarliga ting. Men, fröken Mattson, det är faktiskt så att vi har ett lagrum i brottsbalken som heter 16:12, som innehåller förbud mot att bland barn och ungdom sprida skrift eller bild som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Den kallas paragrafen om förledande av ungdom. Den finns i vår rätt och skall användas. Om den inte används, är det myndigheterna som är slappa och slarviga och inte lagstiftaren, i detta fall de som gjorde brottsbalken.

Fröken Mattson säger: Tänk på dessa bilder som skulle visas, om vi inte tar den här lagen. Ja, jag undrar om det kan bli så mycket värre än vad det är. Men varför är det då så illa? Jo, därför att man inte har använt brottsbalkens 16:11: "Sårar någon tukt och sedlighet genom framställning i skrift eller bild eller genom att saluhålla, förevisa eller annorledes sprida skrift eller bild, dömes för *sårande av tukt och sedlighet* till böter eller fängelse i högst sex månader." Där finns paragrafen — det är bara att använda den. Om man nu säger att juryn här och var frikänt så är det väl riktigt, men det beror naturligtvis på att man har varit slapp tidigare när det gäller åtalvapnet — gett upp efter ett och annat juryutslag i stället för att gå vidare till högre instans. Det kan ju hända att utvecklingen hade blivit sådan att rättspraxis mera hade sneglat åt Vänersborg än åt Stockholm, hur genant det än måste vara för stockholmarna att höra sådant.

Nu har det blivit bättre, säger frö-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

ken Mattson — och jag vet inte vad hon stöder det på — därför att kommittén varit i verksamhet och Pressbyråns rådgivande nämnd finns. Pressbyråns rådgivande nämnd fyllde en stor mission för några år sedan, men för närvarande har den mycket ringa verksamhet. Kommitténs blotta existens har väl snarare ökat intensiteten i den tryckta framställningen, om man nu har befarat att kommitténs verksamhet skulle leda till några åtgärder, vilket man inte haft skäl att göra. Det var i så fall obefogade farhågor.

Jag har alltså svårt att fatta att det skulle få allvarliga konsekvenser om vi inte antar propositionen. Kunde ett avslag på propositionen få den följden att myndigheterna använde de lagregler som finns, satte dem i kraft, vore ett avslag även ur den synpunkten nyttigt. Det har blivit tomma paragrafer i vår brottsbalk, därför att åtalsmyndigheterna inte har begagnat de resurser som stått till buds och därför att ett och annat juryutslag blivit mindre lyckat.

Vidare säger fröken Mattson att uppgifterna i motionen är felaktiga på en punkt, nämligen frågan huruvida offentliga samlag skall bli ansedda som förargelseväckande beteende eller komma under annan paragraf. Då råkar hon ut för malören att åberopa 6 § 6 kap. i brottsbalken, som handlar om otuktigt beteende, och säger att den kan bli tillämplig i sådana fall. Det är alldeles fel, fröken Mattson. Hurudan har föredragningen i lagutskottet varit om fröken Mattson fått den uppfattningen? 6 § 6 kap. riktar sig mot viss person, vilket är något helt annat. Om fröken Mattson inte tror mig, så slå upp vad lagrådet skriver i denna del. På sidan 102 polemiserar lagrådet mot att företeelser av denna art ur straffsynpunkt endast anses som förargelseväckande beteende.

Fröken Mattson säger vidare, och det står en underlig antydning om det också i propositionen, att beträffande föreställningar kommer allmänheten att få

klart för sig vad för slags föreställningar det rör sig om i varje särskilt fall. Jag vet inte alls om det kommer att bli så. Det finns ingen föreskrift om varudeklaration. Jag kan i varje fall inte finna någon. Varifrån får justitieministern det? Inte åligger det förevisare av föreställningar i parker, på teaterbåtar och andra platser att i förväg omtala pjäsens innehåll och karaktär. Det kan jag inte finna! Jo, i TV skall det vara så, säger man. Det finns ett önskemål om att föreställningens karaktär skall tillkännages när det gäller TV. Dessutom har man avtalet med statsmakterna att bygga på. Avtalet med statsmakterna innehåller inte några regler i detta avseende. Givetvis kan sådana regler införas, men det blir nog ganska svårt att genomföra dem. Sveriges Radio bör nämligen, i likhet med Svenska filminstitutet — inom parentes hade jag aldrig trott att Harry Scheins värderingar skulle bli gängse i svensk lag — till dem som vill ha full frihet i detta avseende. Dessutom finns televisionen i hemmen. Man behöver inte höra på annonseringen av ett program för att slå på apparaten. Man kommer in i ett program och därmed faller justitieministerns resone-mang i fråga om televisionen.

Det finns ingen konsekvens i denna proposition. Filmensurutredningen är ute på remiss. Den bygger på principen om en yttre gräns. Här finns ingen gräns. Det är fritt fram, även för sadism inför publik vid enskild föreställning eller utan publik; här är fritt fram för perversiteter; här är fritt fram för åtskilliga ting. Samtidigt meddelas att justitieministern förbereder en ny utredning om vad som kan kallas en allmän frihetsförordning för massmedia. Men man föregriper ju en sådan genom dagens steg, genom att man binder sig på vissa områden, t. ex. teatern. Klokt nog tycks man inte ha tagit med den i de avsedda direktiven för utredningen.

Jag nödgas konstatera att justitieministern — och det är inte första gången under denna riksdag — har gått ifrån

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

ett med omsorg framlagt sakkunnigutlåtande. Han har lämnat kommitténs förslag i viktiga delar åt dess öde. Han har gått emot lagrådet, och det är inte heller första gången. Det skall inte vara någon regel att en justitieminister skall följa lagrådet i alla delar, men i så väsentliga ting som lagstiftning av denna art hade han gjort klokt i att lyssna på lagrådet.

Nu står vi inför en ny lagstiftning med bestämmelser som — det är jag övertygad om — inte har resonans bland stora delar av Sveriges folk. Det är ganska betänkligt när sådant sker i en lagstiftning. Jag håller gärna med om vad som sagts om att det här har skett en utveckling, en frigörelse från många fördomar, många tidigare bindande, låt mig även säga alltför bindande, normer i åtskilliga sammanhang. Det är en frigörelseprocess som pågår. Men om den drivs för långt finns alltid risk för att det blir ett bakslag, en s. k. backlash, en återgång till alltför hårda och strama metoder, med andra ord en ny lagstiftning av helt annat innehåll och kanske i sitt slag av nära nog lika osympatisk art som detta lagförslag.

Det finns också, herr talman, en annan synpunkt på denna proposition, nämligen att det til syvende og sidst är fråga om stil och god smak i samhället och — låt mig säga utan att reta upp någon bland damerna i kammaren — om skydd åt kvinnor, som enligt vad erfarenheten visar oftast blir de mest exploaterade i händelse av den frihet och den lösslappthet som vi kunnat se på många håll utomlands. Det är just vad som brister i stil och smak som jag särskilt reagerar inför, eftersom ett kultursamhälle, ett samhälle som är präglad av humanism och förståelse, måste ha som en av de första plikterna att värna om stil och smak människorna emellan.

Fröken **MATTSON** (s) kort genmäle:
Herr talman! Herr Hernelius tycks mer och mer ha antagit rollen som lä-

rare i juridik och tryckfrihet. Vi är väl inte riktigt säkra på att den lektion i tryckfrihet han gav oss i går var den alldeles riktiga. Jag skall inte nu gå in på hans hänvisningar till olika juridiska paragrafer; jag skall noggrant kolla vad han sagt. Men jag tycker att syftet med hans anförande ändå nådde vad vi i vårt kommittéarbete har kallat den yttersta gränsen.

Jag nämnde inte Danmark, herr Hernelius. Jag vill minnas att det var herr Alexanderson som gjorde det. Till skillnad mot förhållandena i Danmark föreslår vi inte att det här skall bli fritt fram. Jag har tryckt mycket på — liksom vi har gjort i utskottet — att det är angeläget med ett förbud mot spridning av pornografiska alster. Om vi inte tar denna proposition nu så kan ikraftträdandet ske tidigast 1974, eftersom det måste bli en ändring av tryckfrihetsförordningen jämte brottsbalken. Detta förbud mot spridning kan i alla fall få följden att vårt samhälle hålls snyggt. Det är det som Pressbyråns rådgivande nämnd för en del år sedan lyckades vinna gehör för, nämligen att man inte skulle skylta med vilka alster som helst. Det är väl också dessa tankegångar som har gjort att vi inte har mer skyltning av en viss karaktär i specialaffärerna i dag. Å andra sidan kan detta självfallet sägas vara ett något viktoriantskt drag i ett samhälle, men det är ett snygghetskrav, och det finns vissa begränsningar just genom detta spridningsförbud.

Jag vill också peka på att vi har möjligheter att komma till rätta med flaggbränningar och demonstrationer även med den lagändring som nu föreslås. Genom att man tar bort vissa brottsrubriker avhänder man sig icke alla möjligheter. Det som herr Hernelius talade framför allt om beträffande demonstrationer och en del demonstranter är i stor utsträckning också en uppfostningsfråga.

Kan man vara säker på att alla vet att diplomater har immunitet? Kan man

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

vara säker på att alla vet gränserna för demonstrationer — vilka möjligheter man har att i demokratisk ordning demonstera och att framföra sina synpunkter? Detta är i mycket hög grad uppfostringsfrågor. Samhället har och kommer att ha möjligheter att komma till rätta med de avarter som vi har sett ganska många exempel på under de senaste åren.

Herr **HERNELIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Mattson anmälde missnöje med att jag enligt vad hon uppgav ägnat mig åt lärarverksamhet i fråga om tryckfrihetsförordning och lagstiftning i denna kammare både i går och i dag. Fröken Mattson! Ingen skulle vara gladare än jag om jag slapp att lämna upplysningar om innehållet i tryckfrihetsförordningen och gällande lag såväl till regeringens ledamöter, såsom i går, som till ledamöter i första lagutskottet, såsom i dag. Jag skall lägga ner denna verksamhet på sekunden i det ögonblick det inte finns behov av den. Men uppenbarligen finns det ett behov av vissa påpekanden om ganska elementära ting i tryckfrihetsförordningen och gällande lag i debatter som denna.

Fröken Mattson återopade än en gång Pressbyråns rådgivande nämnd. Jag vill fråga: Är fröken Mattson nöjd med läget i Sverige i dag? Är det så ställt att vi kan vara belåtna? Då hjälper det knappast om vi inför någon sorts skyltningsregel, enligt vilken det skall ligga en lapp över ett magasin som finns i fönstret. Det har i varje fall inte hjälpt särskilt mycket i Danmark, där samma regel gäller, och inte heller i Förenta staterna, där den regeln nu också införts.

Fröken Mattson hänvisade till att då det tar sin tid att ändra tryckfrihetsförordningen, tar det någon tid innan de nya bestämmelserna kan träda i kraft i full utsträckning, i vad det gäller tryckt skrift. Låt oss då, fröken Mattson, ge-

mensamt verka för att vi till dess använder 16 kap. med de paragrafer som där finns — vapen som i dag ligger rostiga men som mycket väl kan tas till bruk.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! Jag tillhör varken första lagutskottet eller konstitutionsutskottet och gör inte anspråk på någon särskild sakkunskap i flertalet av de frågor som behandlas i föreliggande utlåtande.

På en punkt kan det dock tänkas att jag har möjlighet att lämna ett självständigt bidrag till debatten, och det gäller bedömningen av behovet av en särskild lagbestämmelse om trosfrid, mot bakgrund av de bestämmelser som föreligger på andra områden. Från socialdemokratisk sida har hänvisats till den lag om olaga diskriminering som antogs av kammaren häromdagen och som bl. a. också riktar sig mot hets mot folkgrupp med viss trosbekännelse. Från opponenternas sida invändes då två ting: för det första att skyddet här bör gälla icke endast en grupp utan även enskilda, och för det andra — och kanske ännu mera förvånande — att denna lag skulle ge ett starkare skydd, exempelvis åt en muhammedansk minoritet än åt medlemmar av ett svenskt trossamfund. Som ledamot av den utredning som låg bakom detta förslag måste jag uttrycka min förvåning över båda dessa tolkningar.

Vad först gäller försöket att göra skillnader mellan enskilda och grupper i detta sammanhang undrar jag hur opponenterna egentligen har tänkt sig detta. Om man faller antisemitiska uttalanden, riktade mot en enskild jude, så gör man det uppenbarligen mot honom i hans egenskap av medlem av en folkgrupp, och sådana handlingar bör — om de är tillräckligt grova — kunna dömas i enlighet med paragraferna om hets mot folkgrupp. Om man på liknande sätt riktar angrepp mot medlem av ett bestämt trossamfund eller en be-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

stämd religion, så gäller det rimligen också dennes egenskap av anhängare till denna speciella religion eller denna speciella religiösa åskådning. Det är utomordentligt svårt att inse att det i realiteten kan bli fråga om några skillnader. I själva verket innebär den nya lagen ett förstärkt skydd även för anhängare av olika trosbekännelser.

Det framhölls i debatten i går att uttrycket missaktning i viss mån går längre än uttrycken hot eller smädelse. Vidare kan det noteras att medan den nuvarande paragrafen endast gällt angrepp som framförts offentligen så blir det nu fråga om spridning bland allmänheten. Med andra ord har vi här förstärkt skyddet även för religiösa grupper, och mot den bakgrunden är det mycket svårt att inse att man därutöver skall behöva behålla den särskilda bestämmelsen om trosfrid.

Jag skall inte blanda mig i debatten om spridning av pornografiska alster och våldsskildringar i annan mån än att det förefaller mig som om detta i stor utsträckning är en strid om påvens skägg. Vi har i dag en stor faktisk frihet i fråga om spridning av pornografiska alster, och vi kommer även efter att ha godtagit de ändringar som första lagutskottet och konstitutionsutskottet föreslår att ha en betydande frihet.

Men är egentligen pornografin så intressant i detta sammanhang? För mig framstår frågan om våldsskildringar som väsentligt allvarligare. Där har fröken Mattson redan hänvisat till den spärr mot våldsskildringar i TV, som redan existerar, och man kunde möjligen tänka sig att denna spärr utnyttjas litet mera energiskt. Vi kan väl också räkna med att statsmakterna skall visa tillräcklig varsamhet när det gäller bedömningen av våldsskildringar i film. Jag vill gärna deklarerera att jag tillhör dem som har allvarliga betänkligheter mot kommittéförslaget om filmcensurans avskaffande, en fråga som vi inte i dag skall behandla. Jag vet att det finns delade meningar bland socialde-

mokrater i den frågan, och det kan ju vara ett tecken på att vi inte är fullt så likriktade och centraldirigerade som det påstås från visst håll.

På en punkt i utskottets utlåtande in- tar jag en ståndpunkt som kanske avviker något från både majoritetens och reservanternas. Det gäller frågan om behovet av särskilda bestämmelser mot flaggbränning. Jag har ingenting emot majoritetens förslag att man här skall kunna nöja sig med existerande bestämmelser om förgelseväckande beteende. Det kan väl inte hjälpas att om polisen skall anse sig förpliktad att ingripa varje gång tonåringar bränner amerikanska pappersflaggor så drar man lätt ett löje över hela problemet. Det innebär väl också att polisen tvingas ägna sig åt uppgifter som inte tillhör de mest angelägna.

Men när utskottsmajoriteten uttalar att genom framför allt den påtagliga förskjutning av värderingarna från nationalism till internationalism som skett under senare tid de skäl som kan åberopas för att motivera straff för exempelvis flaggbränningar försvagats, då måste jag fråga: Vad är internationalism om inte förmåga till inlevelse i andra folks attityder och reaktions-sätt?

Vi är en gammal nation, vi är en aning världsvisa och börjar kanske lära oss litet grand att inte ta oss själva alltför mycket på allvar. Det är väl troligt att en svensk flagga i dag hos de flesta inte väcker så stor rörelse som låt oss säga för exempelvis 50 år sedan. Men jag har alltför ofta upplevt det sammanbitna allvar med vilket representanter för nya stater samlas kring sina nationella symboler för att få lust att se nedlåtande på deras känslighet och kanske rent av deras stingslighet vid angrepp på dessa symboler.

Vi är vana att fördöma nationalism och vi kan göra det med rätt. Men vi kan ha skäl att komma ihåg att nationalism eller i varje fall en strävan att utveckla en nationalkänsla på många

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

håll i dagens värld är en progressiv strävan i den meningen att man försöker förmå människorna att uppleva sig mindre som medlemmar av en stam eller en region och mera som medlemmar av en nation. Skapandet av denna nationskänsla är i sin tur en viktig förutsättning för dessa folks politiska, ekonomiska och sociala utveckling. Jag tror därför att man bör se litet mer varsamt på problemet med flaggbränningar än vad som är vanligt i debatten. Jag har som sagt inga invändningar mot utskottets förslag, men jag förutsätter att möjligheten att ingripa mot förargelseväckande beteende i detta sammanhang anlitas i all den utsträckning som krävs och är motiverad utifrån ett internationalistiskt synsätt.

Justitieministern föreslår på grundval av en promemoria att de bestämmelser om straffskärpning vid ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud som nu finns i 19 kap. 11 § brottsbalken skall ändras.

Låt mig här komma med en liten historik. Det började med att konstitutionsutskottet vid 1964 års riksdag avstyrkte ett förslag av den dåvarande justitieministern om att utsträcka skyddet i tryckfrihetsförordningen för främmande statsöverhuvuden till att även gälla regeringsledamöter.

Utskottet ansåg att tryckfrihetsförordningen inte borde innehålla ett stadgande avsett att skydda statsöverhuvud eller regeringsmedlem i främmande makt mot smädliga eller kränkande angrepp. De allmänna bestämmelserna om ärekränkning borde lämna tillräckligt skydd. Även det särskilda skyddet för främmande staters representanter här i riket mot angrepp i tryckta skrifter ansågs överflödigt. I riksdagen var en övervägande majoritet av samma mening.

I konsekvens med 1964 års riksdags ställningstagande väcktes 1966 motioner i båda kamrarna med yrkande att brottsbalkens 19 kap. 11 § måtte underkastas omarbetning i syfte att

bringas i närmare överensstämmelse med 1964 års riksdags principuttalande vid behandlingen av föreslagen ändring i tryckfrihetsförordningen. Syftet med motionen var i första hand att undanröja särskilda hinder för skarp kritik mot främmande statsöverhuvuden som inte vistas här i riket. Motionärerna fann det stötande att ärekränkning i tryckt skrift skulle behandlas mildare än motsvarande ärekränkning i andra former, t. ex. vid teaterföreställningar eller demonstrationer.

Första lagutskottet ställde sig helt oförstående till motionen. I sitt kortfattade utlåtande förklarade utskottet att medan ändringen av TF uppenbarligen avsåg att värna om den fria yttrande- och kritikrätten i tryckt skrift, så skulle motionärernas yrkande innebära att man tog bort möjligheten till straffhöjning för vissa gärningar vilka framstår som direkt förkastliga. Utskottet bortsåg med andra ord från att motionärerna endast begärt omarbetning av paragrafen. Bara en enda ledamot av utskottet reserverade sig, nämligen fröken Mattson, som också var motionär.

Utskottets utlåtande blev föremål för skarp kritik i pressen och i riksdagen. I första kammarens debatt framhöll fröken Mattson att motionärerna inte haft för avsikt att helt ta bort straffansvar t. ex. för den som tränger in på en främmande ambassad och missfirmar landets representant. I andra kammaren framhöll jag som motionär att vi självfallet var angelägna om att bevara det allmänna skyddet på olika områden för diplomater. Utskottets dåvarande ordförande hänvisade i andra kammarens debatt bl. a. till folkrättens regler och gjorde också det rätt märkliga uttalandet, att "pressen har en privilegierad ställning, och det är den vi alla värnar om".

Utskottets förslag antogs i första kammaren med 62 röster mot 46 och i andra kammaren med 113 röster mot 90 och 11 nedlagda. Inom minoriteten återfanns huvuddelen av den socialdemo-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

kratiska riksdagsgruppen och delar av folkpartiet och centern, medan den dåvarande högern kompakt stödde majoriteten. Jag har med intresse noterat att herr Lidgard, som häromdagen varnade för lagtexter som kunde uppmuntra stingsliga staters påtryckningar, den gången tillhörde majoriteten.

Motionärerna återkom i januari 1969 med yrkande om översyn av 19 kap. 11 § brottsbalken i vad avser grov ärekränkning av främmande statsöverhuvud som ej uppehåller sig här i riket, i syfte att bringa lagrummet i närmare överensstämmelse med 1964 års riksdags principuttalande vid behandlingen av föreslagen ändring i tryckfrihetsförordningen. Denna gång utsändes motionen på remiss. Dess yrkande tillstyrktes av justitiekanslern, rikspolisstyrelsen, riksåklagaren och Svea hovrätt. Utskottsbehandlingen uppsköts emellertid till höstriktsdagen.

Den 21 oktober 1969 framlade justitiedepartementet sin promemoria med det förslag som jag tidigare nämnt. Den 28 oktober yrkade första lagutskottet med anledning därav att motionen inte skulle föranleda någon åtgärd.

Jag kan naturligtvis bara känna en stilla tacksamhet över att justitieministern nu har framlagt ett förslag som helt och hållet överensstämmer med motionsyrkandet år 1966 och rent av går en aning längre än yrkandet 1969. Justitieministern konstaterar i det sammanhanget att det inte föreligger några folkrättsliga skäl att behålla den nuvarande bestämmelsen. Praktiskt taget alla remissinstanser har godtagit förslaget. Jag vill inte strö salt i utskottets sår, men det kan förstås vara en god idé att ibland skicka ut motioner på remiss innan man bestämmer sig för att avstyrka dem.

En framstående ledamot av denna kammare har i ett uttalande i en av onsdagens tidningar såvitt man kan bedöma velat kritisera justitieministerns förslag på denna punkt. Tidningens

fråga och vederbörande ledamots svar har följande lydelse:

”Fråga: Anser ni att regeringen bör ingripa hårdare mot demonstranter som försöker använda våld?”

Svar: Ja. Det finns ju möjlighet att åtala dem. Det vore oklokt att uppmjuka demonstrationsbestämmelserna i enlighet med den proposition som ligger på riksdagens bord.”

Herr talman! Detta uttalande bör inte stå oemotsagt och okommenterat. Det framgår alldeles klart av propositionen att den möjlighet till straffskärpning vid våldshandlingar mot främmande diplomater som noterats i dagens tidningar ingalunda berörs av det föreliggande förslaget. Jag kan hänvisa till sidan 20 i första lagutskottets utlåtande där man refererar justitieministerns uttalande om att de brott som straffskärpningsregeln i 19 kap. 11 § kommer att avse efter ett genomförande av promemoriaförslaget är av annan karaktär än ärekränkingsbrotten. Det är här inte fråga om brott mot yttrandefriheten, och det kan alltså inte föreligga någon sådan diskrepans mellan de allmänna straffbestämmelserna och de tryckfrihetsrättsliga reglerna som vid ärekränkingsbrotten. När det som här gäller angrepp på statsöverhuvudets eller representantens fysiska person eller på beskicknings egendom har en straffskärpningsregel enligt justitieministerns mening ett större berättigande än när det är fråga om ärekränkning.

Möjlighet föreligger ju att den framstående ledamot, vars yttrande jag citerat, inte närmare satt sig in i det förslag som här avses. På annat sätt är det svårt att förklara hans sammanblandning av å ena sidan demonstrationsrätten och möjligheten att vid demonstrationer uttala fräna omdömen om t. ex. president Nixon utan att för den skull riskera straffskärpning och å andra sidan försök att använda våld mot främmande statsrepresentant här i riket. En sådan sammanblandning är just vad

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

fanatikerna och våldsverkarna önskar. Om man ingriper mot äggkastning och liknande handlingar påstår de att demonstrationsrätten är i fara. Att indirekt ansluta sig till deras argumentering skulle vara uttryck för förblindelse. Ambassadör Holland har inte gjort ett sådant misstag. Han har uttryckligen accepterat fredliga demonstrationer och opinionsyttringar men energiskt vänt sig mot våldshandlingar. Där drar han gränsen, och där bör också svensk lagstiftning dra gränsen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med undantag av punkten D där jag yrkar bifall till reservationen av herr Svedberg m. fl.

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp något av det herr Björk började sitt anförande med, nämligen frågan om trosfridsparagrafen och den parallell mellan rasdiskrimineringen och trosfriden som har gjorts här tidigare.

Naturligtvis är det ett mycket förenklat sätt att beskriva situationen om man påpekar att det i det ena fallet är en folkgrupp och i det andra fallet är enskilda individer som är föremål för den brottsliga gärningen. I själva verket är gärningsbeskrivningarna långt ifrån identiska. Det är därför inte så att straffbestämmelserna om hets mot folkgrupp kan ersätta trosfridsparagrafen som nu föreslås upphävd. Man behöver bara läsa den gärningsbeskrivning som föreslås: "Den som i strid mot rätten till religionsfrihet offentligen skymfar sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt, dömes" etc. Det är ju uppenbart att detta innefattar åtskilligt som inte innebär vare sig hot, förtal, smädelse eller missaktning beträffande de ifrågavarande trosbekännarna. Vad som här skyddas är de enskilda individernas känslor, och jag tycker att det kan finnas skäl för att göra det.

I ett annat avseende skall jag emellertid gärna instämma i vad herr Björk säger. Det är fråga om den motivering i propositionen och i utskottsutlåtandet beträffande skymfandet av rikssymbol i vilken det talas om internationalismen som har efterträtt nationalismen. Det är inte bara så, som herr Björk påpekade, att internationalismen rimligen också bör kräva att man respekterar andra nationers känslor och synpunkter. Jag vill även påstå att internationalismen tyvärr ännu inte har nått den omfattningen att den på något sätt undanskygger det faktum att de skilda nationerna dock är de som är de tongivande i förhållandet mellan folken.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Några talare i denna debatt har påtalat den korta tid som utskottet haft att behandla föreliggande proposition, och jag kan givetvis hålla med om att arbetsbelastningen i riksdagen under slutskedet varje år innebär en mycket hård påfrestning på riksdagens ledamöter. Men jag tycker ändå att det exempel som man här har valt för den årligen återkommande anklagelsen mot regeringen för att propositionerna framläggs alltför sent inte precis är det allra lämpligaste. Fröken Mattson har ju här nämnt mönsterskyddslagen, och det är ju lätt att nämna andra propositioner som berör tekniska ämnen. I detta fall kan det givetvis föreligga svårigheter för de riksdagsmän som inte sysslar med dessa problem att plötsligt på relativt kort tid tvingas att sätta sig in i frågorna och att ta ställning. Men i detta fall bör det väl ändå sägas att det har pågått en debatt i månader. Det har ställts frågor i riksdagen och det gäller problem som i varje fall för de allra flesta är av den naturen att de varit föremål för ingående diskussioner. Även om tiden har varit kort tycker jag att man här försöker överdriva svårigheterna när det

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

gäller att ta ställning till det framförda förslaget.

Herr talman! Med utgångspunkt från värdet av en i princip oinskränkt yttrande- och tryckfrihet föreslås nu ändrad lagstiftning beträffande yttrandefrihet vid demonstrationer, brott mot trosfrid och pornografiska framställningar. Det är väsentligt att ha detta som utgångspunkt i denna debatt och att inte glömma bort att grunden ju är den rätt att fritt ge uttryck för sin åsikt i skrift och på annat sätt och att öppet kritisera och debattera som enligt vad vi alla är överens om är av ett grundläggande värde i dagens samhälle. Vi är också överens om att denna rättighet i princip inte får inskränkas annat än när inskränkningen framstår som nödvändig av hänsyn till andra viktiga allmänna eller enskilda intressen som inte går att förena med en absolut yttrandefrihet. Avvägningen av denna gräns är givetvis det som vållar strid, som är kontroversiellt och där olika uppfattningar finns inom olika grupper i samhället. Framför allt sker där kontinuerligt en förskjutning i den allmänna opinionen.

Propositionen innebär bl. a. ändringar i tryckfrihetsförordningen. Jag vill understryka vad fröken Mattson som talesman för utskottsmajoriteten har framhållit, nämligen att med hänsyn till den ordning som gäller för ändring av grundlag måste förslaget till ändring av tryckfrihetsförordningen behandlas av riksdagen nu under vårsessionen, om vi skall kunna få den att träda i kraft nästa år. Det finns ett nära samband mellan flera av de föreslagna brottsbalksändringarna och ändringarna i tryckfrihetsförordningen som gör att brottsbalksändringarna bör genomföras endast under förutsättning att tryckfrihetsförordningen ändras. I ett fall är ändring av tryckfrihetsförordningen en förutsättning för att brottsbalksändringen skall kunna göras. Jag syftar på förbudet mot spridning av pornografiska bilder.

Från borgerligt håll har i reservationer och här i kammaren hemställts att behandlingen av propositionen skall uppskjutas till höstriktsdagen. Som majoriteten i de båda utskotten har framhållit skulle det betyda att förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen inte skulle kunna träda i kraft förrän tidigast år 1974. Jag vill understryka att jag anser att ett sådant uppskov skulle vara synnerligen olämpligt, främst med hänsyn till att det innebär att förbudet mot spridning av pornografiska bilder inte kan införas förrän om fyra år. Enligt min mening är det angeläget att snarast begränsa den alltmer ohämmade skyltningen av pornografiska alster. Det är också angeläget att utan onödigt dröjsmål kunna ingripa mot spridning av pornografiskt reklammaterial till utlandet. Denna form av spridning synes få en allt större omfattning. Våra ambassader får ofta klagomål från personer i utlandet som utan föregående beställning har tvingats ta emot pornografiska alster som skickats till dem per post.

Vid europeiska justitieministermötet, som just nu pågår i Haag och som jag inte har kunnat delta i hela tiden på grund av bl. a. denna debatt i riksdagen, påtalades i diskussionen i går att det är angeläget med åtgärder för att begränsa spridningen av pornografiskt reklamaterial. Frågan har uppmärksamats i utlandet i hög grad, och det är angeläget att vi inte dröjer längre än alldeles nödvändigt med att stoppa denna spridning.

Sedan vill jag beröra övriga frågor som föranlett reservationer. Förutom reservationen från moderata samlingspartiet med yrkande att propositionen skall avslås i sin helhet har till utskottsutlåtandena fogats reservationer i fråga om skymfande av rikssymbol, brott mot trosfrid och den yttersta gränsen för pornografiska framställningar och framställningar med våldsinslag.

För att börja med frågan om beho-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

vet av en yttersta gräns, vill jag nämna att i det kommittébetänkande som ligger till grund för propositionen hade föreslagits att samhället liksom för närvarande skulle ingripa mot pornografiska framställningar enbart på grund av deras innehåll. Endast grovt sedlighetssårande framställningar skulle enligt kommittén kriminaliseras. Dessutom föreslog kommittén att uppenbart förråande framställningar skall bli straffbara.

I regeringsförslaget har kommitténs linje inte följts, utan det har föreslagits att nuvarande bestämmelser om sårande av tukt och sedlighet skall upphävas. Till grund för detta förslag ligger framför allt synpunkten att den enskilde medborgaren i största möjliga utsträckning själv bör få bestämma vilka framställningar i skrift, bild eller andra media som han vill ta del av.

Även den fria och öppna debatt som numera förs i samhället också på sexuallivets område har beaktats. Uppfattningen om vad som är sårande av tukt och sedlighet har förändrats avsevärt, och på den punkten tycks ju reservanterna vara av samma mening. Betydligt mer avancerade framställningar än tidigare accepteras numera utan att anses såsom sedlighetssårande.

Den förändrade inställningen har kommit till uttryck också i tryckfrihetsmålen. Toleransen mot pornografiska framställningar har nu vid flera domstolar nått en sådan nivå att de nuvarande straffbestämmelserna i själva verket inte har någon funktion att fylla. Jag tycker att det är viktigt att understryka detta här. Flera talare, bl. a. herr Hernelius, har ju sagt att vi har en paragraf och låt oss tillämpa den. Men, herr Hernelius, den lagparagrafen svarar tydligen inte längre mot den allmänna uppfattningen, i varje fall inte i våra större städer. Ganska många åtal har skett under de senaste två åren, och i de större städerna — åtminstone i de tre största, såvitt jag vet — har man frikänt sådana framställ-

ningar som förmodligen av en del människor kanske uppfattas såsom sårande av tukt och sedlighet. Men den medborgarrepresentation som juryn utgör har inte bedömt saken så.

Vår tryckfrihetsjury är ju inte sammansatt av vänsterextremister utan får förmodas vara sammansatt av medborgare med olika värderingar. Vi kan väl ändå inte förbigå en i detta fall så pass stadgad ny uppfattning som här har kommit till uttryck. Sedan må vara att man i Vänersborg och kanske även på andra orter fortfarande faller precis samma framställningar som frikänns i Stockholm, Göteborg och Malmö. Detta är ju för övrigt också ett skäl för att vi måste ta upp frågan till reformering. Jag tror alltså inte, herr Hernelius, att det är särskilt riktigt att säga att det är en rostig lagbestämmelse. Det förefaller mig snarare som om man när det gäller framställningar i bild vid detta laget måste betrakta den närmast som obsolet. Om man då skall kunna få någon förändring till stånd, måste den i så fall sammanhålla med att det uppstår förändringar i det allmänna tänkesättet innebärande att man även i fortsättningen vill tillämpa bestämmelserna sådana de i dag är skrivna.

Jag anser alltså att gränsen för vad som bör vara tillåtet i fråga om pornografiska framställningar uppenbart är mogen att flyttas, om den skall spegla den rådande samhällsuppfattningen. Kommittén och reservanterna anser att risken för psykiska skadeverkningar motiverar en straffbestämmelse. Deras ställningstagande grundas på vissa vetenskapliga undersökningar, som kommittén har redovisat i betänkandet.

Jag vidhåller den uppfattning som jag har fört fram i propositionen, nämligen att det inte är möjligt att dra några säkra slutsatser av dessa undersökningar. Vi har för närvarande inte något vetenskapligt underlag för påståendena att konsumtion av pornografi är skadlig för individen. Inte heller i frå-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

ga om våldsskildringar finns det vetenskapligt stöd för kommitténs slutsatser. Jag vill särskilt framhålla att flera av de undersökningar som gjorts gäller filmens eventuellt skadliga inverkan. Kommittén har i sitt ställningstagande utgått från att filmcensuren för vuxna skall upphävas. Behovet av en yttersta gräns för pornografiska framställningar och framför allt för framställningar med våldsinslag har av kommittén främst motiverats med risken för att antalet utpräglade våldsfilmerna kommer att öka i Sverige efter censurens avskaffande.

I propositionen har inte filmcensuren kopplats till förslaget att slopa bestämmelserna om sårande av tukt och sedlighet. Tvärtom sägs det att frågan om samhällskontroll över filmen kan prövas självständigt. Det är nämligen ingenting som hindrar att man skapar särskilda straffbestämmelser för film.

Om man nu skall dra några ytterligare slutsatser om vad som händer på andra håll — i den här debatten har ju åberopats situationen i Danmark — vill jag nämna att jag hade nöjet att i går på det europeiska justitieministermötet i Haag höra den konservativa danske justitieministern redogöra för de danska erfarenheterna av den liberala lagstiftning på detta område som man där har. Det var synd att inte herr Hernehus och hans partibröder hade tillfälle att vara närvarande och lyssna på herr Thestrups redogörelse. Även i Danmark förekom givetvis när lagstiftningen genomfördes att man målade en viss potential på väggen och att man drog slutsatser om hur förfärligt det skulle bli i framtiden. Enligt justitieminister Thestrup hade man inte under den tid som lagstiftningen varit i kraft kunnat finna något belägg för de farhågor som kommit till uttryck om att frisläppandet av sexuella skildringar skulle kunna inverka på brottsligheten.

Det finns inte i dagens samhälle något behov av att inskränka yttrandefriheten. Det får anses vara tillräckligt att

man skyddar de medborgare som kan bli sårade av pornografiska framställningar från att mot sin vilja behöva ta del av sådana framställningar. Detta skydd tillgodoses genom den föreslagna bestämmelsen om förbud mot spridning av pornografiska bilder.

Vad sedan gäller de invändningar som från borgerligt håll har riktats mot förslaget att upphäva bestämmelsen om brott mot trosfrid vill jag än en gång betona vikten av en vidsträckt yttrande- och tryckfrihet. Inskränkningar bör inte göras annat än av tungt vägande skäl.

När det gäller de religiösa grupperna i samhället ges ett vidsträckt straffskydd, även om trosfridsparagrafen upphävs. Det finns ju bestämmelser i vår strafflagstiftning om straff för störande av religiös förrättning eller sammankomst och för hets mot folkgrupp med viss trosbekännelse.

Herr Alexanderson har berört denna problematik. Den utvidgning av det straffbara området som riksdagen härmed beslutade om när det gäller hets mot folkgrupp hoppas jag ändå att herr Alexanderson vill se som betydelsefull i detta sammanhang. Det antogs en ny bestämmelse om olaga diskriminering, som skyddar mot diskriminering också på grund av trosbekännelse. Som ytterligare exempel på bestämmelse till skydd för religionsfrihet i vidsträckt bemärkelse kan nämnas att om en enskild person förtalas eller smädas på grund av sin religiösa uppfattning kan det i vissa fall straffas som ärekränkning.

Jag kan inte finna att nu berörda bestämmelser är otillräckliga som skydd för medborgarnas känsla för religiösa värden. Den uppfattningen delas av åtskilliga remissinstanser, vilket tidigare har påpekats. Jag vill dock särskilt nämna ett av svenska kyrkans centrala organ, nämligen Svenska kyrkans centralråd för evangelisation och församlingsarbete, som i sitt remissvar uttalat att sanningshalten i kyrkans trosföre-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

ställningar inte är av sådan art att den måste skyddas av speciella sanktioner.

Enligt min mening underlättas inte debatten i livsåskådningsfrågor genom att man behåller ett särskilt straffskydd för religiösa symboler och föremål för religiös vördnad. Den vars åsikt i livsåskådningsfrågor inte kan betecknas som en bestämd trosuppfattning får inte sådant skydd. Jag menar alltså att det inte längre är nödvändigt eller berättigat att begränsa yttrandefriheten genom bestämmelsen om brott mot trosfrid. Att behålla bestämmelsen enbart av hänsyn till det konventionsarbete som pågår inom FN är inte försvarligt. Enligt de uppgifter jag har fått skall detta arbete inte bli avslutat förrän om flera år. Av det utkast till konvention som föreligger framgår att de bestämmelser vi har vid sidan av trosfridsparagrafen torde vara tillräckliga för att uppfylla de krav som konventionen, såvitt nu kan bedömas, kan komma att ställa.

I anledning av reservationen i fråga om särskilt straffskydd för egna och andra länders flaggor och andra rikssymboler vill jag säga något om den del av regeringens förslag som gäller yttrandefrihetsbrott och demonstrationsrätt. Förslaget är ett uttryck för att regeringen önskar slå vakt om den fria demonstrationsrätten. Vi anser att rätten att demonstrera är ett värdefullt politiskt uttrycksmedel och ett viktigt komplement till andra opinionsskapande medel. Det är en sak. Att vi å andra sidan inte vill försvara dem som missbrukar demonstrationsrätten genom att tillgripa våld och skadegörelse är en annan sak. I sådana fall finns det all anledning att använda de möjligheter till sträng bedömning som finns enligt straffskalorna för våldsbrott och liknande gärningar eller att använda den särskilda straffskärpningsregeln i 19: 11 brottsbalken, om brottet innebär kränkning av främmande makt.

Herr Hernelius har på denna punkt citerat propositionen och nämnt att det föreslås en sådan ändring att upplös-

ning av eller förbud mot förnyande av allmän sammankomst inte längre skall få göras enbart på grund av lagstridigt handlande. Där sätter herr Hernelius punkt. Varför föreslår vi detta? Jo, det är ett led i strävandena att avdramatisera demonstrationerna. Men herr Hernelius kunde gärna ha fortsatt sin läsning och konstaterat att detta inte innebär att man inte skall ingripa mot våldshandlingar. Det står på samma sida i propositionen att detta förslag reglerar endast polismyndighets rätt att inställa eller upplösa allmän sammankomst respektive meddela förbud mot förnyande av samma sammankomst, däremot inte polisens möjlighet att ingripa mot enskild gärningsman. Den föreslagna ändringen, står det för säkerhets skull, berör inte denna möjlighet.

Vi har knappast anledning att i denna debatt dra in frågan om äggkastning i det aktuella fallet. Ett sådant handlande berörs ju inte av det förslag som föreligger här. Vare sig denna proposition antas eller avslås blir det precis samma regler som kommer att gälla i strafflagen beträffande sådant missbruk av demonstrationsrätten som äggkastning innebär.

Beträffande regeringens förslag till viss avkriminalisering av brott som har aktualiserats vid demonstrationer behandlas i övrigt endast vissa yttrandefrihetsbrott. Anledningen till att man vill göra ringa fall av uppvigling strafffria och avskaffa särskilda straffbestämmelser för skymfande av flaggor är ju främst att man har velat minska polis-ingripandena vid demonstrationer. Sådana ingripanden skapar ofta oroligheter och kan ibland provoceras av den som vill missbruka demonstrationsrätten.

När det gäller ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud och representant här i landet vill jag framhålla att de allmänna reglerna om ärekränkning i 5 kap. ger ett fullgott straffskydd. Dessa regler ger utrymme för domstolarna att tillgripa fängelse i mera gra-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

verande fall. Jag anser därför att den linje som riksdagen slog in på 1965, när det särskilda straffskyddet för ärekränkning i tryckt skrift upphävdes, nu bör fullföljas beträffande ärekränkning i andra former.

I fråga om slopande av de särskilda straffbestämmelserna för skymfande av egna och utländska rikssymboler vill jag tillägga, att jag anser att värderingarna i samhället har förändrats väsentligt sedan bestämmelserna infördes på 1940-talet. Det är i varje fall min förhoppning att vi har avlägsnat oss från nationell symbolism och antagit ett mera internationellt synsätt.

Slutligen vill jag understryka att reglerna om förargelseväckande beteende och skadegörelse kan komma att tillämpas på flaggskändning.

I övrigt, herr talman, skulle jag något vilja uppehålla mig vid vissa extrema exempel på tänkta konsekvenser av den nya lagstiftningen som här har nämnts i kammardebatten. Herr Schött bland andra tog upp exemplet att vi nu lämnar fältet fritt för offentliga samlag i parker m. m. Vill man dramatisera skall man naturligtvis just ta upp och beskriva sådana exempel — det verkar ju intressant för allmänheten. Men tror herr Schött verkligen att vi får räkna med några sådana konsekvenser av denna nya lagstiftning? Även om sådant skulle förekomma, har vi ju bestämmelserna om förargelseväckande beteende. Om det bötesstraff som det kan bli fråga om — begränsat till 500 kronor, det är riktigt — inte skulle visa sig tillräckligt, om mot förmodan herr Schöotts farhågor skulle besannas, då är det inte värre än att vi får ta upp frågan, om den allmänna opinionen skulle reagera starkt i sådana situationer.

När herr Hernelius talar om den s. k. varudeklarationen och säger att man i fortsättningen kan riskera att det vid våra teatrar skulle förekomma låt oss säga samlag på scenen, så tror väl inte herr Hernelius ändå att detta skulle gå alldeles spårlöst eller tyst förbi. Så

avancerad är näppeligen den allmänna opinionen här i landet att detta inte skulle bli en förstasidessensation i tidningarna. Allmänheten skulle knappast behöva riskera att gå på teatern och helt plötsligt konfronteras med en sådan situation.

Herr talman! Jag vill allra sist bara säga att yttrandefriheten och tryckfriheten, vilkas värde vi sätter så högt, givetvis medför att vi får finna oss i ganska mycket som vi anser smaklöst och ibland kanske obehagligt. Detta behöver inte alls gälla det sexuella området. Det finns mycket som väller över oss i tal och skrift och som vi personligen tycker illa om, men vi menar väl inte att vi för varje område där det förekommer smaklösheter skall behöva införa straffbestämmelser. Här är det fråga om att informera och att arbeta för ett bättre tänkesätt i samhället och bland medborgarna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte justitieministern lever i en skyddad och avstressad värld. Han sade att samlagsscener behöver man inte oväntat ställas inför på teatern. En ledamot av denna riksdag skildrade för mig ett besök på en teater i Göteborg, där man plötsligt ställdes inför en samlagsscen på scenen. Det nämndes inte i reklamen, utan som sagt man ställdes plötsligt inför detta. Det förekommer alltså. Det var många som gick från teatern, som inte var intresserade.

Justitieministern tror också att om vi får spridningsförbud för pornografika, så är allt väl beställt; och framför allt får vi ett bättre anseende utomlands. Men har jag missuppfattat saken? Är det inte så att man kan skriva och fråga om en person är intresserad av att köpa pornografika? Vi kan alltså fortfarande ha en relativt stor export av pornografiska bilder och litteratur från Sverige. Jag vet inte om vårt anseende

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

skyddas så bra, bara för att de som inte vill ha bilder slipper detta. Jag tycker att det är en egendomlig — jag skall inte ta ett starkare uttryck — syn på skyddet, att om man tar bort pornografiska bilder från skyltfönster och inte tvingar dem på folk som inte vill se dem, så är allting bra. Man har dem under disken och man kan visa dem i källare. Är det verkligen så stor skillnad? Jag tycker rent ut sagt att detta är en hycklande inställning, och jag kan inte förstå hur man skyddar dem som kan ta skada.

Låt mig ett ögonblick, herr talman, återgå till justitieministerns första replik. Han log åt de årligen återkommande klagomålen över den korta behandlingstid vi har i riksdagen. Justitieministern sade att den här frågan har debatterats länge. Ja, den har delvis diskuterats, men debatten har icke pågått i riksdagen. Det är väl ändå en väsentlig skillnad på en relativt ytlig diskussion ute och den sakliga debatt som skall föras här. Eller skall vi erkänna att riksdagen inte har någon betydelse, att besluten är fattade och att debatten är avslutad när vi får frågorna hit? Det skulle jag gärna vilja få svar på. I konstitutionsutskottet hade vi alltså inte tid till en saklig debatt i dessa spörsmål, och det finner jag inte skrottretande — jag tycker det är skrämmande.

Herr **HERNELIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Först några korta påpekanden.

För det första sade justitieministern något om att vänsterextremister inte sitter med i de jurygrupper som frikänner. Nej, varför skulle de göra det? Det förhåller sig dessutom så att vänsterextremisterna, maoisterna och albanserna, är ytterligt reaktionära på detta område, i likhet med de lärar som förkunnas i deras idealländer.

För det andra har fru Segerstedt Wiberg rätt i att justitieministern måtte leva i en skyddad värld. Han måtte

uppenbarligen inte besöka teatern, annars skulle han nog känna till den utveckling som fru Segerstedt Wiberg berörde. Sådant väcker inte längre någon sensation. Men därför är det inte bra.

För det tredje: Jag har verkligen haft tillfälle att med justitieminister Thestrup ganska ofta diskutera dessa frågor, så herr Geijer är inte ensam om det. Men det framgår kanske av mina inlägg i dag att vi inte är överens, och jag är inte säker på att herr Thestrup har stora delar av sitt parti bakom sig. Jag är förresten inte säker på att herr Geijer heller har det, i varje fall inte om man kände till vad denna lag innebär.

För det fjärde: Jag har aldrig en sekund trott att därför att man deltar i en offentlig sammankomst skulle gärningar, som man därunder bedriver, i och för sig vara straffria. Där gick justitieministerns replik inte riktigt in.

Men låt oss gå över till något väsentligare ting. Jag känner anledning att reagera mot uppläggningsen såväl från justitieministern som från fröken Mattson när det gäller vad som nu skall ske. Här säger man att det är bråttom och att vi måste hindra spridningen av pornografisk bild. En sådan spridning är farlig, och utlandet klagat. Hur gör man då detta? Jo, genom att ta bort en allmän och vidsträckt paragraf och ersätta den med en mindre vidsträckt paragraf. Jag skall exemplifiera det genom att till protokollet läsa in dessa två paragrafer under någon minut:

16 kap. 11 § lyder nu i sin förra del: "Sårar någon tukt och sedlighet genom framställning i skrift eller bild eller genom att saluhålla, förevisa eller annorledes sprida skrift eller bild, dömes för sårande av tukt och sedlighet" etc. Nu föreslås lydelsen: "Den som på eller vid allmän plats genom skyltning eller annat liknande förfarande förevisar pornografisk bild på sätt som är ägnat att väcka allmän anstöt dömes för otillåtet förfarande med pornografisk bild till" etc.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Den nuvarande paragrafen är vidsträckt medan den nu föreslagna är mycket begränsad. Därav brådskan, herr justitieminister? I själva verket är det att vilseleda kammaren att framställa det på sätt som har skett. Man tar bort det stora skyddet och ersätter det med ett litet. Och så gör man stort väsen, bullrar och säger: Ni vill inte vara med om det lilla skyddet, så fult av er!

Justitieministern säger att paragrafen i fråga inte används så mycket, det har skett en ändring i den allmänna samhällsuppfattningen. Men justitieministern vet likaväl som jag hur det går till i de fall det blir åtal och utslaget blir frikännande. Försvarsadvokaten samlar en trave skrifter som har gått fria från anmärkning från justitiedepartementets eller justitiekanslerns sida. Så visar han dessa skrifter för juryn och säger: "Varför skall ni döma den skrift som har föranlett åtal, när ni har släppt igenom alla de andra?" Man får på så sätt till stånd en ändrad praxis: genom att samhället inte ingriper över hela fältet och i tid. Det är dessutom inte sant att det inte finns exempel på fällande domar i storstäderna. Jag hörde nyss en juryman som berättade för mig om ett fall i Göteborg för inte så länge sedan, och det finns säkert flera. Men använder man inte åtalsvapnet är det klart att det blir rostigt.

Herr SCHÖTT (m) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig konstatera att statsrådet Geijer i motsats till fröken Mattson inte bestred riktigheten av de exempel som angivits i moderata samlingspartiets partimotion. Statsrådet trodde att riskerna för att sådana saker skulle förekomma i praktiken inte var så stora. Om utvecklingen blir olycklig får vi se över bestämmelserna igen, menade han.

Min enkla uppfattning är att vi inte skall införa några ändringar som öpp-

nar möjligheterna för sådana saker som jag tidigare omnämnt.

Till slut, herr talman, vill jag endast djupt beklaga att statsrådet Geijer inte utnyttjar de möjligheter som redan gällande lagstiftning ger honom till att röja upp i det pornografiska träsket.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Fru Segerstedt Wiberg — för att börja med henne — som fortfarande anser att det har varit alltför knappt om tid att diskutera dessa frågor, säger att det visserligen är sant att denna fråga har varit föremål för diskussion och debatt ganska länge men att det bara kunnat bli ytliga debatter och inte så djupgående och grundliga debatter som är möjliga i utskott och kammare. Det förstår jag uppriktigt sagt inte alls. För fru Segerstedt Wiberg olika debatter inom riksdagen och utanför den? Det kan väl tänkas att man även utanför riksdagen söker föra en debatt som går på djupet.

Jag berörde kanske frågan om arbetsanhopningen i slutet av vårriksdagen mycket kort, men vi har ju diskuterat den i andra sammanhang och känner till argumenten. Jag beklagar att arbetsordningen för regering och riksdag är sådan att det tyvärr uppstår sådana här anhopningar i slutet av vårriksdagen. Det är alltså ingenting som jag på något sätt vill försvara, utan det är någonting som vi vill komma ifrån.

Egentligen har herr Hernelius och fru Segerstedt Wiberg missförstått varandra. Vi hävdar ju att yttrandefriheten liksom tryckfriheten bör vara sådan att den som vill ta del av pornografiska bilder och framställningar må göra det. På den punkten är vi tydligen inte ense. Vi gör dock ett ingrepp här, när vi säger — i motsats till vad som gäller tryck och framställning i bild på andra samhällslivets områden — att man får lov att föra fram det och försöka intressera människor för att köpa det, men de människor som har intres-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

se för detta måste själva göra något aktivt. Då är det enligt min mening inte rätt att säga att vi bara vill föra ned dessa alster under diskarna och smussla med dem. Vi tycker att detta får folk lov att titta på, om de vill, men de får själva göra den lilla ansträngningen att vända sig till företag som tillhandahåller detta.

När det gäller att skicka ut meddelanden i skrift är det samma förhållande. Det kommer ju att bli förbjudet att skicka ut bilder. Även där är emellertid tanken att man naturligtvis i och för sig skall kunna annonsera om att i en viss affär eller på en viss adress finns pornografiska skrifter att köpa. Sedan får väl den person som är intresserad vända sig dit — han får vara aktiv på något sätt.

Detta har vi tydligt sagt ut, och jag kan därför inte riktigt förstå varför herr Hernelius och fru Segerstedt Wiberg tycker att vi försökt vilseleda kamraren.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Förra året, när debatten fördes om de försenade propositionerna, utlovade justitieministern vissa förbättringar. Han ansåg att det var möjligt att genomföra sådana och sade ordagrant: Jag tror det är möjligt att åstadkomma vissa förbättringar, och det skall väl också ske.

Det har inte skett någon förbättring. De propositioner som lämnats för sent är i år flera än förra året.

Herr Geijer frågar mig om jag för en annan debatt utanför riksdagen än den jag för här. Ja, det kan man i viss mån säga. Jag har inte förrän den 11 maj kunnat ta ställning till regeringens proposition, och jag anser att jag har skyldighet att mer i detalj sätta mig in i frågorna och på ett helt annat sätt ta ansvar för mina ställningtaganden, när jag fått en proposition och en föredragning och ingående har kunnat

diskutera ärendet här i riksdagen. Kom ihåg, herr justitieminister, att vi är inte alla jurister. Det är svårare för oss att på förhand föra en helt saklig debatt. Och vi har inte kunnat föra en saklig debatt i konstitutionsutskottet, eftersom vi icke haft tid.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Bara en kort fråga: Anser justitieministern verkligen att det föreligger valfrihet för samtliga medlemmar av en familj i fråga om beskådandet av TV i hemmen, eller är det inte så att där kan program komma familjemedlemmarna till del utan att de har möjlighet att värja sig mot dessamma?

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Det är ju där vi befinner oss, herr Hernelius. Vi på vår sida har inte samma fruktan för att, om en medborgare vid ett eller annat tillfälle plötsligt skulle konfronteras med något som han finner anstötligt eller osmakligt, detta för vederbörande skulle kunna ha några menliga följder. Jag återkommer till vad jag sade tidigare: jag undrar om inte herr Hernelius liksom jag i det nuvarande samhället många gånger mött osmakligheter och annat sådant som vi funnit anstötligt på andra områden än dem vi nu diskuterar och som vi har vänt oss mot. Det är det pris vi får betala för att ha yttrandefrihet och tryckfrihet.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Men, herr justitieminister, då faller ju valfriheten beträffande vårt största informationsmedium, det medium som har den största genomslagskraften.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Det är verkligen inte utan tvekan som man tar till orda i en

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

debatt som pågått tre timmar, och detta på riksdagens näst sista arbetsdag våren 1970. Det är vidare så, att huvuddebatten har ägt rum mellan herr justitieministern och representanter för de olika partierna i konstitutionsutskottet och första lagutskottet. Men den här gången önskar jag inte avstå från att ge uttryck för de tankar, som jag har varit tvungen att försöka arbeta fram inför den föreliggande propositionen, då jag i första lagutskottet haft att ta ställning dels till propositionen, dels till de motioner som föreligger.

Den proposition vi nu behandlar berör ju ett flertal frågor som gäller samlevnads sättet mellan oss människor i dagens samhälle. Det har från flera håll framförts att problemen är disparata. Trosfrid, pornografi, flaggbränning och andra av propositionen aktualiserade frågor hör inte med nödvändighet samman. Men det har också framförts — och jag delar den synen — att det finns en gemensam faktor som är av mycket stor betydelse i nuvarande läge. Den faktorn gäller frågan: Var skall den yttersta gränsen sättas? Frågan är ytterst: Vilka gränser har vi att sätta för det fria spel som mänskliga beteenden, mänskliga tankar och reaktioner bör få utöva i vårt samhälle? Att en liberaliserande utveckling ägt och äger rum är oss allom uppenbart. Exempelen härpå överflödar: den mäktiga förvandlingen av skolans liv, Sveriges invandringspolitik, reaktioner i skilda avseenden inför främmande makters politik, vår hållning till mänsklig nöd, lagar om mänskliga beteenden och reaktioner inom samlevnadsområdet. Här i debatten har antytts situationen på det sexuella området, vad som får skrivas fritt, hur vi får leva tillsammans med skilda slag av gifter, o. s. v.

Jag har behov av att säga att min uppfattning är att grundtendensen i allt detta är hälsosam, frisk och riktig. Strindberg skrev i Esplanadsystemet något som blivit bevingade ord: "Här rivs för att få luft och ljus." Det kan

hända att vi i en gången generation trodde att vi rivit färdigt, men upplevelsen är att rivningen av det murkna och det unkna måste ske på nytt i varje generation för att luft och ljus skall kunna släppas in. Den uppgiften är lika väsentlig i vår tid som den har varit i gångna tider.

Men det finns också andra kommentarer att göra i detta sammanhang. Det finns en psykoterapeutisk regel som säger att en psykoterapeut inte kan gå snabbare fram med en konfident än vad vederbörande har inre förutsättningar att vandra. Jag tror att samma princip gäller vårt arbete i samhället. Vi kan inte med förändrad lagstiftning gå fram snabbare än vad folk orkar med. Då får vi ett oroligt och spänningsfyllt samhälle. Detta är i och för sig ingen negativ faktor. Det hör med till utvecklingen av sunda, friska, riktiga samhällen. Men det kan uppstå en oro och en spänning som inte är frisk och sund.

Det är nödvändigt att man grundar sina ställningstaganden på en riktig samhällsetik och på en rätt uppfattad människosyn. Ingen lagstiftning får mening och genomslagskraft och förtroende och ingen lagstiftning skapar ett riktigt samhälle som inte baseras på de grundvalar jag här har antytt.

Vad är det som för närvarande händer i vårt samhälle? Det är kanske banalt att påminna därom, men vi vet alla att bland vissa folkgrupper sprider sig oro och rädsla. Människor ställer frågan: Kan och vill vårt samhälle upprätthålla sådana värden som fäderna — om jag vågar använda ett sådant halvsentimentalt uttryck — arbetat fram, nämligen frågor om trygghet, frihet, förhoppning om en bättre och ljusare framtid, allt grundat på personligt ansvar? Jag har en förnimmelse av att detta område för närvarande är i farozonen i vårt folk, och jag tror mig veta att detta grundläggande förtroende för närvarande sviktar inom vissa folkgrupper.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Det är här, tror jag, som symboltänkande och symbolliv kommer in i bilden. Vi människor lever i vissa avseenden symboliskt. Det finns värden och livsverkligheter av livsavgörande betydelse som vi inte kan uttrycka på annat sätt än genom symboler. Kastar man ruttna ägg, är det en symbolisk handling, och jag har djup förståelse för de symboliska uttrycken i denna i övrigt bizarra aktivitet.

I ett av de senaste numren av den amerikanska tidskriften *Time* återges ett brev från en 19-årig amerikansk studentska vid ett college som såvitt jag förstår inte hör till de mer framträdande skolorna i Förenta staterna. Hon berättar där om den vanmakt och förtvivlan som hon och hennes generation har känt och känner inför den utveckling som ägt rum i hennes eget land, framför allt när det gäller krigspotentialen och användandet av denna potential. Hon berättar om hur ungdomen strävat efter att få ett annat sakernas tillstånd att fungera, hur man vandrat till Washington, hur man arbetat för ett moratorium, hur man hoppats på politiska ledare men hur besviken man blev. Hon säger: "Vad skönt det känns att ibland få kasta några flaskor." Jag vill anmäla att jag har djup förståelse för detta. Det känns ofta skönt att på ett symboliskt sätt få ge uttryck för sin förtvivlan eller sin avsky för en värld som inte förstår grundläggande mänskliga värden.

Den fråga som vi har att ställa oss är: I vilken utsträckning kan ett samhälle låta medborgarna — om jag får använda uttrycket — "känna det skönt"? Jag tror att den liberalisering som vi genomlevt och genomlever och som proposition nr 125 gett vittnesbörd om delvis bygger på en felaktig människosyn och därmed på en felaktig samhällsetisk grunduppfattning.

Gamle biskop Thomas skrev: "Frihet är det bästa ting, som sökas kan all världen kring." Vi citerar gärna dessa ord med stolthet och känner inspiration

därav, och han hade säkert rätt. Men han tillägger i denna gamla 1400-talsdikt att den är det bästa ting för den som "frihet väl kan bära". Kan vi inte bära friheten väl, då blir störringen i den mänskliga samlevnaden stor och till ytterlighet besvärande. Jag upplever det så att vi har tvingats att tänka en gång till på frågorna om den rätta utvecklingen av friheterna i vårt samhälle. Vad är det som för närvarande bestämmer oss och delvis den aktuella propositionen? Jag tror att det är ett positivistiskt tänkande. Positivismens etiska samhällsideal var ju en allmän samhällssolidaritet. Den växte fram under förra delen av 1800-talet, och den har mer och mer slagit igenom i praktiskt taget alla politiska partier — jag tror inte att jag skall visa på något särskilt politiskt parti härvidlag. Det är en allmän idéströmning som har gått segrande fram på en ganska bred front. Naturligtvis borde det låta tilltalande i vår tid att tala om allmän samhällssolidaritet, men verkligheten som vi lever i visar att ideologin är etiskt mer inspirerande än vad den är praktiskt realistisk.

I skilda avseenden säger vi: Lätta på trycket, och människan skall bli god och handla väl! I *Sydsvenska Dagbladet* för i dag, som refererar justitieministerns möte i Haag, vilket statsrådet Geijer hänvisade till, säger den danske justitieministern Knud Thstrup att Danmark i föl upphävde förbudet mot försäljning av pornografiska illustrationer med motiveringen av en önskan att bevilja medborgarna större individuell frihet "med åtföljande personligt ansvar". Det är ett typiskt intellektualiserat positivistiskt tänkande.

Vad är det som sker? Min upplevelse är att den fina idén — låtta på trycket så blir allting bättre! — ofta inte stämmer med verkligheten. Vi lättar på trycket, och vi står positiva till den grundhållningen, men situationen blir inte alltid god utan ofta störande och oroad. Människan är inte, tror jag, i sig

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

själv, som Comte trodde och som många av oss tror, så förfärligt god. Många moderna människor visar sig inte kapabla att bära den restlösa friheten. När vi lättar på trycket blir inte resultatet, som vi hade hoppats, ett ökat ansvarsstagande och ett bättre samhälle där människorna tar ett större solidariskt ansvar än tidigare. Jag beklagar detta i utomordentligt hög grad, men jag tror att vad jag här anfört är ett realistiskt sätt att betrakta situationen.

Vi har inte minst här i riksdagen att ständigt grubbla på frågan om var den yttersta gränsen skall sättas. Det är en riktig princip som man har sökt få fram i propositionen och som har anammats i utskottsutlåtandet. Frågan gäller till sist var den yttersta gränsen skall sättas, och sedan får vi handla politiskt efter den bästa insikt som vi har vunnit. Det är det vi söker göra. Personligen måste jag då få säga följande.

Jag tror att vi för närvarande i vårt samhälle är i en situation då vi måste agera på ett varligt sätt. Det konkreta handlandet på positivismens grund synes leda i en farlig, delvis felaktig riktning. Människor förleds av alltför liberaliserade lagar och deras tillämpning ibland till en delvis felaktig inriktning. Det är inte människornas fel utan den allmänna situationens fel. I stället för en frigörelseprocess som vi alla strävar efter och som vi anser är riktig får vi ibland vara med om en upplösningssprocess som skapar rädsla, oro och undran. Vår frihet kan skada och sära stora folkgrupper som inte följer med i den s. k. utvecklingen i vårt samhälle. Att bidra härtill kan knappast vara ett politiskt ansvarigt handlande.

Jag tar inte upp de stora frågorna i propositionen. De har i diskussionen ältats fram och tillbaka. Det är en obetydlig fråga som jag har agerat i — jag har väckt en motion som gäller flaggbränning — men jag har behov av att ställa in den frågan i ett större sammanhang som jag så gott jag har

kunnat försökt att här antyda. Jag vill i motionen ha kvar stödet för dem som vill förklara flaggbränning som icke laglig. Jag kommer därför att biträda reservation 3 vid punkten C, när vi kommer så långt i voteringen.

Skälet till min hållning är följande:

Jag tror att flaggbränning är en symbolisk akt. Att tyg brinner eller att papper brinner, t. o. m. om flaggor har tecknats på tyget eller papperet, är i och för sig ganska likgiltigt. Men herr Björk har med stor skicklighet framhållit att flaggan ofta är en symbol för samhällsvärderingar och för känslor som har att göra med en nationell tillhörighet och solidaritet. Min egen känsla för den svenska flaggan har minskat i styrka. Jag förstår dem som hävdar att flaggan inte längre betyder någonting. Men en realistisk insikt i vad som händer och sker i världen runt omkring oss leder, synes det mig, till att nationella symboler verkligen inte är negligerbara fakta. I likhet med herr Björk — han har på ett skickligare sätt än vad jag kan argumenterat i denna fråga — måste jag anmäla att jag inte begriper utskottets resonemang, när det säger att betydelsen av ett skydd mot flaggbränning minskar därför att internationaliseringen har pågått. Jag hyser den uppfattningen att konsekvensen av den ökade internationaliseringen blir den rakt motsatta, nämligen ett ökat hänsynstagande till sådant i världen som vi kanske inte förstår och uppskattar men är ett faktum.

Jag tror mig känna Förenta staterna en liten smula eftersom jag har bott där i två år av mitt liv. Jag vet att i Förenta staterna betyder flaggan mycket mer än vad den svenska flaggan betyder här i Sverige. Om internationaliseringen tilltar, förstår inte jag att det kan vara riktigt att man skall säga, att eftersom vi har en vidgad förståelse för den nationella situationen så spelar det inte någon roll om vi i vårt land tillåter att man ger uttryck för sin av-

Ang. en utvidgning av ytttrandefriheten, m. m.

sky för Amerikas politik genom att bränna dess nationella symbol. Jag hoppar inte i det andra diket och blir nationellt småsnorkig, inte på något sätt. Men jag påstår att ökad internationalisering för till vidgad respekt. Jag tycker därför att det är riktigt att man bibehåller en sådan här lagbestämmelse. Att den har tillkommit sent gör verkligen inte något intryck på mig. Det finns många, många lagar som vi har stiftat på senare år, som vi anser väsentliga och som det inte skulle falla någon in att hänvisa till och säga, att eftersom de har tillkommit så sent kan vi lika bra avskaffa dem.

Jag anser alltså att det här är fråga om att ställa in ett nationellt ställningstagande i ett stort internationellt perspektiv med en symbolisk förstäelse i botten och en reaktion mot ett tydligt positivistiskt tänkande. Jag tror att vi har att säga: Här går den yttersta gränsen. Vi kan inte godta att andra livsvärderingar och andra etiska samhällsideal skymfas. Det får anses vara riktigt att vi säger: Här är gränsen för vad som är tillåtet.

Herr talman! Jag riskerar med min motion och med vad jag här säger att stämplas såsom reaktionär. Men jag kan väl ändå få vittna och säga, att en reaktionär hållning är det sista jag skulle vilja solidarisera mig med. Under de år som jag varit tvungen att arbeta med samhällsfrågor har jag strävat efter en vidgad realism. Så har jag gjort också när jag har försökt att bedöma den proposition som vi här har att behandla. Jag tror att en för snabb och för hård liberalisering, och en liberalisering är jag i och för sig positivt inställd till, är vi i dag inte mogna för. Jag anser att vi måste bygga på en riktig insikt i människans villkor i vår värld. Jag tror att vi måste ha en riktig socialetik i botten. Här behöver vi i viss mening tänka om. Saken gäller för oss ett sunt och riktigt samhälle.

Jag säger än en gång: Flaggbränning är en liten fråga, men genom den

kommer hela den problematik som jag har antytt in i fokus. Här gäller det dock symbolvärden som på ett utpräglat sätt berör både individens och samhällets livsformer.

Detta är skälen till att jag har väckt den motion som jag här har hänvisat till, och det är därför som jag vid voteringen kommer att stödja reservation 3.

Häri instämde herr *Wikström* (fp).

Herr **RICHARDSON** (fp):

Herr talman! Flera talare har tidigare klargjort bakgrunden till det krav på uppskov med behandlingen av proposition nr 125 som hälften av konstitutionsutskottets ledamöter framfört.

Justitieministern har här sökt bagatellisera dessa svårigheter. Jag vill emellertid vidhålla reservanternas uppfattning att frågan inte har fått den ingående prövning som varit önskvärd och dessutom peka på ytterligare en svårighet, en svårighet som inte har med anhopningen av ärenden i slutet av vår-sessionen att göra.

Jag har vid flera tillfällen kritiserat det sätt på vilket remissyttranden över kommittébetänkanden ofta redovisas i propositionerna. Denna redovisning har många gånger visat sig vara högst otillfredsställande: ofullständig och knapphändig, bristande i precision och exakthet. Antalet remissinstanser som intagit en viss inställning i en berörd fråga anges ofta i ytterst vaga termer: några, en del, vissa, åtskilliga, många, de flesta — och liknande. Denna bristande precision gör att man har mycket små möjligheter att veta i vad mån presentationen av remissmaterialet är objektiv och korrekt. Med en sådan redovisningsmetodik är det nämligen mycket enkelt att göra en urvalsförfalskning — oavsiktligt eller avsiktligt. Jag vill till och med hävda att det är svårt att inte åstadkomma en partisk framställning, om man inte ålägger sig större krav och precision. Dessutom — och det är inte mindre allvar-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

ligt — redovisas remissinstansernas motiveringar ytterligt ofullständigt och till synes tendentiöst.

Proposition nr 125 är därvidlag inget undantag. Granskar man presentationen av remissmaterialet över betänkandet Yttrandefrihetens gränser, finner man att den i så hög grad brister i balans att den måste betraktas som tendentiös. Detta gäller i varje fall avsnitt 5.3 Sårande av tukt och sedlighet m. m., s. 47, som jag har tittat litet närmare på. Kommitténs förslag att bibehålla en straffbestämmelse, en "yttersta gräns", som möjliggör ingripanden mot vissa pornografiska framställningar har tillstyrkts av de flesta remissinstanser, heter det. Hur många instanser som yttrat sig får man inte veta — om de är representativa i någon rimlig mening får vi inte heller veta — och inte heller hur många som tillstyrkt kommitténs förslag. Av exemplifieringen framgår dock att det är minst 17. Hur många som avstyrkt får man heller inte veta — det är dock minst 9; av vilka 5 direkt eller indirekt är engagerade i filmbranschen. Om man jämför presentationen av dessa yttranden, finner man att de argument som flerparten av remissinstanser anfört helt lyser med sin frånvaro — jag kan inte finna ett enda argument. Däremot redovisas alla de invändningar, som minoriteten av remissinstanser anfört, ganska utförligt.

Redovisningen av yttrandena beträffande spridningsrätten lider av samma bristande balans. Man torde sålunda kunna konstatera att det remissmaterial som samlats in från myndigheter och organisationer — och som självfallet kostat åtskilligt med både tid och pengar — genom den otillfredsställande presentationen inte ger den vägledning som riksdagen behövt för sitt ställningstagande. Det är till och med möjligt — jag vill dock inte påstå att det är så — att presentationen är mera vilseledande än upplysande. Detta leder självfallet till att det är svårt att ta ställning, i desto högre grad som frågan på grund av tids-

brist inte kunnat beredas i utskottet så ingående som det hade varit önskvärt.

Jag kommer därför att i första hand yrka bifall till reservation 1 vid konstitutionsutskottets utlåtande.

Jag har i utskottsbehandlingen av detta skäl sett mig nödsakad att avstå från ställningstagande i ett par frågor och skall här helt kort beröra endast en fråga, nämligen den som gäller pornografin.

Yttrandefriheten är självfallet något ytterligt väsentligt i ett demokratiskt samhälle. Det innebär att skälen till att inskränka den skall vara mycket starka. Det innebär naturligtvis också att de värden man eventuellt äventyrar genom en inskränkning kan vara av olika vikt. Alla torde vidare, vid bedömning av dessa frågor, kunna acceptera som vägledande princip att ju större värden man äventyrar desto försiktigare måste man vara när det gäller inskränkningar. Vad beträffar frågan om pornografiska skildringar och bilder kan jag inte finna, att några sådana värden av omistlig art äventyras, om man följer det förslag som lagts fram i motionerna I: 1232 av herr Ernulf m. fl. och II: 1446 av herr Nelander m. fl. Jag kommer alltså — för den händelse reservation 1 inte bifalles — att yrka bifall till reservation 5 vid konstitutionsutskottets utlåtande.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Jag vill omedelbart bemöta de anklagelser som herr Richardson här framställer, vilka naturligtvis formellt drabbar mig, men i lika hög grad kanslihusets tjänstemän, eftersom det påstås att bristande noggrannhet visats vid återgivningen av remissinstansernas yttranden i denna proposition. Herr Richardson vidgade sin anklagelse till att dylikt förekommer också i andra fall.

Jag undrar om det finns många länder där regeringarna lämnar så utförliga och noggranna redogörelser för sina förslag som regeringen gör i vårt

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

land. Det är alldeles omöjligt att i propositionerna ta in alla yttranden. Det är givet att man endast behöver ta med yttrandena i den mån de avviker från kommittéförslagen eller är av den naturen att de behöver bemötas i departementschefens yttrande. Man upprepar inte sådana argumentationer som redan finns i kommittéförslagen.

Eftersom anmärkningen har framförts, vill jag anföra, att det förhållandet att propositionerna ofta framlägs sent delvis beror på att det läggs ned ett omfattande arbete på förarbetena till propositionerna. Detta gör att det tar lång tid. För regeringen kunde det naturligtvis vara bättre att bara lägga fram sina förslag utan att tala om för riksdagen vad remissinstanser och andra sagt. Men vårt sätt att handlägga dessa ärenden är ett försök att göra det lättare för riksdagens ledamöter att ta ställning till regeringens förslag.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag erfarit under alla de år då jag i egenkap av riksdagsman och statsråd haft tillfälle att ta del i det arbete som görs på detta avsnitt i propositionerna vill jag bestämt tillbakavisa herr Rickardsons beskyllningar. De är orättvisa.

Herr RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till en början slå fast att jämförelserna med förhållandena i andra länder är tämligen ointressanta i detta sammanhang. Det väsentliga för oss riksdagsledamöter är att vi kan känna trygghet inför presentationen av materialet, att vi kan lita på att urvalet är representativt i någon rimlig mening, såsom jag nämnde.

Här föreligger två problem. Det ena gäller urvalet av remissinstanser. Man kan fråga sig om t. ex. länsstyrelserna i Stockholm, Göteborg och Malmö är representativa för länsstyrelserna i hela riket; man kan fråga sig om just domkapitlen i Uppsala, Lund och Göteborg är representativa för domkapitlen i hela

riket. Jag betvivlar att de är det. Det andra problemet gäller redovisningen av det inkomna remissmaterialet. Jag har inte påstått att presentationen är vilseledande, men jag vidhåller mitt påstående att jag inte har någon som helst känsla av trygghet inför denna presentation. Jag känner ingen garanti för att den är korrekt. Jag nämnde som ett exempel att 17 remissinstanser har en annan uppfattning än regeringen. Deras åsikter och argument finns inte redovisade. De nio övrigas redovisas på en hel sida. I fråga om spridningen av pornografiska skrifter är 24 remissinstanser nämnda. Deras argument finns omnämnda på tre rader. Minoriteten, bestående av sex instanser, har fått två hela sidor, där deras argument utvecklas.

Jag vill understryka vad jag sade i mitt anförande. Jag påstår inte att presentationen är felaktig, men jag påstår att den inte kan vara vägledande i så hög grad som den borde vara. En riksdagsman som vill sätta sig in i problemet kan inte känna den trygghet inför presentationen som man skulle behöva känna.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Vid behandlingen av konstitutionsutskottets utlåtande nr 39 har jag deltagit beträffande punkterna 3—6, som framgår av reservationerna, men jag har först nu fått tillfälle att yttra mig. Då moderata samlingspartiets avslagsyrkande, som jag ställer mig helt bakom, röstats ned i utskottet, anslöt jag mig till övriga reservationer. Jag hade också ett motionsyrkande, som jämkades samman med reservation 4.

Jag skall beröra reservationerna i den ordning de förekommer i utskottsutlåtandet under punkterna 3—6. Reservation 3 tar upp frågan om skymfande av rikssymbol. I propositionen föreslås att straffbestämmelserna i fråga om skymfande av rikssymbol skall upphävas i både brottsbalk och tryckfrihetsförordning. Bestämmelserna tillfördes svensk

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

strafflagstiftning under 1940-talet, men de verkar knappast helt omoderna i dag. Här åberopas en påtaglig förskjutning i värderingar och opinion — och lagstiftningen måste följa efter. "Lym-lar" — för att använda en bevingad benämning — kan visserligen fällas för förgelseväckande beteende, men nuvarande brottsrubricering anses stötande. Enligt de flestas uppfattning är de förseelser det här är fråga om av betydligt svårare och simplare art än de som i allmänhet straffas som förgelseväckande beteende. Som vi vet är också straffet lägre. Färger och symboler — krafs för dem som är högburet internationella.

Men det är ingen majoritet av folket som står bakom detta, utan det är en departementspromemoria. Nuvarande regler kan inte gärna sägas utgöra en inskränkning i yttrandefriheten. Det är, som har sagts i flera tidigare anföranden här i dag, en fråga om takt och stil. Men vi får väl fortsätta med att ursäkra oss inför en förvånad omvärld.

Stadgandet i brottsbalkens 16 kap. 9 § med brottsbenämningen brott mot trosfrid är den enda kvarlevan av det brott som förr kallades gudsförsmädelse. Detta och liknande brott underkastades på sin tid endast de kyrkliga domstolarnas kompetens för att sedan upptas i den världsliga lagstiftningen. I 1655 års religionsstadga hette det, att den som "fördristade sig med ord eller gärningar att försmåda eller förtala Gud, hans heliga ord och vår kristliga gudstjänst" skulle straffas enligt lag alltefter beskaffenheten av hans brott. 1600-talets kärva ortodoxi går igen i ordvändningarna, men bestämmelserna återfinns — fast i uppmjukad formulering — i gällande rätt. Kyrkor och samfund har naturligtvis ingen anledning att ropa på åtal för att skydda det de anser vara heligt. Kristen tro kommer att överleva upphävandet av brottsbalkens 16 kap. 9 §. Den inomvärldsliga lagstiftningen — både brottsbalk och tryckfrihetsförordning — blir till slut ett passerat ske-

de. Men det är ovärdigt ett kultursamhälle att låta värderingar i samhället, som från tid till annan undergår förskjutningar bilda grundvalen för lagstiftningen. Det finns, menar många, bestående värderingar som ett kultursamhälle inte kan undvara. Det anser tydligen också departementschefen, åtminstone på en punkt, eftersom han i fortsättningen vill slå vakt om ärekränkingsbestämmelsen i brottsbalken. Men hädelseparagrafen skall utgå ur både tryckfrihetsförordningen och brottsbalken. Att ärekränka en medmänniska blir också i fortsättningen brottsligt, men att småda Gud eller Jesus från Nasaret, den till vilken miljoner sätter sitt hopp och är inlemmade med, kommer inte att föranleda rättslig påföljd.

Men kommitténs reservanter, som departementschefen följt, kan, om de behöver, ta täckning bakom Svenska kyrkans centralråd, som utan mandat att tala för svenska kyrkan — inte oväntat — tillsammans med SSU, Svenska filminstitutet och en rad andra instanser hävdar att bestämmelsen om brott mot trosfrid skall upphävas.

Bland remissinstanserna har ett par länsstyrelser, däribland min egen, haft bättre smak.

Kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet föreslog att det fortfarande skall finnas en gräns för yttrandefriheten beträffande sedlighets-sårande framställningar. Departementschefen vill emellertid att förbudet skall omfatta endast spridning av pornografisk bild. Återigen är det fråga om en påtaglig förskjutning i uppfattningen om vad som skall anses såra tukt och sedlighet.

Dessa upprepade förskjutningar i opinion eller uppfattning gör nu att vi kommer helt på glid. Sex- och våldskildringar, perversiteter och sadism skall inte längre kriminaliseras. Departementschefen anser att en vidsträckt yttrandefrihet är nödvändig för en väl fungerande opinionsbildning och debatt i samhälls- och kulturfrågor. Man kan

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

fråga hur ordet kultur kommer in i sammanhanget.

Kommittén har samarbetat med filmcensurutredningen och kommit till uppfattningen att en gräns för yttrandefriheten är nödvändig om vuxencensuren avskaffas. Filmcensurutredningen har å sin sida — som en förutsättning för censurens avskaffande — utgått ifrån att kommitténs förslag om en yttersta gräns genomförs.

Departementschefen tar avstånd från det sambandet, men socialstyrelsen har en annan uppfattning. Frågan om filmcensuren vilar nu i utbildnings- och justitiedepartementen. Vi tar en sak i sänder! Säger man i dag ja till detta, säger man inte nej till censurens avskaffande vid ett senare tillfälle.

Men även de media som står filmen nära, nämligen TV och radio, blir aktuella i sammanhanget. Det har också tidigare påpekats här i dag. I likhet med fru Segerstedt Wiberg vill jag påpeka att konstitutionsutskottets majoritet utgår ifrån att Sveriges Radio på grund av det avtal som slutits mellan bolaget och staten inte kommer att sända program av förråande art. Vad utgår man då ifrån? Inte kan det vara nuvarande programutformning. I ett betydande remissyttrande ifrågasätter Sveriges Radio kriminalisering av hithörande ting på grund av svårigheterna att precisera en gräns och objektivt avgöra, när den överträds. Ja, vi vet att Sveriges Radio har uppenbara svårigheter i dag. Det blir lättare, då det inte finns någon gräns!

När det gäller barnteater finner utskottet det osannolikt, att de stats- och kommunalunderstödda institutioner, som i regel står bakom denna verksamhet skulle ge sig hän åt spekulationer i våld och perversiteter. Vi reserverar oss inte lika förhoppningsfulla.

I största allmänhet blir det nu fritt fram för vämjeliga alster i ord och bild — ibland med anspråk på att vara kulturprodukter. Sambandet mellan den rådande sexualhysterien, som nu — det

är ett faktum — kommer att uppmuntras, och den ständigt växande ungdomsbrottsligheten inklusive narkomanin kan inte — vad som än framhållits i debatten — utan vidare avvisas.

Studerar man remissyttrandena observerar man, att riksåklagarämbetet finner det betänkligt att utan mycket starka skäl göra ingrepp i tryckfriheten och framhåller att pornografin helt avkriminaliserats i Danmark. Rättslikhet måste eftersträvas. Exemplet Danmark var enligt min mening illa valt. Det finns ju andra bedömare än den danske justitieministern. Sedan den nya lagstiftningen genomförts i Danmark har Köpenhamn enligt många — även mycket härdade svenskar — vittnesbörd blivit ett pornografiskt träsk. Men snusket måste till varje pris legaliseras!

Herr talman! Jag kommer att rösta för uppskotts- och avslagsyrkandet men yrkar i andra hand bifall till reservationerna 3, 4 och 5 till konstitutionsutskottets utlåtande nr 39.

I detta anförande instämde herrar *Karl Pettersson* (m), *Nils Nilsson* (cp), *Harald Pettersson* (cp), *Hermansson* (cp), *Eskilsson* (m) och *Ferdinand Nilsson* (cp).

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Först vill jag i anslutning till vad herr Richardson anförde — utan att gå in på denna speciella proposition — allmänt uttala mitt beklagande av att man under senare år har börjat att mer och mer kortfattat redovisa remissyttrandena. När jag på 1950-talet hade anledning att i rätt stor utsträckning gå igenom propositioner, fick jag en fyllig och i regel mycket bra redovisning för vad remissinstanserna hade sagt, och det räckte praktiskt taget alltid för att bilda sig en uppfattning om remissopinionen.

Tyvärr kan man inte säga det i dag. Det gäller inte bara denna proposition, utan enligt min mening generell. Det

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

är visserligen sant, som justitieministern nämnde, att man i utlandet praktiskt taget inte alls redovisar remissopinionen. Men då får ju riksdagsmännen på annat vis sätta sig in i frågan. Om man emellertid ger en redovisning, skall den vara av godtagbar beskaffenhet. Det är angeläget att vi härifrån understryker att den som läser en proposition skall få en riktig bild av vad remissinstanserna har avsett.

Jag skall i övrigt på detta stadium av debatten begränsa mig till några kommentarer på ett par punkter, nämligen i frågan om brott mot trosfrid, förbud mot skyltning etc. av pornografiska bilder samt den s. k. yttersta gränsen för pornografi.

Det finns beträffande angrepp mot trosfrid mycket riktigt straffbestämmelser om störande av förrättning eller annan sammankomst samt hets mot folkgrupp. Dessa brott gäller emellertid, som tidigare framhållits i debatten, angrepp mot grupper av människor. Det nuvarande stadgandet i 16:9 brottsbalken om brott mot trosfrid skyddar den enskilda människans trosfrid. Propositionen vill således ta bort detta skydd för den enskilde.

Enligt min mening är det av minst lika stor vikt att den enskilde skyddas i en viss situation som att skydda olika grupper i liknande situationer. Herr Björk, liksom justitieministern, har framhållit att de stadganden som skyddar grupper också skyddar individerna. Ja, det gör de naturligtvis i viss utsträckning. Det är också riktigt att stadgandet om straff för hets mot religiös grupp, som vi antog häromdagen i riksdagen, i något ökad utsträckning fyller den funktionen. Men, som herr Anderson har framhållit, man kan mycket väl finna exempel där den enskilde till skillnad mot grupper inte får något skydd genom dessa bestämmelser.

Jag kan bara nämna att det rättsfall som finns från tillämpningen av den nuvarande trosfridsparagrafen — det gällde skymf av nattvarden — efter

vad jag kan bedöma inte skulle kunna föranleda straff enligt de föreslagna reglerna vare sig om störande av sammankomst eller om hets mot religiös folkgrupp. Det är ett exempel på ett skydd som vi tar bort.

Justitieministern har också hänvisat till bestämmelserna om förargelseväckande beteende. Men straffbestämmelserna om förargelseväckande beteende skall vi akta oss för att använda som någon sorts allmän paragraf att ta till när man anser att ett beteende är olämpligt men inte har något annat tillämpligt lagrum. Finns det förfaranden som man anser olämpliga skall dessa straffbeläggas. Annars blir stadgandet om förargelseväckande beteende vad man ibland i juristkretsar kallar en slags slaskparagraf, som man använder litet var som helst och hur som helst. Så får det inte vara. Den skall reserveras för dem som uppträder störande genom rop, skrik o. d. Annars riskerar vi att hamna i en godtycklig gränsdragning för vad som är straffbart.

Jag anser alltså att den enskildes trosfrid inte får ett tillfredsställande skydd med de lagrum som propositionen hänvisar till. Därför bör stadgandet bibehållas, lämpligen i den form som föreslås av kommittén för lagstiftning om yttrandefrihet och tryckfrihet, vilket förslag med lottens hjälp har segtrat i första lagutskottet och som rekommenderas i reservation 4 till konstitutionsutskottets utlåtande nr 39. Jag yrkar nu bifall till första lagutskottets utlåtande i denna del och kommer senare att yrka bifall till nyssnämnda reservation 4.

Utskotten är ense om att ett skyltningsförbud bör införas. Jag har för min del ingen invändning mot det, tvärtom, men skulle önskat att förbudet inte bara gällde bilder utan även text. Departementschefen anför i propositionen på sidan 73 att skyltning och affischering m. m. av skrifter som har ett pornografiskt textinnehåll knappast i något fall kan vara ägnat att väcka

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

allmän anstöt. Jag är för min del inte övertygad om att det uttalandet är riktigt. Det återger inte verkligheten på rätt sätt. Naturligtvis är bilden det mest framträdande, men nog kan en påhittig porrförfattare eller porrförläggare i sin strävan att öka försäljningen mycket väl tänkas hitta på boktitlar, namn på tidskrifter etc. som kan väcka anstöt vid skyltningen.

Jag anser därför att förbudet bort omfatta även pornografisk text. Ett yrkande härom skulle emellertid förutsätta inte obetydliga ändringar i lagtexten, och det av sådan natur att de borde underkastas granskning av lagrådet. Eftersom jag tillhör dem som anser att lagrådets granskning är utomordentligt värdefull, vill jag inte framställa ett yrkande av det innehåll jag antytt. Om situationen blir sådan att jag får tillfälle att återkomma i den frågan, så är det sannolikt att jag kommer att göra det.

Vad sedan gäller den s. k. yttersta gränsen föreslog kommittén för lagstiftningen om yttrande- och tryckfrihet en långtgående liberalisering av pornografilagstiftningen. Kommittén ansåg emellertid att en yttersta gräns måste sättas för vad som skulle vara tillåtet att sprida, oberoende av om mottagaren ville ha skriften eller inte. Det som kommittén på det sättet under alla förhållanden ville förbjuda var sådana framställningar som uppenbart måste anses förkastliga och som innebär en utveckling av pornografin mot omänsklighet och sadism. Det är så kommittén beskriver det. Det gäller då främst rent sadistisk pornografi, utpräglad våldspornografi, liksom framställningar av en del klart abnorma beteenden, t. ex. otukt med djur eller döda människor. Exempel som dessa kan man hitta i den amerikanska pornografiska litteraturen, och de har börjat vinna insteg även på den svenska marknaden.

Under kommitténs arbete övervägde man att avstå från en sådan yttersta gräns, och man hoppades att justitie-

ministerns dåvarande praxis att över huvud taget inte ingripa med åtal och alltså skapa en praktiskt taget fullständig frihet skulle leda till att pornografin utvecklades på ett odramatiskt sätt och på ett sätt som kunde godtas. Man hoppades alltså, som herr Sörenson talade om, på en frigörelse utan att det skulle bli en upplösning. Men de förhoppningarna kom på skam. De senaste åren har visat en allt rääre pornografi. Inslagen av våld blir alltmer framträdande. Under dessa omständigheter ansåg kommittén att man borde ha en yttersta gräns.

Herr talman! Jag yrkar nu bifall till reservation 5 vid första lagutskottets utlåtande och kommer senare att yrka bifall till reservation 5 vid konstitutionsutskottets utlåtande.

Justitieministern nämnde i detta sammanhang att den nuvarande lagstiftningen egentligen är obsolet. Det skulle innebära att vi i själva verket inte har någon lagstiftning om skydd mot pornografi. Justitieministern åberopade också det förhållandet att domstolarnas praxis numera är mycket mer liberal än tidigare. Jag skulle ha velat säga justitieministern, om han varit kvar i kammaren, att det var lagstiftarnas mening att dessa bestämmelser skulle kunna få olika innebörd beroende på samhällsuppfattningen under olika tider. Det är just en av anledningarna till att man valt juryformen. Att lagstiftningen skulle ha blivit till den grad obsolet, att straff inte skulle kunna inträda för de framställningar som jag här nämnde och som borde falla utanför den yttersta gränsen, vill jag ändå inte tro.

När justitieministern säger att det inte finns några vetenskapliga belägg för att våldsskildringar och våldspornografi skadar de människor som läser sådant, är det riktigt så till vida att de vetenskapliga undersökningar som gjorts visar att det rätta svaret är: Vet inte. De vetenskapliga metoderna är inte så noggranna och utbildade att man kan dra någon säker slutsats alls

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

av dem. Docent Bengt Börjesson, den kände sociologen, har påpekat i ett yttrande till kommittén att man precis lika gärna kan säga att de vetenskapliga undersökningarna inte på något sätt stillat farhågorna för att psykiskt labila personer kan ta skada av våldskildringar. Såsom politiker, som lämnats i sticket av vetenskapen, måste man säga sig att om det finns en påtaglig risk för skadeverkningar, kan man inte slå sig till ro och säga att vetenskapen har ingenting bevisat, det finns bara vissa indicier. Då måste man själv göra en sannolikhetsbedömning. Bedömer man riskerna som påtagliga, har man rätt och skyldighet att handla i enlighet därmed.

Herr SVANSTRÖM (cp):

Herr talman! Man kan inte påstå att centerpartiets representanter i de bägge utskotten onödigtvis har frestat kammarens tålmod med långa inlägg, och jag hade egentligen tänkt att beträffande första lagutskottets utlåtande nr 47 i huvudsak instämma med herr Alexanderson på de punkter där vi har reserverat oss. Vissa saker som har sagts under debatten har emellertid gett mig anledning att begära ordet.

Vad först gäller den sent framlagda propositionen och den därav följande tidsbristen för handläggningen i utskotten ligger det mycket i de synpunkter som framförts. Men jag skulle vilja ställa en försiktig fråga till herr Hernelius i detta sammanhang. När herr Hernelius går upp i talarstolen och jag sitter där nere i bänken, känner jag mig alltid som en — möjligen något vanartig — lärjunge. I det replikskifte som ägde rum mellan fröken Mattson och herr Hernelius uppfattade jag det som om herr Hernelius ansåg att föredragningen i första lagutskottet skulle ha varit alltför knapphändig. Om det är ett påstående, har jag anledning hävda att det i så fall skulle vara en anmärkning mot våra skickliga sekreterare. Som ledamot av första lagutskottet kan jag inte säga

annat än att föredragningen har varit så omfattande som tiden medgav, men också så utförlig som av oss ansågs erforderligt. Såvitt jag uppfattat saken hade utskottets ledamöter tillräckliga möjligheter att diskutera frågorna.

Detta hindrar inte att jag gärna vill instämma i de synpunkter som framförts beträffande önskvärdheten av att undvika den betydande anhopning av propositioner som tyvärr alltid förekommer just i slutet av riksdagssessionerna. Jag hade egentligen ingenting att invända mot ett uppskov till hösten, men när vi i första lagutskottet diskuterade den frågan var vi i ett besvärligt läge därför att vi inte då visste hur konstitutionsutskottet skulle ta ställning i samma fråga. Eftersom ärendet nu trots allt är behandlat finner jag ingen anledning att vidhålla önskemålet om ett uppskov till hösten. Mitt namn står alltså inte under reservation 1 till första lagutskottets utlåtande, även om jag gärna erkänner att jag i princip delar den uppfattning som kommer till uttryck i denna reservation.

Jag har inte heller kunnat ansluta mig till reservation 2, eftersom vi har viss förståelse för att en ändrad lagstiftning här snabbare än annars kunde komma att utgöra ett visst hinder, bl. a. för den öppna skyltningen. Det är inte så förfärligt mycket vunnet med det, men jag har en liten svaghet för justitieministerns uppfattning att människor skall ha sin frihet men att de, t. ex. genom en öppen skyltning, inte skall påtvingas sådant som de kan finna anstötligt. Det kan vara ett juridiskt hårklyveri. Vid ett mera ytligt betraktande har jag fått sympatier för fru Segerstedt Wibergs synpunkter att detta ju i princip inte hindrar att många av oss — och jag ber att på denna punkt få instämma med alla som haft invändningar mot de pornografiska skrifterna — anser att detta kan vara rimligt.

Med hänsyn till den begränsade tiden skulle jag väl i övrigt kunna nöja mig med att instämma i åtskilliga av de

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

synpunkter som har framförts av oppositionen. Emellertid bör inte det ringa deltagandet från centerpartiets sida i denna debatt uppfattas som om vi skulle sakna intresse för dessa frågor. Det är tvärtom på det sättet att många av de frågor som här berörts går på ett grundläggande sätt in i den åskådning som sedan gammalt är centerpartiets. Självfallet vill vi ha största möjliga frihet, en frihet under ansvar som det här sagts, men vi menar inte att lagstiftarna på dessa områden bör förfalla till flathet. Det måste vara rimligt att ett rättssamhälle slår vakt om berättigade intressen i detta sammanhang och också verkligen sätter kraft bakom sina ord i form av lagar som råder bot på de värsta avarterna. Det har här sagts att det handlar om takt och stil, och detta vill jag verkligen understryka både personligen och å centerpartiets vägnar.

Vad beträffar reservation 3, i vilken föreslås ett bibehållande av de särskilda lagbestämmelserna om skymfande av utländsk och egen rikssymbol, var jag personligen litet tveksam, men sedan jag här lyssnat till herr Kaj Björks synpunkter, är jag ganska övertygad om att den logiska konsekvensen av hans resonemang skulle vara ett bifall till reservation 3. Om alla de nya stater som runt om i världen har bildats sätter så stort värde på sin symbol — sin fana och flagga — är det väl inte ett uttryck för svensk nationalism om vi slopar den bestämmelse som endast under mycket kort tid varit intagen i svensk lag. Jag tror tvärtom att ett bibehållande av bestämmelsen skulle uppfattas som ett uttryck för vilja till tolerans och förståelse för de känslor som kan behärska sådana nya nationer. Såsom en ny nation får väl trots allt även Amerikas förenta stater betraktas, om vi ser det hela ur historiskt perspektiv. Jag hade i höstas en personlig upplevelse i Amerika som gav mig en tankeställare om inte det amerikanska folket i sin fana ser väsentligt mer än vi gör i vår. Jag

anser därför att en uppstramning i detta fall är angelägen och vill i detta sammanhang yrka bifall till reservation 3 vid första lagutskottets utlåtande.

Vad sedan beträffar trosfriden kan jag begränsa mig till att instämma i det resonemang som här fördes av herr Svenungsson. Jag tror att det är mycket värdefullt att vi på denna punkt slår vakt om det som har varit.

Vad beträffar reservation 5 har jag uppfattat det så att den kommitté som det här i dag har talats så mycket om varit helt enig — även representanterna fröken Mattson och herr Martinsson — om att föreslå det som har kommit att uttryckas som en yttersta gräns. Nu har vi här hört en förklaring till varför man inte längre vill slå vakt om denna sin ståndpunkt utan vill gå på förslaget i propositionen, men det förefaller mig ändå egendomligt att man har kunnat göra detta avsteg. Jag vill i varje fall påpeka att centerpartiets representant, Robert Dockered, som också har deltagit i första lagutskottets behandling av denna fråga, inte har haft någon anledning att gå ifrån förslaget, och det har inte heller jag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 5 vid första lagutskottets utlåtande nr 47 och i övriga delar bifall till utskottets förslag.

Herr **HERNELIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick en direkt fråga av herr Svanström. Vanarten skall jag dock gå förbi. Frågan gällde om jag ansåg att föredragningen i första lagutskottet hade varit klen. Jag vill säga att jag var förvånad över att en så viktig del av propositionen som lagrådets yttrande i en kardinalfråga i propositionen tydligen hade förbigått åtminstone en av lagutskottets medlemmar.

Herr **SVANSTRÖM** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag föreslår att detta får bli en uppgörelse mellan herr Hernelius och fröken Mattson.

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

Vad gäller föredragningen i utskottet står det alltså klart att mitt påpekande om att den har skett på ett föredömligt sätt är riktigt.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag vill göra en kommentar till en fråga som här har diskuterats, nämligen begreppet "yttersta gränsen". Jag gör det såsom ledamot av den i fjol avslutade filmcensurutredningen. Vi arbetade i nära kontakt med yttrandefrihetskommittén, och vi stimulerade väl också denna kommitté till att föreslå regeln om en yttersta gräns. Vi kanske betraktade den som viktigare för filmen än för text och stillbilder på grund av filmens mera attraktiva verkan.

Regelns innebörd är, som ledamöterna känner till, att man vill sätta upp en yttersta spärr för sex- och våldsfilm av en extrem, förråande eller sadistisk karaktär. Vårt motiv var i första hand att vi ville motverka en eventuell kommande grov spekulation i sådan film när vuxencensuren slopas, vilket vi föreslog. Även om forskningsresultaten om filmens inverkan är osäkra, har vi ansett andra skäl finnas för att en sådan yttersta gräns behövs, fastän den sättes generöst och med all hänsyn till en vidsträckt yttrandefrihet.

Vi betraktade filmcensuren vara eller icke vara främst från yttrandefrihetssynpunkt. I vårt förord till yttrandefrihetskommittén om en yttersta gräns tog vi sikte på att motverka grövre former av vålds- och sexfilm. Vi var därvid inte särskilt oroade av den svenska filmen. Den har visserligen spelat en pionjärroll i världen när det gäller sexfilm och fått särskilt rykte i världen på denna grund. Men trots allt är denna svenska sexfilm med sin öppenhet och frispråkighet ganska godartad. Den är godartad så till vida att den aldrig är grym, sadistisk eller förråande. Den är alltså inte av den karaktär som vi vill motverka med be-

stämmelsen om en yttersta gräns. Däremot kunde man befara att detta kunde vara fallet med importerad film — jag tänker då särskilt på film importerad från Förenta staterna och vissa länder i Västeuropa.

Beträffande den svenska sexfilmen har "vallen" redan genombrutits i hög grad. Denna filmart torde vara ganska ofarlig. Även forskningen tyder på att pornografi och sexfilm inte är skadlig. Det är först och främst en smakfråga, och hela debatten i dag visar att den därvid är starkt kontroversiell.

Vad beträffar Sveriges Radio finns inte anledning att oro sig ur just dessa synpunkter. Avtalet mellan bolaget och staten kan utformas i önskvärd riktning. Radioföretaget har varit mera rigoröst i sina visningsregler än den officiella filmcensuren i vårt land. Trots detta har Sveriges Radio, d. v. s. televisionen, bidragit till att frågan om våldsfilm kommit under debatt. Särskilt gäller detta det s. k. underhållningsvåldet.

Nåväl, vår utredning har tänkt sig att dess betänkande skulle behandlas ungefär samtidigt med yttrandefrihetskommitténs betänkande, vilket skulle varit praktiskt ur vissa synpunkter. Nu har det inte blivit så. I dag har vi en fristående behandling av yttrandefrihetskommitténs förslag i justitieministerns tappning, medan filmcensuren får vänta. Hur länge den får vänta har inte sagts, men det har antytts att den kan komma upp i riksdagen till hösten. Justitieministern säger i den proposition vi nu behandlar att ingenting hindrar att man sätter upp spärregler av den typ som vi menar med en yttersta gräns, när filmcensuren kommer upp till övervägande.

Mitt syfte med detta anförande är att starkt understryka att den regel filmcensurutredningen förordat om en yttersta gräns är en integrerad del av förslaget om vuxencensuren slopande. Utan en sådan yttersta spärr rycker man undan en betydande del av under-

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

laget för förslaget, och resonemangen förrycks i motsvarande grad. Jag hoppas innerligt att utbildningsdepartementet i samverkan med justitiedepartementet vill beakta detta intima samband vid övervägandet av filmcensuren. Vi har icke önskat förorda ett "fritt fram" för all sköns spekulation och exploatering av profitörer i sex- och våldsfilm av den grova art spärren är avsedd att motarbeta. I sådana fall kan man inte hävda att en yttrandefrihet står på spel, värd att främja. Snarare kunde en sådan "otillbörlig marknadsföring" av våld och sex riskera att bryta ned principer och värden som vi annars anser viktiga att slå vakt om i vår fostran och demokrati.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag hade inte avsett att delta i debatten på annat sätt än genom att ställa yrkanden. Motiveringen för konstitutionsutskottets ställningstagande framgår ju av såväl propositionen och utskottsutlåtandet som inlägg i debatten. Att jag ändå begärt ordet beror på att en ledamot i debatten har gjort gällande att ärendet skulle ha varit bristfälligt föredraget och att det inte skulle ha blivit tillfälle till en saklig diskussion i utskottet.

Jag vill protestera mot detta påstående. Jag gör det framför allt därför att jag inte vill nedvärdera de 10 ledamöter som utgör en minoritet i utskottet. Jag har inte uppfattat dem som så undfalande att de, om någonting hade brustit, inte skulle ha vågat anföra detta vid det sammanträde när det skulle ha anförts.

Jag ber att få detta antecknat till protokollet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först sär-

skilt angående envar av punkterna A—E samt därefter särskilt rörande punkterna F—J.

I fråga om *punkten A*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid *punkten* avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 *punkten A*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid *punkten* avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för *ja*-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 33.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten B* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt

Ang. en utvidgning av yttrandefriheten, m. m.

vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schött* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Schött* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 103;

Nej — 27.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *punkten C*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 62.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten D* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Mattson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten D, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 71.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten E* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten E, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Alexanderson* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna F—J*.

Ang. en utvidgning av tryckfriheten

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m., i vad propositionen hänvisats till utskottet, jämte motioner.

(Debatt rörande detta utlåtande hade förekommit i anslutning till behandlingen av första lagutskottets utlåtande nr 47.)

I proposition nr 125 hade Kungl. Maj:t

dels för prövning i grundlagsenlig ordning förelagt riksdagen ett i bilaga 1 till detta utlåtande intaget förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen,

dels föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,

2. lag om ändring i lagen (1956: 618)

om allmänna sammankomster,

dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan (1956: 617).

Propositionen hade, såvitt avsåge ändring i tryckfrihetsförordningen, hänvisats till konstitutionsutskottet och

Ang. en utvidgning av tryckfriheten

i övrigt till lagutskott samt hade i sistnämnda delar behandlats av första lagutskottet i dess utlåtande nr 47.

Kungl. Maj:ts förslag innebure bland annat, att — som följd av samtidigt föreslagna ändringar i brottsbalken — som otillåtet yttrande i tryckt skrift icke längre skulle anses vare sig skymfande av rikssymbol eller skymfande av sådant som av svenska kyrkan eller annat här i riket verksamt trossamfund hålles heligt och icke heller förfarande som sårade tukt och sedlighet. I konsekvens härmed upphävdes såsom obehörlig föreskriften om tagande i förvar av tryckt skrift, som uppenbart innefattade straffbart brott mot tukt och sedlighet. Detta i sin tur föranledde en redaktionell ändring av föreskriften om anmälan till chefen för justitiedepartementet, då beslut meddelats om tryckt skrifs tagande i förvar. I fråga om begränsning i rätten att sprida tryckt skrift skulle införas en ny föreskrift, som förbjöde att pornografisk bild på eller vid allmän plats förevisades på sätt som vore ägnat att väcka allmän anstöt eller att sådan bild tillställdes någon utan föregående beställning. I samband härmed gjordes slutligen en redaktionell ändring i föreskriften om förbud att bland barn och ungdom sprida tryckt skrift, som genom sitt innehåll kunde verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat propositionen nr 125 i vad den hänvisats till konstitutionsutskottet samt följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 233, av herr *Ernulf m. fl.*, och II: 274, av herr *Nelander m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till lagstiftning om förverkande av ekonomisk vinning genom pornografibrott;

2) de likalydande motionerna I: 1231, av herrar *Bengtson* och *Svanström*, samt II: 1444, av herr *Larsson* i Luttra

och herr *Dockered*, vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1970:125 måtte besluta,

1. att tryckfrihetsförordningens 7 kap. 4 § i vad avsåge sårande av tukt och sedlighet skulle givas följande lydelse: "— — kränkande av den allmänna känslan för anständighet genom uppenbart förråande innehåll",

2. att tryckfrihetsförordningens 10 kap. 10 § skulle erhålla i motionerna angiven lydelse, vilket förslag avsåge, att tryckt skrift som uppenbart innefattade enligt tryckfrihetsförordningens brottskatalog straffbart kränkande av anständigheten skulle kunna tagas i förvar efter beslut av polismyndighet i avbidan på förordnande om beslag;

3) de likalydande motionerna I: 1232, av herr *Ernulf m. fl.*, och II: 1446, av herr *Nelander m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, yrkats, att riksdagen — med förklaring att propositionen icke kunnat oförändrad godtagas — för sin del skulle såsom vilande för behandling i grundlagsenlig ordning antaga i motionerna införd lydelse av tryckfrihetsförordningen 7 kap. 4 § första stycket punkt 14, vilket förslag gällde, att kränkande av den allmänna känslan för anständighet genom grovt sedlighetssårande eller uppenbart förråande innehåll skulle tagas med i tryckfrihetsförordningens brottskatalog;

4) de likalydande motionerna I: 1233, av herr *Ernulf m. fl.*, och II: 1445, av herr *Nelander m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle, med förklaring att propositionens förslag i ifrågavarande del icke kunnat oförändrat godtagas, såsom vilande för behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande lydelse av tryckfrihetsförordningens 7 kap. 4 § första stycket, punkt 13, nämligen "brott mot religionsfriheten genom skymfande av sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt";

5) de likalydande motionerna I: 1234, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, och II:

1447, av fru *Sundberg m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, hemställets, att riksdagen måtte besluta, att behandlingen av propositionen nr 125 skulle uppskjutas till höstrikdagen;

6) de likalydande motionerna I: 1235, av herr *Svanström m. fl.*, och II: 1443, av herr *Fälldin m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition 1970: 125 måtte besluta, att tryckfrihetsförordningens 7 kap. 4 § vad avsåge brott mot trosfriden skulle givas följande lydelse: "— — — brott mot religionsfriheten genom skymfande av sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt";

7) de likalydande motionerna I: 1236, av herr *Svenungsson* och herr *Pettersson, Karl*, samt II: 1448, av herr *Werner m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle antaga i motionerna infört förslag till ändrad lydelse av 7 kap. 4 § mom. 13 tryckfrihetsförordningen, vilket förslag avsåge, att skymfande av sådant som enligt annans trosuppfattning hålles heligt skulle tagas med i tryckfrihetsförordningens brottskatalog. Yrkandet hade framställts under förutsättning att yrkandet i motionerna I: 1240 och II: 1453 om avslag på propositionen icke vunne riksdagens bifall;

8) de likalydande motionerna I: 1240, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 1453, av herr *Holmberg m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, föreslagits, att riksdagen skulle

1. avslå proposition nr 125,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om nytt förslag i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna;

9) motionen I: 1242, av herr *Nilsson, Nils*, vari, såvitt nu vore i fråga, hemställets, att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 125 måtte avslå propositionens förslag i de stycken som behandlade upphävande av de i propositionen angivna delarna av tryckfrihetsförordningen avseende sårande av tukt och sedlighet m. m.;

10) motionen I: 1243, av herr *Nils-*

son, Nils, m. fl., vari, såvitt nu vore i fråga, anhållits, att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 måtte avslå propositionens förslag i de stycken som behandlade skymfande av svensk eller utländsk flagga, vapen eller annat höghetstecken; ävensom

11) motionen II: 1441, av herr *Börjesson* i Falköping.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1. beträffande frågan om uppskov med behandlingen av proposition nr 125: att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1234 och II: 1447, såvitt de hänvisats till konstitutionsutskottet;

2. beträffande frågan om avslag på proposition nr 125 i avvaktan på nytt förslag: att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1240 och II: 1453, såvitt de hänvisats till konstitutionsutskottet;

3. beträffande frågan om skymfande av rikssymbol: att riksdagen måtte, i anledning av proposition nr 125 i vad den i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet och med avslag på motionen I: 1243 i motsvarande del, antaga ett i bilaga 1 till detta utlåtande intaget förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, såvitt avsåge ändrad lydelse av 7 kap. 4 § 6 och upphävande av 7 kap. 4 § 8;

4. beträffande frågan om brott mot trosfrid: att riksdagen måtte, i anledning av proposition nr 125 i vad den i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet och med avslag på motionerna I: 1233 och II: 1445 samt I: 1235 och II: 1443, alla i motsvarande del, ävensom motionerna I: 1236 och II: 1448, antaga ett i bilaga 1 till detta utlåtande intaget förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, såvitt avsåge upphävande av 7 kap. 4 § 13;

5. beträffande frågan om sårande av tukt och sedlighet m. m.: att riksdagen måtte, i anledning av proposition nr 125 i vad den i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet och med avslag

Ang. en utvidgning av tryckfriheten

på motionerna I:1242 och II:1441 ävensom motionerna I:1232 och II:1446 samt I:1231 och II:1444, motionen I:1242 och sistnämnda fyra motioner i vad de hänvisats till konstitutionsutskottet, antaga ett i bilaga 1 till detta utlåtande intaget förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, såvitt avsåge ändrad lydelse av 6 kap. 2 § första stycket, 7 kap. 4 § 12 och 10 kap. 12 § samt upphävande av 7 kap. 4 § 14 och 10 kap. 10 §;

6. beträffande frågan om förverkande av ekonomisk vinning genom pornografibrott: att riksdagen måtte avslå motionerna I:233 och II:274.

Reservationer hade anförts

betr. frågan om uppskov

1. av fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Sveningsson* (m), *Harald Pettersson* (cp), *Richardson* (fp), *Hernelius* (m), *Larsson* i Luttra (cp), *Björkman* (m), *Boo* (cp), *Sterne* (fp) och *Strömberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:1234 och II:1447 i motsvarande del, besluta att uppskjuta behandlingen av propositionen nr 125, såvitt den hänvisats till konstitutionsutskottet, till höstsessionen av innevarande års riksdag;

betr. frågan om avslag på propositionen i dess helhet

2. av herrar *Sveningsson*, *Hernelius* och *Björkman* (alla m), vilka ansett, att utskottet, under förutsättning att riksdagen icke bifölle reservationen 1, bort på åberopade grunder hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:1240 och II:1453 i motsvarande del,

dels avslå propositionen nr 125, såvitt den hänvisats till konstitutionsutskottet,

dels anhålla hos Kungl. Maj:t om nytt förslag i motsvarande del i enlighet

med de riktlinjer som angivits i de nämnda motionerna;

betr. frågan om skymfande av rikssymbol

3. av herrar *Harald Pettersson* (cp), *Svenungsson* (m), *Larsson* i Luttra (cp) och *Boo* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen I:1243 i vad den hänvisats till konstitutionsutskottet, förkasta det genom proposition nr 125 framlagda förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen, såvitt avsåge ändrad lydelse av 7 kap. 4 § 6 och upphävande av 7 kap. 4 § 8;

betr. frågan om brott mot trosfrid

4. av herrar *Harald Pettersson* (cp), *Svenungsson* (m), *Larsson* i Luttra (cp), *Boo* (cp), *Sterne* (fp) och *Strömberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av proposition nr 125 och motionerna I:1236 och II:1448 och med bifall till motionerna I:1233 och II:1445 samt I:1235 och II:1443, propositionen och sistnämnda fyra motioner i vad de i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet, för sin del antaga i reservationen införd lydelse av 7 kap. 4 § 13 tryckfrihetsförordningen;

betr. frågan om sårande av tukt och sedlighet m. m.

5. av fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Harald Pettersson* (cp), *Richardson* (fp), *Svenungsson* (m), *Larsson* i Luttra (cp), *Boo* (cp), *Sterne* (fp) och *Strömberg* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte

dels i anledning av proposition nr 125 och motionen I:1242 ävensom mo-

tionerna I: 1231 och II: 1444 samt med bifall till motionerna I: 1232 och II: 1446, propositionen och samtliga motioner i vad de i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet, för sin del antaga i reservationen införd lydelse av 7 kap. 4 § 14 tryckfrihetsförordningen,

dels i anledning av motionerna I: 1242, I: 1232 och II: 1446 samt I: 1231 och II: 1444, alla i vad de i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet, förkasta det genom proposition nr 125 framlagda förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen, såvitt avsåge ändrad lydelse av 7 kap. 4 § 12,

dels i anledning av proposition nr 125 och motionen I: 1242 samt med bifall till motionerna I: 1231 och II: 1444, propositionen och samtliga motioner i vad de i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet, för sin del antaga i reservationen införd lydelse av 10 kap. 10 § tryckfrihetsförordningen,

dels i anledning av motionerna I: 1242 samt I: 1231 och II: 1444, alla i vad de i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet, förkasta det genom proposition nr 125 framlagda förslaget till ändring av 10 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen,

dels i anledning av proposition nr 125 i vad den i denna del hänvisats till konstitutionsutskottet och med avslag på motionen II: 1441 får sin del antaga ett i bilaga 1 till detta utlåtande intaget förslag till ändring av 6 kap. 2 § första stycket tryckfrihetsförordningen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 5.

Herr PETTERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Ang. en utvidgning av tryckfriheten

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de angående *punkten 1* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av fru Segerstedt Wiberg m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av fru Segerstedt Wiberg m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru Segerstedt Wiberg begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och

Ang. en utvidgning av tryckfriheten

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;
Nej — 57.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I vad gällde *punkten 2*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sveningsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sveningsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 2, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Sveningsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;
Nej — 27.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *punkten 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Harald Pettersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Harald*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 39 punkten 3, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harald Pettersson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pettersson, Harald*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;
Nej — 45.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om *punkten 4*, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av

herr Harald Pettersson m. fl. vid utlå-
tandet avgivna, med 4 betecknade re-
servationen.

Därpå gjorde herr talmannen pro-
positioner enligt dessa båda yrkanden
och förklarade sig anse propositionen
på bifall till utskottets hemställan vara
med övervägande ja besvarad.

Herr *Svenungsson* begärde votering,
i anledning varav uppsattes samt efter
given varsel upplästes och godkändes
en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutions-
utskottet hemställt i sitt utlåtande nr
39 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Harald Pet-
tersson m. fl. vid utlåtandet avgivna,
med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid herr *Svenungsson* be-
gärde rösträkning, verkställdes nu vote-
ring medelst omröstningsapparat; och
befunnos vid omröstningens slut rös-
terna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 61.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjorde herr talmannen
enligt de rörande *punkten 5* förekom-
na yrkandena propositioner, först på
bifall till utskottets hemställan samt vi-
dare på antagande av det förslag, som
innefattades i den av fru Segerstedt
Wiberg m. fl. vid utlåtandet avgivna,
med 5 betecknade reservationen; och
förklarade herr talmannen, efter att
hava upprepat propositionen på bifall

till utskottets hemställan, sig finna den-
na proposition vara med övervägande
ja besvarad.

Fru *Segerstedt Wiberg* begärde vote-
ring, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och god-
kändes en omröstningsproposition av
följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutions-
utskottet hemställt i sitt utlåtande nr
39 punkten 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av fru Segerstedt Wi-
berg m. fl. vid utlåtandet avgivna, med
5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans
uppfattning flertalet röstat för ja-pro-
positionen.

Då emellertid fru Segerstedt Wiberg
begärde rösträkning, verkställdes nu
votering medelst omröstningsapparat;
och befunnos vid omröstningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 65.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkänna-
givit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition
utskottets hemställan i *punkten 6*.

Ang. pressetiska frågor

Föredrogs ånyo konstitutionsutskot-
tets utlåtande nr 41, i anledning av mo-
tioner om utredning angående press-
etiska frågor.

I detta utlåtande hade behandlats de
vid 1969 års riksdag väckta motionerna
I: 307, av herr *Palm* och fru *Wallent-
heim*, samt *II: 336*, av herr *Lindahl*

Ang. pressetiska frågor

och fru *Lewén-Eliasson*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla, att de pressetiska frågorna måtte göras till föremål för utredning enligt vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte förklara de vid 1969 års riksdag väckta motionerna I: 307 och II: 336 besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Palm* och *Nyquist*, fru *Thunvall*, herr *Gustafsson* i Barkarby samt fru *Hjelm-Wallén* (alla s).

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag skall inte säga så många ord om konstitutionsutskottets utlåtande nr 41, men till utlåtandet finns fogat ett särskilt yttrande som går ut på att vi som motionärer i denna fråga — motionen lämnades för ett och ett halvt år sedan — är till allra största delen nöjda, men ändå på ett mycket centralt avsnitt vill göra en markering.

Här har lagts ned ett mycket omfattande arbete av konstitutionsutskottets sekretariat som lämnat ett intressant material, vilket sannerligen är värt ett ingående studium. Man har givit sig in på ett område som inte varit tillräckligt väl belyst tidigare. Med hänsyn till den debatt som förts under de senaste åren kommer detta material säkerligen att ha en mycket stor betydelse även för den närmaste framtiden.

Det har talats mycket om självsanering inom pressen. Går man tillbaka för att se vad som skett finner man att denna självsanering karakteriseras av en utomordentlig tröghet. Det motionerande som förekommit vid såväl 1967 som 1969 års riksdagar har onekligen hjälpt till i detta arbete. Tidningsutgivarna själva har haft ett ganska begränsat intresse, eller i varje fall inte tillräcklig handlingskraft, för att genom-

föra den självsanering som det ofta talas om.

Det är väl ingen tillfällighet att under de senaste två åren utkommit åtskilliga debattböcker och skrivits många debattartiklar av journalister som själva anmärker på en del av de förhållanden som förekommer inom denna del av massmedia.

När denna motion lämnades kom den att mötas med mycket stort intresse på sina håll, men också med negativism i vissa kretsar inom pressen. Här är angeläget att ännu en gång slå fast att framställning om en pressetisk undersökning ingalunda dikteras av vilja att begränsa tryckfriheten. Tvärtom har vi sagt — och det har sagts många gånger tidigare i detta sammanhang — att vi tagit upp detta mot bakgrund av den fortgående tidningsdöden och den alltmera omfattande pressmonopolismen i vissa delar av landet, som gör att man får ställa större anspråk på hur vi som mottagande part blir furnerade med nyheter och informationsmaterial från tidningarna.

Denna företeelse är inte unik för Sverige. I Tyskland finns samma fenomen. Vi hade tillfälle att för utskottets räkning fara dit ned och studera förhållandena. Det berättades att en tredjedel av dagstidningarna i Tyskland försvunnit sedan 1959 och att den mycket omdiskuterade Springerkoncernen, som i så hög grad ägnat sig åt nyhets- och åsiktsindustrin, nu satsar på andra media på detta område. Det är en utveckling som gör det utomordentligt angeläget, som vi motionärer ser det, att se över vad som sker, dels mot bakgrund av den mycket generösa tryckfrihetsförordning som kom till för 21 år sedan, dels mot bakgrund av de strukturella förändringar som samtidigt har skett. Man har diskuterat det här väl litet i pressen — man vill tydligen inte gå in på det — men det är utomordentligt angelägna frågor.

Jag skall inte förlänga debatten så mycket trots att det skulle finnas kolos-

Ang. pressetiska frågor

salt mycket att säga. Med hänsyn till det omfattande material som finns i ärendet och med hänsyn till den omfattande debatt som nyss har avslutats är måhända kammaren nöjd för dagen med de tal som hållits om yttrandefrihet, pressetik och liknande ting.

Det finns emellertid skäl att rikta uppmärksamheten på det som anförts i det särskilda yttrandet. Samtidigt som vi har avgivit en motion om en pressetisk undersökning har vi starkt anslutit oss till de utredningsdirektiv som regeringen lagt fram och av vilka det framgår att yttrandefriheten i massmedia skall beredas så fullständigt och effektivt skydd som möjligt och att de grundläggande reglerna härom skall finnas i grundlag.

Vi är emellertid en smula kritiska på en punkt i dessa direktiv, och det är när man upprepade gånger pekar på massmedias frihet. Vi motionärer vill tala om att det också finns en annan part i sammanhanget. Massmedia är den ena parten och allmänheten den andra. Vi hoppas att den utredning det blir fråga om kommer att ske mot bakgrunden av både massmedias frihet och allmänhetens krav på att denna frihet används på ett sätt som ligger i linje med vad som kan innefattas i hedersbenämningen den tredje statsmakten. Det finns, som vi tidigare påtalat, stora brister på detta område.

Jag har, ärade kammarledamöter, med detta bara velat markera att vi motser utredningen med utomordentligt stort intresse. Det vore synnerligen angeläget att det i ett sådant utredningsarbete ingick aktiva yrkesutövare, att omdömesgilla journalister fick vara med. Journalistkåren är sannerligen ingen enhetlig grupp formad i en och samma mall. Inom denna kår finns de mest skilda personligheter. Många omdömesgilla människor i den kåren har med tillfredsställelse noterat att denna motion har lämnats. Man är oroad över vissa tendenser som på sina håll har spritt sig under senare år.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till konstitutionsutskottets utlåtande med beaktande av vad vi anförts i det särskilda yttrandet på s. 7.

I detta anförande instämde fru *Waltheim* (s) och herr *Nyquist* (s).

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har ägnat denna fråga mycket stort intresse och behandlat den under hela fem kvartal. Frågan är också av stor räckvidd.

Motionärerna önskar att pressetiken skall förstärkas i vårt land liksom de publiceringsregler under vilka pressen arbetar. Det är en lika lovvärd som gammal strävan. Försöken att höja pressens etik är ungefär lika gamla som pressen själv.

Motionärerna utgår från den pågående koncentrationen i pressen, den s. k. tidningsdöden. Denna är i och för sig en oroande faktor som vid upprepade tillfällen har diskuterats i riksdagen. Två utredningar har tillsatts, presstödet har skapats o. s. v. Det har skett i känslan av det behov som finns av att säkra en differentierad press för nyhetsförmedling och opinionsbildning.

Motionärerna drar emellertid mycket överraskande slutsatser av denna koncentrationsprocess när de säger att det behövs en allmänhetens ombudsman som skall bevaka pressen, radio och TV. Motionärerna gör alltså en sammankoppling mellan koncentrations-tendensen, pressetiken och samhällets bevakning av pressen. En sådan sammanblandning förefaller mig på intet sätt övertygande eller logisk.

Det skulle vara anmärkningsvärt om riksdagen eller Kungl. Maj:t utsåg en pressombudsman med uppgift att bevaka massmedia — samtidigt som man i grundlagen har ett regelsystem som avser att komma till rätta med övertramp i pressen. Man skulle alltså då ha dels tryckfrihetsförordningen inklu-

Ang. pressetiska frågor

sive brottsbalken med deras rättsregler, åtalsprocedur och påföljdssystem, dels en av riksdagen eller Kungl. Maj:t utsedd pressombudsman med sina korrektiv och sina regelsystem. Det har inte påvisats något behov av en sådan dubblering av samhällets korrektiv gentemot pressen.

Motionärerna hävdar mycket eftertryckligt att de inte vill komma åt eller inskränka tryckfriheten. De har rätt att bli trodda på sitt ord. Men nog verkar deras uppläggning en aning underlig. Ännu mer förvånande är det att de tänker sig att denne pressombudsman även skulle bevaka Sveriges Radio. För några år sedan infördes en särskild radioansvarighetslag, och därutöver finns avtalet mellan Sveriges Radio och staten. Detta regelsystem borde räcka; man skall därutöver inte behöva föra fram tanken på en särskild PO.

I sitt särskilda yttrande varierar motionärerna sitt tema. De tar där upp frågan om, som det heter, en medveten sammanblandning mellan nyheter och kommentarer i pressen. Detta anses motivera att kartlägga 20 års erfarenheter av tryckfrihetsförordningen. Det är från de utgångspunkterna man avgett det särskilda yttrandet.

Jag har svårt att följa med herr Palm och hans sympatisörer i dessa tankegångar. Sammanblandningen av kommentarer och nyheter i pressen är ju icke primärt en tryckfrihetsfråga och kan väl inte ge anledning till granskning av tryckfrihetsförordningen. Man kan ogilla den sammanblandning som sker på många håll i pressen av nyheter och kommentarer, och jag tillhör den journalistiska skolan som helst vill separera nyheter och kommentarer. Så sker också i större delen av svensk press, alldeles markant i landsortspressen. Det finns dock en viss journalistisk skola som är av motsatt uppfattning och driver en mera outrerad sammanblandning av kommentarer och nyheter för att få större slagkraft åt sina opinioner.

Man kanske kan säga att även Sveriges Radio är inne på en sådan linje, främst i nyhetsprogrammen som ofta är en blandning av nyheter och kommentarer och där det är svårt för lyssnaren att veta vilket som är vilket. Detta är emellertid mera en fråga om journalistisk metodik och uppläggning än om tryckfrihet. Det kan gärna och med fördel tas upp på annat sätt än genom en kartläggning via tryckfrihetsförordningen och en översyn av den.

Motionärerna är skeptiska mot pressens självsanering. Det kan man gott vara, ty här har man mycket blandade erfarenheter — en del goda och andra negativa. På senare år har skett en uppräckning genom att man inom pressens organisationer, t. ex. Publicistklubben, gjort en översyn av publiceringsreglerna just i syfte att förbättra pressetiken. Det skall framgent så att säga inte bli så billigt att bryta mot PK:s regler som det hittills har varit då det praktiskt taget inte funnits något att förlora men ofta lösningsförsäljning eller annan vinst att tjäna. I stort sett har vi en balanserad press i vårt land, särskilt om man jämför med många andra av de stora tidningsländerna i världen. Den uppräckning som nu har skett innebär också att pressen har tillsatt en ombudsman som skall få en uppsökande verksamhet. Det har blivit en revision av publiceringsreglerna o. s. v. Detta är ett led i en uppstramad självsanering, och man har, som också konstitutionsutskottet uttalat, skäl att vänta och se. Men utskottet uttalar en viss tveksamhet på denna punkt utan att närmare underbygga vad tveksamheten beror på.

Justitieministern har i dagarna bebådats en utredning som skall ta ett samlat grepp på hela massmedia- och tryckfrihetsfrågorna. Det är ingen lätt uppgift. När en motion av motsvarande innebörd behandlades i riksdagen år 1964 avslogs den av ett enhälligt konstitutionsutskott, som ansåg att de tekniska skillnaderna mellan olika massmedia

Ang. pressetiska frågor

var så stora att man inte lämpligen borde sikta till en gemensam lag. Jag motser den kommande massmediautredningen med stort intresse. Jag finner den ytterst tilltalande, och jag är angelägen om att understryka att det är klart positivt, att justitieministern i sina direktiv slår fast principen om den vidsträckta tryckfriheten i vårt land och att han påpekar att nuvarande huvudprinciper bör kunna vara tillämpliga även vid en ny kommande massmedialag samt att denna skall ha karaktär av grundlag.

Det är ett nytt grepp som är lovande, och det finns skäl för både motionärerna, med herr Palm i spetsen, och riksdagen att med tillförsikt se det arbetet an, plus den uppstramade självsanering som pågår inom svensk press.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Möller återkommer till den traditionella argumentationen som man möter i vissa kretsar inom pressen: Här är allting bra, här ordnas med självsanering, Publicistklubben finns med sina regler — denna förnämliga sällskapsklubb, som jag också tillhör, där det kan vara väldigt trevligt att få avlyssna föredrag och föreläsningar i sådana ämnen. Men det finns också en annan grupp som arbetar med regler, herr Möller. Det är Journalistförbundet. Bara det fenomenet att man från två håll arbetar med olika regelsystem, att journalisternas egen yrkeskodex kanske inte precis ligger i linje med Publicistklubbens publiceringsregler, är väl en markering av att det inte är så välbeställt som man naturligtvis vill beskriva det när man arbetar i en tidning — jag har själv gjort det. Man vill inte gärna erkänna att det finns en hel del svagheter i den utveckling som sker. Dess bättre har utskottet också markerat detta i sin skrivning.

Jag vill bara erinra om vad tidningen Journalisten skrev i sitt aprilnummer år 1968 beträffande dessa fenomen

och detta på ledarplats i en kommentar till Journalistförbundets yrkeskodex: "Förbundsstyrelsens regelförslag är utformat så, att yrkeskodexen snarare blir ett välbehövligt stöd för journalisten när han ställs i situationer där han måste värna sin självständiga ställning, sin integritet, gentemot utomstående och mot alltför snävt penningsnikna element inom det egna företaget."

I slutet av denna ledare säger man: "Låt dem bli del av ett regelkomplex, som innefattar både PK-reglerna och yrkeskodexen, som kan ge massmedia det skarpslipade instrument till självsanering de hittills saknat." Så säger de som sysslar med detta arbete.

Vidare förekommer i hög grad, som jag sade, en sammanblandning av kommentarer och nyheter. Det är intressant att konstatera att det för två år sedan stod i Publicistklubbens regler att man skulle skilja på nyheter och kommentarer, men detta ströks i dessa regler, då man ansåg att det var svårt att efterleva dem. Denna sammanblandning tenderar öka i omfattning, och under senare år har en slags maoistisk skola uppstått på sina håll där det sägs att man skall använda varje ögonblick för agitation, oavsett om man är satt att servera nyheter för en bred allmänhet eller om man sysslar med något annat. Detta är ett mycket intressant fenomen som kan bli mycket allvarligt i vissa lägen. Jag vill ännu en gång nämna att jag har kontakter med vitt skilda kretsar inom journalistikåren, och jag vet därför att den uppfattning som herr Möller företräder när det gäller vår motion inte är ensartad. Det finns många som har en positiv inställning till att det görs en utredning på detta område. Statsmakterna brukar ju kunna anse sig ha rätt att se över områden inom samhällslivets olika funktioner och finna att det är helt rimligt och i sin ordning.

Ang. pressetiska frågor

Feu SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Konstitutionsutskottets yttrande i detta ärende bär i hög grad prägel av en kompromiss — det vill jag särskilt påpeka för herr Möller — mellan ganska olikartade åsikter. Detta märks på att utskottet har behandlat ärendet så länge, som herr Möller sade, och det märks på så sätt att vi i detta ärende kanske i någon mån blivit akterseglade. Utskottet har exempelvis inte till fullo kunnat följa upp effekten av det beslut som pressorganen fattat i och med tillsättandet av en allmänhetens pressombudsman.

I den promemoria som bifogats utlåtandet ges en förträfflig översikt över hur opinionsnämnden fungerar, även om jag skulle vilja säga att en del reflexioner där mera präglas av juristens tänkesätt än av vetenskap om journalistikens villkor.

Vad jag vill påstå det är att det under de senaste åren av yrkeskåren och av ledande tidningsmän gjorts ansträngningar för att förbättra pressetiken. Den är inte så dålig som här sägs, och man har inte visat ett sådant bristande ansvar som det ibland påstås. Jag tror att vi bäst kan se det om vi går några år tillbaka i tiden och undersöker vad som då skrevs i pressen. När vi hör dagens skildringar skulle vi inte kunna tro att det existerat en mycket utpräglad pressetik förr i världen. Även då fanns det mycket på gott och ont, och jag tror inte att en undersökning skulle visa att etiken stod högre då — jag tror att vi ofta glömmer det.

Här har talats om sammanblandningen av kommentarer och nyheter. Jag håller med herr Möller om att det här mest är fråga om metodik. De flesta vet mycket väl att man skiljer mellan kommentarerna och nyheterna på nyhetsplats, men det finns en typ av kåserier och kommentarer som även innehåller nyheter och som signeras av dem som arbetar enligt detta system. Det är därför inte någon ändring som skett på denna punkt, så att man säger:

”Strunta i att hålla nyheterna som nyheter!” — Det är en felaktig tolkning av reglerna.

Jag skall inte fördjupa mig i funderingar kring pressetiken alltför mycket. Jag vill bara peka på att åtskilligt har skett i positiv riktning under de senaste åren. Det har inom tryckfrihetens gränser skett en frivillig upprustning i två syften. Man strävar alltså här att frivilligt skärpa kraven inom den frihet som lagen ger utrymme för. Riktmärket har varit dels att ge upprättelse åt den enskilde som mer eller mindre oavsiktligt skadas, dels att förebygga skador. Det har gällt att tillgodose dessa synsätt utan att tillgripa eller bana väg för ingripanden som leder till styrning eller innebär censur, något som jag antar att ingen här vill förorda.

Genom den upprustning som skett har den tidigare eftersläpningen av ärenden i opinionsnämnden upphört. Sedan allmänhetens pressombudsman tillsattes har man kommit därefter att klagomål som inkommit till nämnden vanligen har färdigbehandlats tre veckor därefter. Jag tror inte att det är möjligt att förkorta tiden ytterligare, särskilt inte med tanke på andra besvärstider och hur lång tid det i övrigt kan ta att behandla likadana ärenden. När nämnden senast sammanträdde kunde den behandla alla aktuella ärenden så när som på fem.

Nämnden har också börjat tillämpa de nya regler som innebär att en tidning kan få betala till att börja med 500 kronor för att den gjort sig skyldig till en allvarlig kränkning av god publicistisk sed. Den regeln har nämnden nu använt sig av. En tidning har fällts. Samtidigt får vi hoppas att en bötfällning skall uppfattas som så förnedrande att ingen tidning i onödan ådrar sig en sådan. Det är, tror jag, på den vägen saneringen måste ske.

Åtgärder har nu också vidtagits för att ge allmänhetens pressombudsman resurser att fungera på heltid, och hans kansli skall efter vad jag har hört byg-

Ang. pressetiska frågor

gas ut. Den reformen är, enligt vad jag har inhämtat, nära förestående. Jag hör själv till dem som ansett att det borde ha skett tidigare och noterar med tillfredsställelse att reformen nu synes stå inför ett förverkligande. Likaså konstaterar jag med tillfredsställelse att man är i färd med att förse varje journalist med en handledning om vad som åligger honom eller henne ur pressetisk synpunkt. I Norge finns redan en sådan vägledning, kallad "Vær varsom journalist". Den uppmaningen är väsentlig, och den har kanske i alltför ringa grad uppmärksamats vid den utbildning som sker vid de anstalter riksdagen har fattat beslut om. Men också här sker nu en upprustning. Vid Journalistinstitutet i Stockholm har denna vår betydligt större uppmärksamhet än tidigare ägnats åt de pressetiska frågorna. Ombudsmannen har bl. a. fått ägna en dag åt undervisning där. Man tar alltså upp de pressetiska och pressmoraliska frågorna med större allvar än tidigare.

Jag tror inte heller, som herr Palm sade, att pressens folk eller andra representanter för massmedia har något att invända mot en översyn av tryckfriheten med sikte på att skapa en enhetlig massmedialag. Det enda jag med eftertryck måste varna för är en skärpning av yttrande- och tryckfriheten så att den inte längre skulle utformas enligt de riktlinjer som finns i tryckfrihetsförordningen. Det är därför med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att justitieministern, såsom herr Möller redan har påpekat, säger i direktiven att arbetet skall ske med tryckfrihetsförordningen som utgångspunkt.

Jag konstaterar alltså, herr talman, att en sanering på frivillig väg redan pågår och att en översyn av tryckfrihetsförordningen, om den leds rätt, kan bli till gagn. Det finns inte någon anledning att motsätta sig en sådan översyn.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag hoppas att det är tillåtet för en vanlig lekman att blanda sig i detta colloquium mellan journalister! Jag gör det närmast med utgångspunkt i det relativt tveksamma nöje som det innebär att vara medlem av både Radionämnden och Pressens opinionsnämnd, där jag har utsetts till en av allmänhetens representanter.

Det tycks mig som om motionärerna inte riktigt har observerat den stora skillnaden mellan pressen å ena sidan och Sveriges Radio å den andra. Radionämnden är ju ett lagfäst organ och Pressens opinionsnämnd ett helt frivilligt inrättat organ. Riksdagen har skyldighet att fastställa de former i vilka Sveriges Radios program skall granskas, eftersom det nu råkar vara ett statsmonopol vi har när det gäller etermedia i vårt land. Det är en helt annan sak om statsmakterna skulle blanda sig i hur man inom pressen vill sanera sin egen verksamhet. Enligt min mening behövs det utomordentligt starka argument för att samhället skall betrakta den självsanering som nyligen har förstärkts såsom så bristfällig eller otillfredsställande att staten måste ingripa.

Frappant i både Radionämndens och Pressens opinionsnämnds arbete är att de allra flesta utslag är enhälliga. Trots att skilda politiska åskådningar är representerade och de människor som sitter i dessa organ företräder olika generationer, olika trosuppfattningar och olika ideologier, visar det sig ändå att man i så gott som samtliga fall efter resonemang kan komma fram till gemensamma ståndpunkter. Detta tyder på att det finns rätt mycket av consensus i det svenska samhället när det gäller vilka fordringar man kan ställa på Sveriges Radio, med utgångspunkt i radiolagen och avtalet mellan Sveriges Radio och staten, samt på tidningarna. Detta är ett intressant faktum och borde leda till den slutsatsen att ett mycket gott underlag finns för en självsanering. Frågan är sedan om instru-

Ang. pressetiska frågor

menten för denna sanering är tillräckliga.

Några observationer har jag gjort när det gäller sättet att reagera på utslagen. Det är påfallande att Sveriges Radio enbart för en intern diskussion om Radionämndens utslag. Det förekommer inte något offentligt samtal om detta. Jag tror inte att Sveriges Radio vid något tillfälle i något program har diskuterat Radionämndens utslag och konsekvenserna av dem för den framtida programsättningen. Det vore önskvärt med en mer öppen diskussion på den punkten. Det är också värdefullt att även radions medarbetare har börjat delta i tidningsdebatten om vilka krav man skall kunna ställa på Sveriges Radios programsättning och redigeringsprinciper.

Jag har också observerat att det vid något tillfälle har förekommit att en tidning har polemiserat mot ett utslag från Pressens opinionsnämnd. Skulle detta bli en regel, skulle utslagen från Pressens opinionsnämnd ganska snart bli meningslösa.

Nu anser jag det rätt självklart att opinionsnämnden i sin nya skepnad bör få fungera ett tag, både med pressombudsmannen och med företrädarna för allmänheten i denna nämnd, som ju tidigare bortsett från en jurist enbart har bestått av företrädare för pressen. En värdering av opinionsnämndens arbete kan så småningom ske. Men det är samtidigt angeläget att man nu försöker tillgodose en del önskemål. Låt mig mycket kortfattat nämna några.

Allmänhetens pressombudsman bör få arbeta på heltid. Det var från början en orimlighet att han förmodades kunna göra sitt arbete på halvtid. Jag tycker också att det vore önskvärt att andra tidningar än de som har fällts publicerar opinionsnämndens utslag. Självfallet skall detta inte ske regelmässigt, men när utslag i ett intressant mål har fällts borde åtskilliga tidningar känna sig fria att publicera utslaget och helst även kommentera det.

Jag tycker att det skulle vara önskvärt också med en mera intensiv pressetisk diskussion i tidningarna och mellan tidningarna. Det är ganska orimligt att man fortfarande på många håll in-tar den attityden att dessa problem inte skall diskuteras öppet i tidningarna — de är interna och ingenting för läsekretsen.

Det är bra att Publicistklubbens sammankomster numera är öppna i den meningen att vad som där sägs får refereras. Jag har alltid tyckt att det varit underligt att när man i Publicistklubben har diskuterat pressetiska frågor, så har det varit en regel att vad som där sagts inte fått publiceras. Denna reform bör hälsas med tillfredsställelse.

Det vore också önskvärt att Radionämndens utslag diskuterades av tidningarna. De större tidningarna håller sig med recensenter som dagligen följer radio- och TV-programmen men praktiskt taget aldrig kommenterar de beslut som Radionämnden fattar. Det skulle vara intressant att få höra deras synpunkter, som har möjlighet att kontinuerligt följa programmen.

Jag har vid tidigare tillfällen här i riksdagen talat om vikten av att Radionämndens utslag publiceras i sammanfattad form. Det kommer nu att ske genom ett beslut som har fattats av Radionämnden.

Det är rätt självklart att man i detta sammanhang känner behov av att efterlysa en större satsning från samhällets sida på massmedieforskning. Om man jämför med USA, England och Tyskland så ligger Sverige långt efter i detta avseende. Det vore önskvärt att sådan forskning bedrevs inte bara vid universiteten utan också vid journalisthögskolorna.

Slutligen känner jag ett behov av att uttala ett tack till motionärerna för deras motion, om inte annat så enbart av det skälet att bilagan till utskottets utlåtande, God publicistisk sed, är ett utomordentligt värdefullt dokument. Det borde publiceras i särtryck så att det

lättare blir möjligt att förmedla det till en intresserad allmänhet.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse vad herr Möller sade om betydelsen och vikten av de pressetiska reglerna. Han nämnde att denna fråga har varit aktuell mycket länge och är praktiskt taget lika gammal som pressen själv. Detta tycker jag närmast ger belägg för att den brist på optimism som vissa har haft mot en självsanering är ganska motiverad. Fortfarande kan nämligen påvisas missbruk av tryckfriheten. Jag vill med en gång slå fast — det gjorde också herr Palm — att vi är ute för att slå vakt om den värdefulla princip som tryckfriheten innebär. Vad vi vill bekämpa är missbruket av denna princip samtidigt som vi vill hävda en annan princip som enligt vår mening är lika angelägen, nämligen den enskilda människans personliga integritet.

Jag vet mycket väl att det har skett en uppstramning på olika håll av tryckfrihetsreglerna, men som herr Möller också antydde har utskottet för egen del uttryckt tveksamhet om huruvida resurserna är tillräckliga för att åstadkomma den sanering som man är ute efter. Jag hälsar med tillfredsställelse den upplysning som vi fick alldeles nyss om att man är beredd att bygga ut dessa resurser. Det skulle ge oss större anledning att förvänta en förbättring. Men det är väl ändå så, som herr Palm påpekade, att det finns många människor inom denna yrkeskår som har synnerligen divergerande åsikter om vad som kan betecknas som god journalistik och inte. Även om Journalistförbundet utarbetar normer för deras verksamhet kvarstår, såvitt jag förstår och enligt vad som angives på sidan 21 i bilagan, det faktum, som även Journalistförbundet är klart medvetet om, att tidningarnas intressen, d. v. s. arbetsgivaren, bestämmer vederböran-

Ang. pressetiska frågor

des arbetsuppgifter. Det kan också vara svårt för medlemmarna i denna yrkeskår att tillämpa sina möjligheter att neka fullgöra tilldelade uppdrag i praktiken. Såvitt jag kan utläsa av bilagan har det skett endast i två fall.

Det talades om korrigeringsmöjlighet mot felande press och om att 500 kronor hade utdömts i böter. Snälla fru Segerstedt Wiberg, jag tror faktiskt inte det har så stor betydelse för de större tidningarna om de skulle betala dessa böter, om de kan få väsentlig försäljningsframgång genom att tillåta sig en del skriverier. Det primära är för övrigt inte att åstadkomma korrigeringsregler. Det vi är angelägna om är, vilket också fru Segerstedt Wiberg själv sade, att förebygga en journalistik som är otillfredsställande. Vad vi vill ha är en press som dels genom sakligt urval ur det stora nyhetsflödet, dels genom bredd på den information som ges till medborgarna ger oss ett riktigt underlag för den opinionsbildning vi alla finner så synnerligen angelägen.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Låt mig endast, till förebyggande av eventuella missförstånd, säga att det visst inte förhåller sig på det sättet som herr Palm trodde, att jag tycker att det är bra som det är i pressen. Jag är tvärtom i vissa delar både oroad av och starkt kritisk mot vissa former av s. k. modern journalistik.

Vad jag vill komma åt är den tankegång motionärerna har uttryckt när de siktar till att få två statliga regelsystem och en särskild ombudsman som skall verka vid sidan av tryckfrihetsförordningen. Jag har inte kunnat bli övertygad om att det finns något som helst behov av eller styrka i en sådan dubblering. Jag kan inte se hur man skulle komma åt att hyfsa problemet beträffande sammanblandningen av kommentarer och nyheter utan att göra ingrepp i tryckfriheten. Jag tror nämligen inte

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

att man primärt skall se denna s. k. sammanblandning som en tryckfrihetsfråga utan som något av ett alster av en journalistisk skola och metodik.

Jag har inte något emot att fru Walentheim och herr Palm är ute för att bekämpa missbruk, utan givetvis anser jag att det är bra och på sin plats. Men det är därför inte nödvändigt att väcka tanken på ett dubbelt regelsystem. Jag har i all blygsamhet inför den nya utredningen om en massmedialag velat anlägga moteld mot den tankegången.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag vill endast säga några ord om det senast uppkomna missförståndet. Herr Möller talade om två regelsystem. Vi diskuterar olika tänkbara lösningar, och jag tycker att man skall se till vad som anförs i klämman i motionen, nämligen att de pressetiska frågorna skall göras till föremål för utredning. Vi skall inte föra in andra bedömningar i dessa diskussioner. Resultatet av en eventuell utredningsarbete beror också mycket på den sammansättning en sådan utredning skulle få. Jag tror inte att vi behöver hysa någon oro i detta fall.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 42, i anledning av granskning av statsrådsprotokollen.

Konstitutionsutskottet hade i detta memorial redovisat den granskning, som jämlikt regeringsformen verkställts av statsrådsprotokollen för tiden från början av 1969 års riksdag till början av innevarande års riksdag. Utskottet hade först i två korta avsnitt lämnat

en översikt över statsrådsprotokollens innehåll samt en redogörelse för granskningsarbetets organisation och uppläggning. Därefter redovisade utskottet i ett avsnitt med flera underrubriker den verkställda granskningen och dess resultat.

Under rubriken "5. Övriga ärenden" hade utskottet å s. 11 i det tryckta memorialet anfört bland annat följande:

"Utöver de frågor som redovisats i det föregående har vissa andra tagits upp vid granskningen. Dessa har avsett regeringens praxis såväl i ämnen av principiell natur som beträffande handläggningen av ärenden inom särskilda sakområden. Bl. a. har handläggningen vid statens förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB samt Uddcomb Sweden AB granskats av utskottet. Utskottet finner att riksdagens behandling av dessa ärenden blivit mera formell än reell till följd av regeringens föregående åtgärder och finner detta anmärkningsvärt."

Utskottet hade i det nu ifrågavarande memorialet för riksdagen anmält den granskning som utförts samt resultatet därav.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson, Sörlin, Nyquist, Ivar Andersson, Norberg, Adamsson* och *Heningsson*, fru *Thunvall*, herr *Johansson* i Trollhättan samt fru *Hjelm-Wallén* (alla s), vilka ansett, att sista meningen i det nyss återgivna stycket av utskottets yttrande på s. 11 under rubriken "5. Övriga ärenden" icke bort medtagas.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Under en följd av år har det från konstitutionsutskottet redovisats ett enhälligt dechargeutlåtande. Vi har haft vad som kallas för en administrativ granskning, och man har gjort stora ansträngningar för att nå enighet. Om värdet av denna administrativa granskning uttalade jag min

mening förra året, och jag skall inte återkomma härtill.

I år är det på en punkt som meningarna är delade. Det gäller formen för regeringens socialiseringsbeslut, och jag vill anföra några synpunkter på frågan om statens köp och startande av statliga företag. Vid många tillfällen har i riksdagsdebatten under det senaste året påtalats att regeringen har fattat beslut och vidtagit åtgärder som gått långt utanför det tillåtnas gränser och som långt tidigare än som skett borde ha förelagts riksdagen. Det har vid dessa tillfällen påpekats att det är riksdagen som skall fatta beslut och inte regeringen — och den ordningen är riktig. Vi som har denna uppfattning har inte kunnat underlåta att i någon form redovisa den i samband med dechargebehandlingen. Jag anser att det här är synnerligen berättigat med anmärkning. Men det är inte tillfredsställande att detta memorial kommer så sent under värriksdagens slutskede, under vårsessionens näst sista dag. Orsaken härtill kan jag inte uttala mig om. Tidigare har det befunnits angeläget att dechargememorialet framlagts betydligt tidigare.

När jag i konstitutionsutskottet tog upp denna fråga om startandet av en rad statliga företag och begärde utredning härom vid ett av utskottets allra första sammanträden i januari månad, så trodde jag att här skulle bringas bättre klarhet i hur det verkligen har gått till och vad som här har förekommit. Men på kansliplanet har det inte funnits något intresse för detta.

I ett avsnitt som redovisades sent omsider förekom ett uttalande som jag gärna vill föra till kammarens protokoll, när nu behandlingen är så knapphändig. Jag anser det självklart att detta uttalande skulle ha kommit med i utskottets memorial. Jag citerar följande:

”Av den föregående redogörelsen framgår att regeringen har ansett sig kunna vidta långtgående åtgärder utan att avvakta vare sig utredningsbetän-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll kanden och remissbehandling av dessa eller riksdagens ställningstagande. Berörda avtal i Kabi- och Vitrumfallen har sålunda träffats innan två utredningar på läkemedelsområdet avlämnat sina betänkanden. Det ena betänkandet innehåller f. ö. förslag till grunder för ett statligt apoteksbolag, varom riksdagen förelades proposition först våren 1970. Riksdagen har sålunda inte fått möjlighet att förutsättningslöst och i ett sammanhang pröva hela frågan om statens insatser beträffande distribution av läkemedel. I fallet Uddcomb är de åtgärder som regeringen vidtagit eller medverkat till av än mer långtgående natur. Vid riksdagsbehandlingen hade företaget redan satt i gång sin verksamhet och t. o. m. antagit entreprenör och påbörjat arbeten för ett stort verkstadsbygge.

Enligt utskottets mening har riksdagens behandling av ifrågavarande ärenden föregripits och försvärats genom de redovisade åtgärderna. I ärenden som föreläggs riksdagen har regeringen visserligen frihet att företa förberedande åtgärder, men förberedelserna får inte drivas så långt att riksdagens möjligheter att i full utsträckning pröva de framlagda förslagen inskränks.”

Så långt ett citat från ett material som kom fram mycket sent i utskottet.

Jag skall göra en jämförelse. Det var visserligen inget socialiseringsärende, men vi hade för ett antal år sedan ett stort dechargeärende som gällde ombyggnaden i Operahuset. Den gången sparades ingen möda för att klarhet och ljus skulle bringas över vad som förekommit.

Men när det här gäller statsrådets olyckliga och oriktiga handlande under det senaste året, har det inte från utskottets sida funnits något intresse att bringa klarhet och ljus över vad som förevarit. Först i allra sista timmen kom den anmälan fram som nu föreligger och som slutar med att utskottet finner regeringens handlande anmärkningsvärt.

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

Jag finner inte någon som helst glädje i att vara kritisk mot utskottsbehandlingen, men det är inte möjligt att vara något annat. Ett så knapphändigt utrett ärende, som ändå väckts i god tid, har jag aldrig tidigare varit med om. Det var säkert meningen att ärendet helt skulle glömmas bort. Först i allra sista minuten kom raderna fram under rubriken "Övriga ärenden". Att ärendet hamnat under den rubriken kan inte ha annan orsak än att man velat anmäla det som så obetydligt som möjligt.

Det fanns framme en del sammanställningar om dessa statliga affärer vid utskottets sista sammanträde, och när vi voterade trodde åtminstone jag och en del andra att detta material i viss mån skulle ingå i utskottets utlåtande. Så har det inte blivit. Behandlingen av detta betydelsefulla och viktiga ärende är en besvikelse.

Nu liksom tidigare finns all anledning att rikta en stark kritik mot den form varunder de här åsyftade socialiseringsföretagen har tillkommit.

Att i utskottsmemoriet nämnes företagen Vitrum, Kabi och Uddcomb, måste ses som bara exempel. Det finns ett antal andra fall där regeringen handlat på liknande sätt. Vi kan bara nämna apoteksväsendets förstatligande, AB Statsföretag samt bildandet av ett särskilt bolag som tillsammans med amerikanska intressen skall tillverka sjukhusmaterial.

Jag skall inte gå igenom hela denna katalog av statliga socialiseringsföretag och hur dessa företag tillkommit. Bara några ord om Uddcomb-företaget, som får vara belysande för dem alla. Händelserna har varit likartade.

I den kungl. propositionen om Uddcomb, som lämnades till riksdagen i början av november 1969, redovisades att överläggningarna den 19 juni samma år lett fram till en överenskommelse mellan svenska staten, Uddeholmsbolaget och ett amerikanskt företag att bilda ett bolag med namnet Uddcomb

för tillverkning av viss utrustning i atomanläggningar m. m. I proposition nr 151 år 1969 redovisades hur man avtalat att rörelsen skulle bedrivas och hur styrelsen tagit ställning till olika frågor. Styrelsen hade utsetts långt innan riksdagen godkänt förslaget. Före riksdagsbeslutet gjordes omfattande undersökningar om en lämplig plats för denna nya industrianläggning. Platsen blev Karlskrona, och där sattes arbetet omedelbart i gång. Avtal träffades den 12 oktober 1969 med Karlskrona stad, två dagar efter lokaliseringsbeslutets offentliggörande sattes sprängnings- och röjningsarbetet i gång, några dagar därefter antogs huvudentreprenör; allt innan propositionen lämnats till riksdagen.

Ja, brådskan var så stor att det efteråt varit kritik från naturvårdsmyndigheterna för att de inte fick vara med och säga sin mening om markens användning. I och med tillkomsten av Investeringsbanken och senare Statsföretag AB och andra för ändamålet bildade bolag har regeringen skaffat organ genom vilka riksdagen kan kringgås och har kringgåts som beslutande myndighet. Detta är en ordning som vår alltjämt gällande författning inte känner till.

Det talas ibland om att regeringen vill ha en bättre och starkare opposition, men genom att man kringgår riksdagen på detta sätt och genom att stora och viktiga ärenden alltför sent och bara för formens skull lämnas till riksdagen har man samtidigt omöjliggjort för oppositionen att fungera. Inte så underligt att det växer fram krafter i vårt samhälle vilka går emot demokratin och inte tror på dess värden, när regeringen går före med "gott" exempel och handlar på detta sätt. Det är endast i medvetande om den maktställning som finns bakom regeringen i riksdagen som den kunnat använda den ordning som här tillämpats. Här är det makten som talar och inte en god parlamentarisk och demokratisk ordning i överensstämm-

melse med författningen. Om inte regeringen hade riksdagsmajoriteten bakom sig, så skulle man inte våga handla på detta utmanande sätt, där riksdagen bara har att godkänna bildandet av redan i gång varande bolag.

När nu regeringen har makten, som man är så väl medveten om, varför kan man inte då visa den styrka och kraft som tydligen fordras för att följa gällande författningar? Jag tror att det vore möjligt att fatta beslut av detta slag även vid en sådan ordning.

Det talas ibland om värdet och betydelsen av en stark regering, men den regering som på detta sätt går emot gällande författning och grundlag kan inte vara någon stark regering. Om inte gällande författning är användbar när man fattar socialiseringsbeslut, så är det författningen som skall ändras och inte regeringens handlingsätt.

I de debatter som ägt rum om regeringens socialiseringsföretag har det sagts att om regeringen skall kunna handla effektivt måste man, som skett i en rad frågor, handla som om riksdagen inte existerade. Det måste som jag redan har sagt bli för formens skull, när ärendet lämnas till riksdagen långt efter att det avgjorts. Här har talats om en bättre effektivitet. Det har man också gjort i andra länder. Men där har talet om effektivitet många gånger lett till olyckliga resultat.

Demokratin är litet tung att tillämpa. Men vi vill alla ha demokrati, och då får vi vara beredda att betala det pris demokratin kostar.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än att utskottsmemorialet lägges till handlingarna.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Årets dechargememorial innehåller till synes inga upplysningar av intresse. Det gör intryck av att vara endast en torr och närmast snusförnuftig handling. Men jag skulle vilja be kammarens ledamöter att bak-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll om rubriker och torra konstateranden se de människoöden som där behandlas.

Granskningen gäller statsrådsprotokollen och bl. a. de slumpvis tillämpade tvååriga dröjsmålen med protokollens offentliggörande. Det är svårt att här finna någon enhetlig regel. Nu tillämpas sekretessen för protokollen utan att ett egentligt sekretessintresse kan sägas föreligga. Med andra ord tillämpas inte offentlighetsprincipen i den omfattning som man borde ha rätt att kräva.

Utskottet har som vanligt ägnat åtskillig tid åt att granska och dryfta dröjsmålen vid handläggningen av olika ärenden. I det sammanhanget vill jag peka på den iakttagelse som utskottet gjort vad det gäller försenade expeditioner. Där omnämns också ett aktuellt fall som gäller proposition nr 103 i år. I propositionen hänvisades till en lagrådsremiss som uppgavs ha beslutats den 20 mars, d. v. s. samma dag som propositionen avgavs. Trots vad statsutskottet säger i sitt utlåtande om att tillfredsställande redovisning för remissen lämnats fanns denna i själva verket inte tillgänglig i slutet av april, då jag genom riksdagens upplysningstjänst efterlyste den. Det har heller inte mig veterligt kommit något meddelande om remissen senare. Detta har utskottet uppmärksammat med hänvisning till att den oskrivna remissen gällde en reform som särskilt åberopats såsom skäl för en föreslagen förstärkning av förvaltningsrättsskipningen på länsplanet.

Jag vill påstå att det är ett minimikrav från riksdagens sida att de handlingar som åberopas för ett beslut skall finnas tillgängliga. Skall riksdagen finna sig i att de inte ens är utformade, då är enligt min åsikt anspråkslösheten större än vad som kan sägas vara rimligt.

Utskottet har, som jag nämnde, som vanligt ägnat åtskillig tid åt att granska dröjsmål vid handläggningen av olika ärenden. Det är i dessa frågor som jag menar att man för att förstå innebör-

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

den och vikten av granskningen skall hålla i minnet att det här gäller den enskilde medborgarens intresse.

Ser man på dröjsmålen med remissbehandlingen av partsärenden finner man t. ex. att handläggningstiden vad det gäller remissvar från statens planverk normalt bör vara tre månader. I genomsnitt uppgår tiden dock till sju månader, enligt vad riksdagens revisorer förut påpekat. Av den tablå som återfinns i dechargememorialet framgår att handläggningstiden i många fall varit över ett år, ibland uppgått till närmare två år. De stickprov som utskottet redovisar talar sitt tydliga språk. Här kan man utan överdrift tala om omotiverade dröjsmål som vållar allmänheten stora utgifter och icke ringa obehag.

Vid 1968 års granskning gjorde utskottet iakttagelsen att beslut i partsärenden ibland kunde dröja orimligt länge från det att ärenden remissbehandlats. Samma iakttagelse görs också i år. Här finner man i bilaga 5 en redogörelse för vissa stickprov som visar hur enskilda människor kunnat få vänta över ett, ibland två och i något fall fem år på besked. Man kan förstå vad det betyder — som i ett av de fall som redovisas — för en sjuk handikappad människa att vänta sju år på beslut om befrielse från en återbetalningsskyldighet på över 4 000 kronor.

Inte heller krävs det, herr talman, mycken fantasi för att förstå att de tre skolkonsulenter, som väntade fem år på besked om överklaganden av entlediganden från sina tjänster, har vållats onödiga bekymmer för att inte säga lidanden.

Direkt löjeväckande ter sig alla de remisser som fortfarande — trots att konstitutionsutskottet tidigare påtalat förhållandet — sker i ärenden som inte kunnat upptagas till sakprövning. Av de stickprov som redovisas framgår att ärenden sänts på remiss till ett par tre, någon gång sex à sju instanser och att man först därefter, sedan man på detta

sätt remitterat ärendena, har konstaterat att de av olika skäl inte kunnat sakbehandlas.

Att detta tar tid och sysselsätter många och framför allt vållar den enskilde både ekonomiskt avbräck och personliga lidanden är uppenbart.

Vad slutligen angår de påpekanden som göres under punkt 5 om den anmärkningsvärda behandlingen av ärenden som gällt statens förvärv av aktier i AB Kabi och Vitrum samt Uddcomb skall jag nöja mig med ett par konstateranden, eftersom herr Sveningsson redan utförligt behandlat dessa frågor.

I det förra fallet var avtal träffat den 17 september 1969 mellan staten och Apotekar societeten. Styrelseledamöterna hade av regeringen utsetts den 1 oktober. Först den 4 november fick riksdagen ta ställning till förslaget om förvärv av aktierna. Nog kan man tryggt konstatera att här blev riksdagens handläggning mer formell än reell.

Beträffande Uddcomb kan noteras som minst sagt anmärkningsvärt, att innan riksdagen fick ta ställning till transaktionerna där hade schaktnings- och röjningsarbetet hunnit mycket långt i Karlskrona. Hade riksdagen något annat att göra än att formellt bekräfta vad som redan skett?

Herr talman! Jag skall nöja mig med dessa korta konstateranden och har givetvis inget yrkande att ställa.

Herr **PETTERSSON, HARALD**, (cp):

Herr talman! Som tidigare framhållits, har granskningsarbetet i år bedrivits på i princip samma sätt som under de närmast föregående åren. Granskningen har sålunda främst inriktats på ett mera systematiskt studium, som det står att läsa i utskottets memorial, av vissa frågor rörande administrativ praxis och ärendenas handläggning, och denna granskning redovisas i fem punkter.

Granskningsarbetet har gett anledning till vissa yttranden och uttalanden.

Även om dessa inte är särskilt många och inte heller särskilt spetsiga måste de tillmätas mycket stor betydelse, därför att i alla dessa fall utom i ett står ett enhälligt utskott bakom uttalandena.

Vad gäller uttalandet under punkt 5 så har utskottets socialdemokratiska ledamöter inte kunnat biträda det. Detta är redan redovisat av herr Sveningsson och i någon mån även av fru Segerstedt Wiberg, vilket gör att jag inte kan finna någon anledning att ytterligare gå in på en redovisning. Men så mycket är ändå klart för oss som står bakom detta yttrande, att utskottets uppgift bl. a. är att tillse att Kungl. Maj:t inte försätter riksdagen i en sådan situation att riksdagens handläggning av ärendena blir av formell karaktär. Frågan om riksdagens möjligheter att reelt påverka viktiga ärenden får ju, med den konstitution vi har här i landet och är så rädda om, betecknas såsom ytterst angelägen.

Jag har, herr talman, inte något yrkande utan hemställer att föreliggande memorial måtte läggas till handlingarna.

Herr **HERNELIUS** (m):

Herr talman! Kammaren börjar bli trött på att se mig i talarstolen, men jag lovar att det skall bli bättring från och med lördag!

Dagens dechargebehandling är den sista i sitt slag. Från och med nästa år kommer ett annat institut att träda i stället till betydande del, nämligen missstroendeförklaringen, och det kommer att medföra avsevärda förändringar i riksdagens arbete samt åtskillig nyordning. Rätt använt kan institutet bli ett effektivt vapen för oppositionen liksom en belastning för regeringen. Efter-som regering och opposition bör växla — jag sade *bör* — kommer väl detta så småningom att fördela sig ganska jämnt.

I årets decharge finns inte heller några politiska inslag av betydenhet, men

Ang. granskning av statsrådsprotokoll
detta innebär inte att man bör under-skatta det arbete som ligger bakom memorialet och de påpekanden som däri görs. Det var t. ex. mycket intressant att få ta del av att det råder en så betydande oklarhet som det gör i fråga om statsrådsprotokollens behandling när det gäller vad som är hemligt eller inte hemligt.

Ännu viktigare är emellertid behandlingen av de enskilda ärendena inom regeringen. Som fru Segerstedt Wiberg påpekat, ligger bakom varje enskilt ärende en människas önskemål, förhoppningar och synpunkter. Det är därför dystert att behöva konstatera att remissvaren i sådana ärenden ofta blir så försenade. Det finns ärenden som ligger i årtal, som sjunker ner under dammet; och under tiden får den sökande vänta. Vad som här understryks om behovet av effektiv tillsyn från departementet, om att remisstiderna bör nedbringas och viss tid anges för svar, är viktigt i detta sammanhang. Det är också alldeles oundgängligt att sådana missförhållanden som förekommit inom statens planverk inte får fortsätta.

Låt oss nu anta att remissen i alla fall kommer in till departementet. Hur blir då dröjsmålet med partsärendet i departementet? Även där är situationen i många fall otillfredsställande. Väntetider på upp till sju år och från tre år och uppåt är inte ovanliga, som framgår av berättelsen. Fru Segerstedt Wiberg har berört det kanske mest graverande fallet: den handikappade kvinnan som fick vänta på sin rätt under sju år och som under tiden utsattes för ekonomiska krav av en för henne omöjlig storleksordning till följd av att ärendet inte avgjorts i tid.

Det finns också iakttagelser i detta värdefulla papper om hur av ren slentrian i vissa fall remiss sker trots att det är uppenbart att ärendet aldrig senare behöver sakbehandlas. Remissen har väl i sådana fall bara till syfte att ge en viss patina åt akten.

Herr talman! Jag skall inte fördjupa

Ang. granskning av statsrådsprotokoll

mig i de olika ärendena. Jag utgår från att man kommer att läsa memorialet omsorgsfullt i departementen. Jag utgår också från att åtgärder, punktsatser, kommer att vidtas och att det blir en skärpt observans i fortsättningen.

Är det nu så att Kungl. Maj:t är besvärsmyndighet och den avgörande i ett stort antal ärenden, får Kungl. Maj:t också se till att ärendena blir föremål för en riktig och rättidig behandling. Jag måste tyvärr säga, herr talman, att jag ibland, när jag läst materialet bakom detta utlåtande, funderat över vad konsulterna egentligen gör. Det är konsulternas uppgift att se till att det är ordning och reda i departementen i sådana här frågor. Och är konsulterna upptagna av alltför mycket allmänpolitiska sysslor för att ägna sig åt vad de verkligen borde göra, får statsministern se till att det blir en ändring.

Med den reflexionen vill jag sätta punkt för detta korta inlägg i anslutning till årets uttalande.

Herr **PETTERSSON, GEORG**, (s):

Herr talman! Jag vill till att börja med instämma med herr Hernelius när han talade om att det nästa år blir en annan ordning i och med att vi får möjlighet till misstroendevotum. Vi har försökt tillämpa detta redan nu, och jag förstår att avsaknaden av det gamla är litet pinsam därför att man inte får samma dramatik som förut. Man försöker att leva kvar i det gamla och föra diskussionen från de utgångspunkterna om det memorial vi nu har lagt, som sysslar med administrativ praxis.

Jag vill också säga att granskningen i utskottet och de avdelningar som där arbetat har skett förtroendefullt. Jag vill inte här ta upp någon diskussion om den beskrivning som herr Sveningsson gav av arbetet; den får vi klara av i utskottet. Jag beklagar dock om herr Sveningsson anser sig ha blivit illa behandlad. Det har i varje fall inte varit

min eller övriga ledamöters eller tjänstemäns avsikt. Så har arbetet inte lagts upp, och sådan har inte heller andan varit när vi sysslat med dessa frågor.

De påpekanden vi tidigare gjort, när vi började behandla frågan om administrativ praxis, har gett till resultat att man har ägnat ännu större uppmärksamhet åt dessa frågor. Jag har med mig en reaktion på detta från statsrådsberedningen år 1968. Det gällde då bl. a. ärendebalanserna. Man hänvisar till utskottet och framhåller vikten av en effektiv tillsyn från departementens sida av att remissvar avges i skälig tid. Denna skrivelse har gått ut till alla expeditionschefer och i den begärs också upplysning om varför det har förekommit dröjsmål.

Denna skrivelse har följts upp av en liknande skrivelse den 28 april 1969 från statsrådsberedningen till expeditionscheferna och till chefen för utrikesdepartementets administrativa avdelning. Den gäller motivering av beslut och översändande av besluten till statsrådsberedningen. Där sägs också att man vill, i anledning av vad utskottet uttalat i 1969 års dechargememorial angående remissbehandling av ärenden, betona vikten av att frågan i vilken utsträckning och i vilken ordning remiss skall ske övervägs noggrant i varje ärende.

Jag har också med mig en skrivelse som har gått till anställda i finansdepartementet, i vilken framhålles att i fråga om besvärärenden som skall prövas av Kungl. Maj:t och som inkommit efter besvärstidens utgång bör remiss i allmänhet icke ske. Också andra påpekanden har gjorts.

Bakom det memorial som avlämnats står utskottet enigt, så när som på att det enligt vår mening har kommit in några ord för mycket på sidan 11, där det sägs att det är riksdagen som skall fatta beslut. Riksdagen har inte fråntagits rätten att fatta beslut i de ärenden som här har blivit aktualiserade. I december månad förra året, när riks-

dagen behandlade dessa frågor, anförde statsrådet Wickman att den som ogillade propositionen kunde föreslå att den måtte avslås. Det gjordes inte, utan diskussionen kom till rätt stor del att röra sig om handläggningen.

Man bör kanske erinra sig att det här gäller ett tillvägagångssätt som används i praktiskt taget alla institutioner. Vi hade i veckan en fråga om att godkänna ett avtal som gällde 20 miljoner kronor. Det var en överenskommelse mellan televerket och L M Ericsson. Ingen sade ett skvatt om att det var fel handlagt! Vi hade för 14 dagar sedan ett ärende, som gällde att godkänna ett avtal på 7,5 miljoner. Ingen sade någonting. Jag nämnde i utskottet, och jag kan upprepa det här, att landsting och kommuner ofta träffar avtal under förutsättning av godkännande i den beslutande församlingen. Är meningen med den här viljeytringen att sådana avtal inte skall få träffas i fortsättningen? Om det skulle bli på det sättet tror jag att det blir väldigt svårt att arbeta i fortsättningen.

Socialdemokraterna i utskottet har inte funnit någon anledning att säga att detta är anmärkningsvärt. Det är inte ett ärendes storlek som avgör om det är anmärkningsvärt eller inte, utan hur ärendet har handlagts. Får man träffa ett avtal i förväg och underställa det den beslutande församlingen, eller måste den beslutande församlingen ge någon i uppdrag att sluta avtal? Tror någon att samhället skulle fungera på ett tillfredsställande sätt, om endast det sistnämnda tillvägagångssättet fick användas?

Herr talman! Efter detta vill jag för min del hemställa att memorialet läggs till handlingarna med gillande av det som har anförts i den därtill fogade reservationen.

Herr SVENINGSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande vill inte bemöta den, som jag själv tyc-

ker. Ang. granskning av statsrådsprotokoll, milda kritik som jag riktade mot handläggningen av detta ärende. Han uttalade bara, att har något varit som det inte borde vara, får vi klara upp det i utskottet. Jag vet inte hur detta skall klaras upp i utskottet efteråt — det är ju nu vi behandlar ärendet.

Jag vill gärna framhålla att jag hyser all respekt för konstitutionsutskottets ordförande och det sätt varpå utskottet arbetar, men när det gäller handläggningen av just detta ärende sviktar respekten något. Jag vill ändå ställa den frågan till utskottets ordförande: Anser utskottets ordförande att ärendet har behandlats på ett riktigt sätt?

Frågan om granskning av detta ärende väcktes i januari månad i vanlig ordning. Det begärdes att statsrådsprotokollen skulle infordras och att det skulle lämnas en utredning och redogörelse för ärendenas förberedande behandling i departementen. Vid utskottets sista sammanträde är sedan praktiskt taget ingenting utträttat mer än att dessa rader är skrivna under rubriken Övriga ärenden jämte ett litet material, som inte kom med i utskottets utlåtande.

Utskottets ordförande föreslår att vi kan göra som statsrådet Wickman vid något tillfälle har rätt till, nämligen avslå förslagen, om vi har möjligheter därtill. Men vi kan inte handla hur som helst. När ett ärende drivits så långt och arbetet med att bygga en stor verkstad har påbörjats, kan vi inte yrka på avslag. Men såsom jag sade i mitt första anförande tror jag att man kan socialisera och skapa statliga företag efter andra riktlinjer. Jag vill än en gång ha sagt att det är lagen som skall ändras, om den inte är lämplig och användbar när socialisering ovillkorligen skall ske.

Sedan vill jag påminna om att för landsting och kommuner gäller inte någon grundlag. I det fallet har vi i konstitutionsutskottet inga ärenden att granska.

Nej, genom att regeringen har en sådan majoritet bakom sig, har riksdagen

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

i dessa ärenden och en del andra fått allt mindre att säga till om.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Utskottets ärade ordförande återopade herr Wickmans uttalande att vi kunde ha yrkat avslag på propositionen om Uddcomb. Men, herr Georg Pettersson, när man hade sprängt bort större delen av den halvö vid Karlskrona som var aktuell i sammanhanget, hur skulle vi ha återställt den?

Herr talman! Jag hemställer att utskottets memorial med gillande lägges till handlingarna.

Herr PETTERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Med anledning av herr Sveningssons fråga vill jag framhålla, att jag inte har den minnesbild av ärendets behandling som herr Sveningsson har. Men är någonting galet, skall vi klara upp det i utskottet och rätta till det. Det kan inte rättas till i dag och vi kunde inte heller göra det för 14 dagar sedan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först därpå att kammaren skulle lägga utskottets anmälan till handlingarna med gillande av vad utskottet yttrat samt vidare därpå att utskottets anmälan skulle läggas till handlingarna med gillande av vad som yttrats i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på att utskottets anmälan skulle läggas till handlingarna med gillande av vad utskottet yttrat, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pettersson, Georg*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som lägger konstitutionsutskottets anmälan i memorial nr 42 till handlingarna med gillande av vad utskottet yttrat, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, lägges utskottets anmälan till handlingarna med gillande av vad som yttrats i den vid memorialet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Sveningsson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 73.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Innan vi övergår till nästa ärende skulle jag vilja göra en hemställan till de av kammarens ledamöter som i morgon tänker ta till orda i ärenden som då förekommer på föredragningslistan att om möjligt redan i dag ge presidiet besked härom; detta för att presidiet på ett någorlunda tillförlitligt sätt skall kunna besvara de ivriga frågor som hemlängtande riksdagsmän framställer om när plenum kan beräknas vara slut.

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna
 statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet.

Genom en den 3 april 1970 dagtecknad proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna,

2) lag om ändring i lagen (1969: 244) om ändring i rättegångsbalken,

3) lag om ändring i byggningsbalken,

4) lag om ändring i lagen (1964: 645) med vissa bestämmelser angående statens övertagande av huvudmannaskapet för rådhusrätterna,

5) lag om ändring i kommunaltjänstemannalagen (1965: 275),

6) lag om ändring i lagen (1965: 576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.,

7) lag om ändring i landstingslagen (1954: 319),

dels bifalla de förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Staten skulle enligt beslut av innevarande års riksdag övertaga lokalhållningen för de allmänna underrätterna den 1 januari 1971. I propositionen hade framlagts förslag till lagstiftning om villkoren för övergången till statligt huvudmannaskap. Vidare hade upptagits vissa organisations- och anslagsfrågor som hängde samman med reformen. I sistnämnda del hade propositionen remitterats till statsutskottet. I övrigt behandlades den av första lagutskottet.

Lagförslaget innehöll skilda lösningar för avvecklingen av den nuvarande lokalhållningsskyldigheten, som i fråga om häradsrätterna fullgjordes av de

s. k. tingshusbyggnadsskyldige och i städer med rådhusrätt åvilade vederbörande stad. Tingshusbyggnadsskyldiges samtliga tillgångar och skulder hade föreslagits övergå till staten utan att något vederlag betalades. Den specialkommun som de tingshusbyggnadsskyldige utgjorde skulle därmed upphöra. I vissa fall skulle tingshusbyggnadsskyldighet fullgöras av primärkommun. För sådant fall föresloges att staten skulle tillförsäkras nyttjanderätt under tio år till lokaler som primärkommunen upplåte för häradsrätt. För användningen av lokalerna skulle staten enligt förslaget betala ersättning som svarade mot kommunens kostnader. I fråga om rådhusrättsstäderna innebure förslaget, att staten skulle få hyresrätt till de lokaler som städerna för närvarande upplåte för rådhusrätterna och att städerna skulle betala staten ett bidrag till statens kostnader för lokalhållningen. Bidraget motsvarade nuvarande kostnader för domstolslokaler under tio år. Hyresrätten skulle kunna bestå i tio år med vissa möjligheter till förlängning. Staten skulle betala marknadshyra för lokalerna.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 1185, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Mossberger*, samt II: 1392, av herr *Andersson* i Knäred,

dels de likalydande motionerna I: 1201, av herrar *Alexanderson* och *Ernulf*, samt II: 1407, av fru *Kristensson m. fl.*,

dels ock motionen I: 1179, av herr *Nilsson, Nils*.

I motionerna I: 1185 och II: 1392 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta avslå propositionen nr 106 och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om nytt förslag till lagstiftning i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

i enlighet med de ersättningsprinciper som anförts i motionerna.

I motionerna I: 1201 och II: 1407 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 106 skulle besluta, att staten mot ersättning skulle inlösa tingshusbyggnadsskyldiges tillgångar samt att städerna skulle befrias från skyldighet att bidra till lokalhållningen för underrätterna från och med år 1971.

I motionen I: 1179 hade föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 106 skulle besluta, 1. att fonder, bankmedel och liknande tillgångar, såvitt de ej vore erforderliga för nära förestående upprustning av tings- och kansli lokaler, skulle fördelas mellan de i tingslagen ingående primärkommunerna; 2. att staten skulle erlagga vederlag för alla lokaler som vore erforderliga för domstolsverksamheten och som övertoges av staten samt även för i tingshusen befintliga personalbostäder; 3. att beträffande tingshus som även inrymde lokaler för kommunala behov överläggningar skulle upptagas med kommunerna för att säkerställa kommunernas tillgång till erforderliga lokaler; samt 4. att alla tingshuslokaler, som icke nyttjades för sitt ändamål och sådana som genom ändrad domkretsindelning upphörde att tjäna sitt ändamål, skulle kvarstå som kommunal egendom liksom annan diverse egendom som förvaltades av tingshusbyggnadsskyldige.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 1185 och II: 1392;

B. att riksdagen måtte — med förklaring att det genom propositionen nr 106 framlagda förslaget till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna icke kunnat i oförändrat skick antagas — i anledning av motionerna I: 1201 och II: 1407 samt

I: 1179 i motsvarande del för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna;

C. att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 1179 punkt 3 dels i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört rörande förhandlingar mellan staten och kommunerna om viss egendom som staten övertog, dels — utöver vad som härutinnan föreslagits av statsutskottet i utlåtande nr 117 — bemyndiga Kungl. Maj:t att i samband med förstatligandet av lokalhållningen för underrätterna, under de förutsättningar utskottet i utlåtandet angivit, överlåta fast egendom m. m. som staten därvid övertog;

D. att motionen I: 1179, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen måtte antaga övriga genom propositionen framlagda lagförslag.

Det av utskottet under punkten B intagna lagförslaget avsåg bland annat, att staten mot skälig ersättning skulle övertaga tingshusbyggnadsskyldiges samtliga tillgångar. Ersättningen för inlöst egendom skulle fördelas mellan berörda kommuner i proportion till skatteunderlaget. Egendom som icke erfordrades för fullgörandet av lokalhållningen och icke heller kunde sägas tillgodose domstolsverksamheten i vidsträckt mening borde, där kommunen så önskade, på samma villkor återgå till vederbörande kommun. Om tingshus, som även inrymde lokaler för kommunala behov, övertoges av staten borde förhandlingsvägen tillses, att kommunernas tillgång till erforderliga lokaler säkerställdes. Kungl. Maj:t borde, i erforderlig omfattning, bemyndigas att träffa uppgörelse i nu angivna hänseenden. De ersättningsfrågor, som föran-

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna leddes av utskottets förslag, borde prövas av den särskilda nämnd som i propositionen föreslagits bliva tillfälligt inrättad för fastställande av hyra i vissa fall. I fråga om lokalhållningen för rådhusrätterna skulle städerna befrias från den i propositionen föreslagna skyldigheten att under viss tid bidra till lokalhållningen.

Reservation hade avgivits, vid B och C i utskottets hemställan, av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herr *Hedlund*, fru *Lilly Ohlsson*, fru *Löfqvist*, fröken *Bergegren* samt herrarna *Martinson* och *Jönsson* i Malmö (samtliga s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B och C hemställa,

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I:1201 och II:1407 samt I:1179, alla i motsvarande del, antaga det genom propositionen nr 106 framlagda förslaget till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna;

C. att riksdagen måtte avslå motionen I:1179, såvitt avsåg punkt 3.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! De allmänna underrätterna inom vårt domstolsväsende befinner sig mitt uppe i en reformperiod. Vid fjolårets riksdag beslöts om en enhetlig underrättsorganisation med nya domförhållningsregler. I år har riksdagen redan beslutat att från tingshusbyggnadsskyldige och rådhusrättsstäderna avlyfta bördan att hålla lokaler. Första lagutskottet har nu behandlat den proposition där det föreslås vissa villkor och bestämmelser i samband med att kostnaderna för lokalhållningen för de allmänna underrätterna övertas av staten.

Huvudregeln när det gäller tingshusbyggnadsskyldige föreslås bli att staten övertar alla deras tillgångar och skulder men sedan även svarar för alla

förpliktelser som åvilar dessa specialkommuner. I fråga om rådhusrättsstädernas lokaler innebär förslaget att staten får hyresrätt under en tioårsperiod och att städerna under denna tid betalar ett årligt bidrag, som motsvarar städernas nuvarande kostnader. Detta kommer givetvis inte att skapa någon millimeter-rättvisa, vare sig mellan de olika tingshusbyggnadsskyldige eller mellan dessa och rådhusrättsstäderna. Men med hänsyn till de förhandlingar som man från statens sida är beredd att föra med kommun, vilken kommit i ogynnsam situation i jämförelse med andra kommuner, kan förslaget godtagas.

I samband med propositionen har väckts motioner, i vilka bl.a. yrkas att staten skall erlægga vederlag för den egendom som tas om hand från tingshusbyggnadsskyldige. I vissa motioner talas om att staten här är i färd med att konfiskera egendom. Dessa påståenden torde dock ge uttryck för vad man närmast skulle vilja rubricera som viss begreppsförvirring från motionärernas sida. Hade det varit fråga om att staten skulle ta hand om dessa tillgångar men att kommunerna liksom tidigare skulle få svara för kostnaderna för lokalerna så hade påståendet varit i någon mån verklighetsbetonat. Nu innebär dock förslaget att staten från och med den 1 januari 1971 övertar även tingshusbyggnadsskyldiges framtida kostnader.

Jag kan nämna ett par siffror, som ger ett begrepp om vilka värden det här rör sig om. De tingshus som övertas från tingshusbyggnadsskyldige är taxerade till 71 miljoner kronor; inventarierna har ett uppskattat värde av 14,5 miljoner kronor; i fondmedel och bankmedel finns 38 miljoner kronor samt i skulder 14,3 miljoner kronor. Detta gör att summa tillgångar är 112 miljoner kronor, om man räknar med taxeringsvärdena. Räknar man med brandförsäkringsvärdena för tingshusen blir tillgångarna 251 miljoner kronor.

Trots att detta är ganska mycket pengar kan man inte påstå att det är

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

lukrativa tillgångar som staten här lägger sig till med. Den beslutade domkretsreformen för nämligen med sig ny-, om- eller tillbyggnader av ett stort antal tingshus. Kostnaderna härför beräknas överstiga 100 miljoner kronor. På grund av de förpliktelser som staten övertar från tingshusbyggnadsskyldige blir det därtill årliga driftkostnader med minst 12 miljoner kronor. Allt detta är utgifter som kommunerna slipper undan genom att staten blir ansvarig för lokalerna.

Fråga är om det inte vore riktigare att tala om något av en konfiskering av egendom ifall det nu skulle bli så som utskottsmajoriteten vill, nämligen att dessa medel skulle fördelas på kommunerna och användas för andra uppgifter än dem för vilka de blivit uttaxerade av specialkommunen. Så brukar det inte gå till i kommunala sammanhang, utan medlen brukar användas till de uppgifter för vilka de blivit uttaxerade.

För skattebetalarna blir det enligt förslaget i propositionen ingen annan skillnad än att de efter 1971 får betala byggnads- och driftkostnaderna för lokalerna över den statliga beskattningen, medan dessa tidigare debiterats via kommunalskatten. Det skulle dock inte förvåna om skattebetalarna bleve något chockade om de nu, vid statens övertagande av lokalhållningen, över den statliga beskattningen inte bara skulle bli förpliktade att punga ut med 100 miljoner i nyinvesteringar och fortsatta årliga driftkostnader, som alltså uppgår till mångmiljonbelopp, utan dessutom en gång till skulle få skatta även för värdet av tingshusen, som de tidigare betalat över kommunalskatten. Det skulle faktiskt bli följderna av ett bifall till utskottets förslag.

Detta kan inte vara rimligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! I propositionen om statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna har förutsagts att lokaler och inventarier, som nu nyttjas av underrätterna, skall övertas av statsverket utan vederlag. Detta är huvudregeln, men i vissa fall kan sådana omständigheter föreligga att ersättning skäligen bör utgå. Departementschefen har i sitt yttrande berört dessa särfall och sagt att han förutsätter att frågor av denna art skall kunna lösas förhandlingsvägen.

I första lagutskottets utlåtande, bakom vilket står en lottmajoritet, hävdas i motsats till vad som föreslås i propositionen, att statsverket skall utge skälig ersättning för de fastigheter, inventarier, telefonabonnemang och dylikt som skall övergå i statens ägo i samband med övertagandet av ansvaret för lokalhållningen. Utskottet säger i sin motivering för ändringsyrkandet att kritiken mot propositionen i väsentliga avseenden är starkt motiverad och att en sådan lösning, som föreslagits i propositionen, redan på principiella grunder är mindre tilltalande. Men är det verkligen så? Möjligen kunde en sådan synpunkt vara berättigad om det endast vore fråga om att överta lokaler, inventarier och dylikt, men i verkligheten är det ju fråga om att staten övertar en skyldighet, som av ålder åvilat specialkommuner eller i andra fall vissa städer.

Genom att statsverket övertar dessa skyldigheter befrias de hittillsvarande lokalhållarna från kostnader som årligen uppgår till många miljoner. De lokaler och inventarier som staten övertar skall även framdeles, med några undantag, användas för samma verksamhet som tidigare, och det enda som sker är att de nuvarande lokalhållarna befrias från de kostnader som de för närvarande har.

Min syn på den här frågan, sedd i sin helhet, är kort uttryckt följande.

Underrätterna skall precis som nu

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna med några få undantag framdeles bruka de lokaler och inventarier som ställts till deras förfogande. Den ändring som sker är att statsverket övertar ansvaret för kostnaderna för lokaler, inventarier m. m. Därför anser jag det fullt riktigt att statsverket också utan vederlag får överta ifrågavarande lokaler, inventarier och dylikt.

I det fåtal fall där särskilda omständigheter förefinns, som kan ge skäl till annan bedömning, får problemet, som departementschefen förutsatt, lösas förhandlingsvägen.

I utskottsutlåtandet finns en hänvisning om hur det i motsvarande fall vid tidigare huvudmannaskapsreformer förfarits vid överlåtelse till statsverket av fastigheter och inventarier, t. ex. vid förstatligandet av polisväsendet.

Den som läser detta i utlåtandet utan att ha närmare kunskap om vad som i verkligheten skedde, kan lätt få uppfattningen att staten då också ersatte kommunerna för värdet av inventarierna. Så var inte fallet, utan staten övertog alla inventarier, bilar, telefoner och polisutrustning utan vederlag. Då var det ändå fråga om mycket höga värden.

Vad som nu föreslås står således i princip inte i strid mot förfarandet vid tidigare huvudmannaskapsreformer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som finns fogad till utskottets utlåtande.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Vi har redan tidigare i år fattat principbeslut om övertagandet. Jag har anledning att här upprepa vad jag vid den tidigare behandlingen framhöll, nämligen att det var olämpligt att fatta beslut i principfrågan utan att veta de ekonomiska och andra konsekvenser som beslutet föranledde.

Här har nu framkommit starka skäl för att staten icke skall utan vederlag överta befintliga tillgångar utan i stället inlösa dem från vederbörande kom-

muner. Det rör sig om tillgångar av storleksordningen 200 miljoner kronor, varför frågan inte är utan betydelse från statsfinansiell synpunkt. Att denna fråga bort prövas samtidigt med principfrågan synes obestriddigt.

Tingshusbyggnadsskyldigheten på landet har, som redan framhållits, sedan länge fullgjorts av specialkommuner som haft att utdebitera medel enligt samma regler som gäller för den allmänna kommunalskatten. I praktiken har det varit så att man härför tagit i anspråk några ören av den skattesats som eljest skulle uttagits av vederbörande primärkommun.

Städer med rådhusrätt har sedan gammalt helt bekostat sina domstolar, och sedan dessa förstatlignats för några år sedan har städerna fortfarande haft att tillhandahålla lokaler för rådhusrätterna. Där har emellertid kommunerna själva i allmänhet äganderätten till sina byggnader.

Beslutet att kostnadsansvaret för lokalerna från nästa års ingång skall övertas av staten är fattat, men vi har att bestämma om formerna och villkoren för detta övertagande. I propositionen föreslås, som tidigare nämnts, att staten utan vederlag skall tillägna sig reall tillgångar och penningmedel som tingshusbyggnadsskyldige anskaffat eller hop-samlat för att för framtiden fullgöra lokalhållningsskyldigheten.

Principiellt är det då naturligt att staten som för framtiden åtagit sig det ekonomiska ansvaret också svarar för alla kostnader som avser tiden efter övertagandet. I de fall där det är fråga om förhyrda lokaler, kommer automatiskt alla kostnader för framtiden att falla på statsverket, men har man ett kanske till fullo betalt hus, blir kostnaderna i fortsättningen obetydliga på grund av att de kommunala intressenterna redan på förhand betalat kostnader som egentligen avser förhållanden långt framme i tiden.

Propositionsförslaget är sålunda närmast ett uttryck för statens övertag över

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

kommunerna genom innehav av den yttersta makten i samhället.

Det kan möjligen sägas att det är av mindre betydelse om medborgarna bekostar dessa lokaler via kommunalskatten eller via någon form av statlig skatt. Men bortsett från att skatterna är olika konstruerade och således drabbar olika, föreligger i detta fall förhållanden som gör att den föreslagna metoden kommer att drabba olika kommuner på ett mycket orättvist sätt.

Situationen är allmänt sett mycket varierande, bl. a. beroende på om man har ett gammalt uttjänt tingshus eller ett nybyggt, modernt. I vissa fall har man samlat betydande fonder för planerade nybyggen. Olika politik har också förts i fråga om låne- eller skattefinansiering. Förslaget innebär sålunda att vissa kommuner, som utdebiterat högre skatt för att lätta bördan i framtiden, får avstå stora tillgångar, medan andra kommuner, som inte kan redovisa nämnvärd nettobehållning, slipper lindrigare undan.

Vissa specialfall kan anföras för att ytterligare understryka dessa synpunkter. I många fall kommer tingshusen inte att i fortsättningen användas för domstolsändamål, men de är användbara för kommunala förvaltningsändamål. Då kan vederbörande kommun bli tvungen att från staten inköpa en byggnad som en gång uppförts för kommunala medel. I ett par fall har tingshus byggts särskilt stora för att bereda utrymme för statliga myndigheter, i vissa fall sådana som inte alls har med domstolsväsendet att göra. Som exempel kan nämnas Solna, Visby och Huddinge. Det är fråga om hus som helt nyligen byggts för många miljoner kronor. I dessa fall kommer staten, i varje fall i den mån eventuella lån är inlösta, att utan vederlag tillägna sig med kommunala medel uppförda förvaltningslokaler för annan statlig verksamhet.

Det talas visserligen om särskilda förhandlingar i sådana fall, men förhandlingssituationen är uppenbarligen inte

gynnsam för kommunerna. Vi vet hur det är t. ex. på löneområdet. Det fordras att det skall finnas ett alternativ som framförs från statens sida för att det skall bli tal om förhandlingar i egentlig mening.

Om en kommun efter eller vid statens övertagande av lokalhållningsskyldigheten sammanläggs med en rådhusrättsstad, t. ex. Huskvarna som nästa år kommer att ingå i Jönköping, indras det med kommunalskattemedel uppförda tingshuset, och därjämte får invånarna bidra med de lokaler som kommer att förhyras i rådhuset. I andra fall blir vissa kommuner genom det nya systemet särskilt gynnsamt ställda. Det gäller framför allt de städer som under senare år lagts under landsrätt. Jag tänker bl. a. på Kristianstad, Nyköping och Landskrona. Där används, eventuellt jämsides med lokaler i äldre domsagotingshus, lokaler i städerna tillhöriga rådhus. Här blir 3 § i den föreslagna lagen tillämplig, d. v. s. kommunen skall upplåta hyresrätt till lokalerna på tio år men mot full hyra och utan skyldighet att som gäller för städer med rådhusrätt betala kostnadsbidrag till staten under tio år. Skyldighet att avstå egendom gäller i detta fall endast inventarierna.

Som motiv för propositionens förslag om vederlagsfritt övertagande har anförts huvudsakligen metodens administrativa enkelhet och statsfinansiella fördelar. Ja, det är klart att det från statens synpunkt är fördelaktigt att bara lägga beslag på egendomen, men den administrativa enkelheten får, som framgår av det sagda, köpas till ett dyrt pris i form av stora orättvisor kommunerna emellan.

Enligt utskottets majoritet kan det inte innebära någon större svårighet att utjämna orättvisorna genom ett värderingsförfarande grundat på tanken att den i princip kostnadsansvarige skall svara för de kostnader som belöper på respektive ansvarstid. Om man vill ha en övergångstid för att jämna ut

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

den kostnadsöverföring som det här är fråga om, vore det rimligt att under samma tid och kanske med avtrappning tala om ett bidrag år efter år, men det bör i så fall vara likformigt över hela fältet.

Det fordras endast tämligen enkla ändringar i propositionens lagtext för att åstadkomma detta resultat. Fördelningen av vederlagssummorna behöver inte heller förändras. Det är naturligt att pengarna fördelas mellan de berörda kommunerna i förhållande till antalet skattekronor enligt 1971 års taxering. De kommer då i stort sett samma skattebetalare till godo som en gång betalat in dem. Den logiska konsekvensen av denna lösning är att rådhusrättsstäderna befrias från skyldighet att betala kostnadsbidrag för tiden efter nästa års ingång.

Det är väl riktigt som det har sagts här att reformen som helhet innebär en avlastning av vissa utgifter för kommunerna för framtiden. Men det motiv som har föranlett utskottet att föreslå ett värderings- och vederlagsförfarande grundar sig på att man anser att en rimlig rättvisa bör skipas mellan kommuner och kommuninvånare i olika delar av landet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Huvudargumenten i propositionen har varit att det i sak endast är fråga om att byta huvudman och att det därför inte är något anmärkningsvärt att staten övertar tillgångarna. Det anförs vidare att om ersättning skulle utgå, skulle denna ofta komma andra till godo än dem som bidragit till tillgångarnas hopsamlande, varjämte tillgångarna i fortsättningen heller inte skulle komma rättsskipningen till godo.

På ett sätt ligger det en del i att det är logiskt att staten övertar tillgångarna när man nu byter huvudman. Som

herr Alexanderson framhållit är det dock inte så enkelt. Det är ju inte enbart hus och de tillgångar för domstolsverksamheten som staten tar i anspråk. Förutom fonder och bankmedel vill man även ta i anspråk fastigheter, som förvärvats för framtida reservändamål och även personalbostäder, såväl då de ligger i tingshus som i andra fastigheter eller utgörs av bostadsrätts- eller hyresrättslägenheter. Man vill också — och det förefaller märkligt — överta diverse egendom, t. ex. tingshus som inte längre används för domstolsverksamhet, klockstaplar på förutvarande tingsplats, markområden med minnessten m. m. Det är ju en hel del tillgångar som inte är direkt förknippade med rättsskipningsverksamhet.

Man säger nu att vad som här föreslås ske inte är något helt nytt, och man hänvisar till vad som skedde när staten övertog väghållningen. Den parallellen torde inte hålla. Vilka fasta tillgångar övergick till staten i och med övertagandet av väghållningen? Om man räknar vägarna till fasta tillgångar, så har det då det gällde häradsvägarna i stor utsträckning varit fråga om sockensamfälligheter. Där gällde då lagen om vägrätt, och alla de vägar som inte längre används för sitt ändamål tillföll ägaren — sockensamfälligheten. Inte heller har alla de stora utmål som finns lagda kring vägarna på något sätt tagits i anspråk av staten. Jämförelsen håller därför inte.

Vad gäller polishus säger herr Larfors, att inventarier, bilar, telefon etc skall övertas av staten utan vederlag men det är meningen att såväl byggnader som mark skall inlösas.

Herr Alexanderson har varit inne på den ojämnhet som kan komma att uppstå mellan olika kommuner och att specialkommunerna, d. v. s. de tingshusbyggnadsskyldige, kan ha byggt tingshusen även för andra ändamål än för ren domstolsverksamhet. Jag kan bidra med ett exempel, där jag haft tillfälle

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

att protokollsmässigt följa utvecklingen. Och om man inte i det fallet kan beteckna övertagandet av tillgångarna som stötande, då vet jag inte vad man skall ta till för att något skall anses stötande.

Den tingshusbyggnadsskyldigekrets, som jag tänker på, började sitt arbete under senare delen av 1800-talet. Man fick ett åläggande från länsstyrelsen att uppföra en byggnad, som skulle innehålla tingsall och häradshäkte — eller kronohäkte som det också kallas. Det var allt som lagenligt ålades vederbörande att bygga. Som i många andra fall bestod detta tingslag av flera kommuner: en storkommun och några mindre kranskommuner. Den större kommunen hade stort behov av ett kommunalhus. Man kom till slut överens om att lösa frågan på följande sätt. De kringliggande kommuner som ingick i tingslaget skulle bidra med den del av kostnaderna som åtgick för uppförandet av tingsalen och häradshäktet. Den övriga delen av byggnadskostnaderna skulle betalas av den kommun där tingshuset kom att ligga. Huset byggdes väsentligt mycket större än vad som var nödvändigt för domstolsverksamheten. Kostnaden för byggnadet av tingsall och kronohäkte begränsade sig till kanske en fjärdedel av den totala kostnaden. Det byggdes lokaler som man brukar ha i ett kommunalhus, provinsialläkarmottagning, bostad för provinsialläkaren och lokaler för polisen. Men i dag betraktas allt detta som tingshus. Det innebär att vad denna kommun en gång ensam betalade för att få, nämligen kommunalhus, plats för provinsialläkare, bostad för honom, polishus etc., nu utan vederlag skulle övergå till staten. Förhållandet kan vara detsamma på andra håll. Jag vet att i fler tingslag än det jag nu nämnt har man byggt hus som förutom att vara tingshus även inrymmer lokaler för kommunala behov.

I sådana fall som jag här berört torde det vara uppenbart att staten direkt övertar kommunala tillgångar. Om inte

detta kan betraktas som stötande vet inte jag vad som är stötande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort och inte på något sätt dubbelköra de argument som utskottets ordförande och nu senast herr Nilsson har anfört. Jag instämmer helt i dem.

Anledningen till att jag tar till orda är att jag tillsammans med herr Mossberger i denna kammare har framburit en motion i vilken vi reagerar mot de principer som föreslagits för övertagandet av dessa lokaler. Jag vill antyda att det inte är ett renodlat oppositionsintresse så till vida att det skulle vara enbart partier som står utanför regeringen som har reagerat. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på det.

Låt mig därtill helt kort säga att rättvisan naturligtvis hade krävt att alla lokaler blivit inlösta. Det är att se det litet för mycket från ovan som regeringen och utskottsreservanterna gör. Det förekommer stora skillnader från fall till fall.

Jag skulle också vilja rubricera denna fråga såsom orättvis gentemot glesbygderna, framför allt därför att detta sker i nära anslutning till den ändrade domstolskretsindelningen. Nedläggningarna har gått ut över områden med glesbebyggelse och bygder med svagt skatteunderlag. Situationen är där den att man måste släppa till sina lokaler utan ersättning kanske ändå i vissa fall också — på grund av sammanläggning med städer — betala årlig ersättning under åtminstone tio år framåt i tiden. Det sker alltså en dubbel orättvisa här, jag kan inte underlåta att framhålla detta.

Att en inlösen inte skulle kunna ske av statsfinansiella skäl är också alldeles orimligt. Det blir inte billigare på något sätt om man tar lokalerna utan

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna vederlag. De pengar som skulle ha gått till kommunerna hade självfallet använts för vettiga ändamål. Att som skäl mot en inlösen åberopa statsfinansiella skäl, är alltså inte godtagbart.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Herr Axel Kristiansson rubricerade förslaget om statens övertagande av lokalhållningen i förevarande fall såsom en särskild orättvisa för glesbygderna och landsbygdskommunerna. Jag vill inte riktigt hålla med honom om detta, ty om det nu när det gäller att täcka dessa kostnader, blir en övergång från kommunal till statlig beskattning kommer detta att innebära en fördel för de mindre kommunerna, landsbygdskommunerna och även för de lägre inkomsttagarna. Visserligen är det så att utdebiteringen till tingshusbyggnadsskyldige inte gäller många ören per skattekrona, men vid en jämförelse mellan denna utdebitering och den statliga skatten finner man dock att det nya finansieringssystemet i fortsättningen innebär en fördel för landsbygdskommunerna.

Herr Kristiansson var sedan inne på frågan om domkretsindelningen. Men det är ju en sak som redan beslutats här i riksdagen, och det finns därför ingen anledning för oss att diskutera den i detta sammanhang.

Jag föreställer mig att det när det gäller det exempel som herr Nilsson anför särskilda underhandlingar kan tas med staten. Det har nämligen klart sagts ut att det kan bli fråga om någon form av utjämning för den händelse en kommun skulle ha sådana tillgångar i byggnader, fonder etc. att detta uppenbarligen skiljer sig från medeltalet för andra kommuner. Meningen är ju inte att en sådan kommun på något sätt skall komma i ett sämre läge än andra, vilket även utskottet har understrukt.

Jag tycker vidare att det är felaktigt

att försöka mobilisera upp en motsatsställning mellan kommunerna och staten i dessa fall, ty för skattebetalarna blir övergången till statlig finansiering naturlig. Det verkliga alternativet är ju, som herr Alexanderson framhöll när han erinrade om att vi tidigare under denna riksdagen fattat principbeslut om att staten skall överta lokalhållningen, att tingshusbyggnadsskyldige och rådhusen i städerna alltjämt skulle ha kvar lokalhållningen. Det är bekant att särskilt personalen vid domstolarna inte haft någonting att invända mot att tingshusbyggnadsskyldige fått fortsätta att vara lokalhållare. Det är ju ett system som har fungerat tillfredsställande, och detta hade då varit ett hållbart alternativ. Men om vi jämför de båda systemet det här gäller, innebär det nya finansieringssystemet en fördel för de landsbygdskommuner, som herr Kristiansson talade om.

Det har tidigare sagts att det inte kan bli fråga om någon millimeterrättvisa. Det går heller inte att åstadkomma en sådan rättvisa, om fondmedel och andra värden skulle fördelas ute bland kommunerna. Om man skulle sträcka sig så långt att man inte bara skulle fördela dessa värden bland kommunerna, utan även tänker sig att fördela medlen bland invånarna, skattebetalarna, ute i de olika kommunerna, tror jag att det kommer att bli ännu svårare att åstadkomma någon rättvisa. Människor flyttar från en kommun till en annan, och ungdomar som växer upp har ju bidragit med skatten bara under några år. Så i det fallet tror jag nog att det skulle bli synnerligen svårt att åstadkomma verklig rättvisa.

Vad beträffar kommunen som sammanförts med en rådhusrättsstad blir det väl ändå på det sättet att människorna där får behålla sitt rådhus, vilket kan vara ett värde även ur kulturell synpunkt. Då blir det ju en kompensation för invånarna på så sätt att de får känna med sig att de är delägare i rådhuset.

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Herr Svedberg sade att vi inte skall diskutera den ändring av domkretsindelningen som gjordes i fjol, och det är ju riktigt. Men då är det ju också riktigt, herr Svedberg, att inte så att säga clara fördelarna med att staten övertagit huvudmannaskapet mot överlåtandet av lokalerna.

Jag sade att det här är en glesbygdsfråga, och det är det när det gäller lokalerna. Det finns områden där man får lämna ifrån sig lokalerna men ändå på grund av sammanläggning får betala en kostnad under flera år framåt. Den kostnaden tas givetvis inte ut bara i den gamla rådhusstaden, utan den slås ut över hela kommunen. Det måste innebära en orättvisa som går ut över medborgarna i dessa bygder.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Svedberg talade om glesbygdsfolket och ansåg att om man förde över kostnaderna på statsverket, så skulle det snarast gynna befolkningen i glesbygderna med hänsyn till konstruktionen av statsskatt och kommunalskatt. Jag tror att herr Svedberg då har stannat i äldre förhållanden, när den starkt progressiva statsskatten var den väsentliga finansieringsformen för staten. Vi har nu emellertid kommit därhän att mervärdesskatten betyder väl så mycket, kanske mera, och den är ju mindre progressiv än till och med kommunalskatten.

Herr Svedberg talade också om själva övertagandet och nämnde helt riktigt att man har varit nöjd med det system som har fungerat, och han hoppades att det skulle bli bra i fortsättningen också. Jag kan inte underlåta att i sammanhanget säga att vi redan nu har märkt olägenheterna av den statliga myndigheten byggnadsstyrelsen, som har börjat syssla med dessa frågor. Den har visat en skrämmande okunnighet om vad som krävs av en tingshusbyggnad, hur den skall vara ordnad o. s. v. Det har

utgivits en promemoria, som jag har fått titta på och som visar att de gamla tingshusstyrelserna var åtskilligt mera kunniga och välförfarna på området.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Herr Svedberg sade att frågan skall kunna lösas genom förhandlingar. Kvar står i alla fall att kommunerna skulle komma i den situationen att de finge lösa tillbaka sina egna tillgångar av olika slag. Det står ju "kompensation" när det gäller fonderna. Obestridligt är att till staten överförs tillgångar som är av rent kommunal karaktär. Detta måste väl ändå betraktas som stötande.

Herr LARFORS (s):

Herr talman! Jag tycker nog att man fastnar alltför mycket vid kravet på ersättning när det gäller tingshusen och inventarierna. Man glömmer bort vad jag förut framhöll, nämligen att det är fråga om en reform, där staten övertar kostnaderna för all framtid inte bara för det årliga underhållet utan även för de framtida investeringarna. Bara under de närmaste åren uppgår kostnaderna för renovering samt till- och ombyggnad av lokaler till ungefär 100 miljoner kronor. Dessa kostnader behöver tingshusbyggnadsskyldige inte betala, eftersom de övertas av staten.

Någon millimeterrättvisa kan man väl knappast komma fram till i ett sådant här ärende. Inte heller om staten skulle betala vederlag, tror jag att så skulle bli fallet. Värdet av de lokaler som används av de allmänna underrätterna uppgår till cirka 200 miljoner kronor. Jag vill minnas att herr Alexanderson nämnde den siffran. Skulle vi tänka oss att fördela dessa 200 miljoner kronor på de primärkommuner vi kommer att ha efter kommunsammansättningen, kommer vi fram till en summa av mindre än en miljon kronor per kommun. Så skall vi inte räkna. Det kan jag hålla

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

med om. Men jag gör det såsom ett tankeexperiment för att ange storleken av det belopp det kan bli fråga om.

Mot detta står att tingshusbyggnads-skyldigheten försvinner. Även den kommunala utdebiteringen till tingshusen försvinner för all framtid. De kommuner — vi må kalla dem glesbygdskommuner — som inte har så stort skatteunderlag kommer att få lättnader på detta sätt. Det största skatteunderlaget finner vi oftast i städer och andra tätorter. Helt naturligt får dessa då påta sig en större del av kostnaderna för underrätternas lokaler.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Jag tänker inte förlänga debatten, men när herr Nils Nilsson ansåg det vara stötande att staten omhändertog de medel som var uttaxerade för kommunala uppgifter, måste man reagera. Dessa medel är uttaxerade för domstolsändamål och kommer att användas härför även i fortsättningen i och med att staten övertar lokalhållningen. Skulle kommunerna erhålla medlen som någon slags återbäring, blev de överförda till andra uppgifter. När man anvisar medel för speciella uppgifter, skall medlen även användas för de uppgifterna. Så blir också fallet här.

Utskottets ordförande ansåg att samhället har förändrats. En sådan här kostnad utslagen på den statliga beskattningen har inte samma skatteutjämnande effekt och är inte till samma fördel för de mindre kommunerna och landsbygdskommunerna som tidigare. Det kanske kan vara sant att det finns tendenser i den riktningen. Men vi får väl ändå hålla med om att rättvisan blir större beträffande kostnadsfördelningen, om staten sköter finansieringen.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Jag vill till herr Erik Svedberg säga att det måste betraktas såsom stötande, om kommunerna måste lösa in sina egna tillgångar.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A, därefter särskilt rörande punkterna B och C samt vidare särskilt avseende punkterna D och E.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkterna B och C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkterna avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Erik*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkterna B och C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkterna avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och

Ang. statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna

befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 69.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i punkterna D och E.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 44, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1958:295) om sjömansskatt, m. m., såvitt propositionen behandlas i detta betänkande, jämte motion.

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m., dels ock motioner om översyn av bestämmelserna om telefonavlyssning.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 36, angående uppskov med behandlingen av visst utskottet tilldelat ärende, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statliga garantier för skadeersättning vid vissa atomolyckor, m. m.; och

nr 306, i anledning av motioner väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1970/71 till utrikesförvaltningen, m. m.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 312, till Konungen i anledning av proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen, m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 39 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 313, till Konungen i anledning av motioner om åtgärder för att stimulera till ökad användning av fruktdrycker.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 318, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m., i vad propositionen hänvisats till statsutskottet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 117 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt valuta-reglering;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning, m. m.;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ökning av den svenska kvoten i Internationella valutafonden;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om vissa stöd-åtgärder för svensk varvsindustri; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av garantifonden för Skeppsfartens sekundärlånekassa.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 138, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, m. m.;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på till-

läggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70 i vad avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1970/71 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, m. m.;

nr 141, angående tilläggsstat II och tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1969/70; samt

nr 142, angående statsregleringen för budgetåret 1970/71.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag hemställer att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista bevillningsutskottets betänkande nr 45, bankoutskottets utlåtande nr 54 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 47 i nu nämnd ordning uppföres främst, under det att statsutskottets utlåtanden nr 141 och 142, vilka i dag bordlagts, sättes sist efter de två gånger bordlagda ärendena.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.12.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert
